

Fredagen den
16 december 1977

Fredagen den 16 december

Kl. 09.00

§ 1 Justerades protokollen för den 8 innevarande månad.

*Meddelande om
ändrad tidpunkt
för finansdebatten
våren 1978, m. m.*

§ 2 **Meddelande om ändrad tidpunkt för finansdebatten våren 1978, m. m.**

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

TALMANNEN:

Till kammarens ledamöter har utdelats en preliminär plan för kam-
marens sammanträden under tiden den 10 januari–den 27 mars 1978.
Av denna plan framgår bl. a. att finansdebatten, som enligt tidigare läm-
nat meddelande skulle ta sin början onsdagen den 8 mars, nu utsatts
till *onsdagen den 1 mars*.

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1977/78:76 till civilutskottet

1977/78:77 lagförslagen 2–4 till justitieutskottet
i övrigt till trafikutskottet

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1977/78:209–212 till justitieutskottet

§ 5 Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkande 1977/78:13

Skatteutskottets betänkande 1977/78:19

Lagutskottets betänkande 1977/78:8

Näringsutskottets betänkande 1977/78:34

§ 6 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1977/78:100

§ 7 **Jordbrukspolitiken, m. m.**

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1977/78:10 med anledning
av propositionen 1977/78:19 om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken,
m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:19 hade regeringen (jordbruksdepartementet)
föreslagit riksdagen

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

- dels att anta förslag till
1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
 - dels att
 2. godkänna de i propositionen förordade allmänna riktlinjerna för jordbrukspolitiken,
 3. godkänna de i propositionen förordade grunderna för prisregleringen av jordbruksprodukter m. m.,
 4. godkänna de i propositionen förordade grunderna för ekonomiskt stöd till jordbrukets rationalisering,
 5. godkänna vad i propositionen anförts om avveckling av avgångsvederlag inom jordbruket,
 6. besluta att en lånefond för lån med uppskjuten ränta inrättades,
 7. godkänna de i propositionen förordade grunderna för utlåning från lånefonden,
 8. godkänna de grunder för prisstöd till jordbruket i norra Sverige som förordats i propositionen,
 9. godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för styrning av animalieproduktionens utbyggnad.

Propositionen hade hänvisats till skatteutskottet beträffande förslaget till ändring i kommunalskattelagen och till jordbruksutskottet i fråga om övriga förslag.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag till nya riktlinjer för jordbrukspolitiken. Dessa grundar sig på de förslag som avgetts av 1972 års jordbruksutredning. I propositionen behandlas jordbruksproduktionens framtida omfattning, inkomstmålet för de i jordbruket sysselsatta, principerna för prissättningen på jordbruksprodukter och de statliga insatserna för jordbrukets rationalisering.

Den framtida jordbrukspolitiken i vårt land bör främja ett rationellt utnyttjande av landets naturliga resurser för jordbruksproduktion. Det innebär att den brukningsvärda åkerjorden bör utnyttjas för detta ändamål. Härigenom kan vi för egen del trygga en god livsmedelsberedskap och bidra till livsmedelsförsörjningen i övriga delar av världen.

Förslagen innebär att ett huvudsyfte för jordbrukspolitiken skall vara att tillförsäkra dem som är sysselsatta inom jordbruket i alla delar av landet en ekonomisk och social standard som är likvärdig med den som jämförbara grupper uppnår. Vidare bör jordbrukspolitiken ha till mål att tillgodose konsumenternas berättigade krav på säker tillgång till livsmedel av hög kvalitet till rimliga priser.

De statliga insatserna för jordbrukets rationalisering bör främja en fortsatt rationalisering av jordbruket genom uppbyggandet och vidmakthållandet av rationella familjeföretag.

De ekologiska och miljömässiga aspekterna bör beaktas. Jordbrukspolitiken bör vidare ges en sådan inriktning att jordbruket och därtill

knutna verksamheter kan medverka i en aktiv regionalpolitik.

Prisregleringen på jordbrukets produkter föreslås i huvudsak utformad i enlighet med nuvarande principer. Mellanprislinjen bör bibehållas. Vidare föreslås en ökad insyn i och kontroll av vissa förädlingsleds kostnadsförhållanden m. m. Statens ansvar vad gäller finansieringen av spannmålsöverskotten understryks. Grunderna för jordbrukets inflations-skydd bibehålls.

I propositionen framläggs förslag till ekonomiskt rationaliseringsstöd, huvudsakligen i form av kreditgarantier. För att underlätta nyetablering inom jordbruket för personer med god jordbruksutbildning och med litet eget kapital föreslås att en särskild låneform införs som benämns lån med uppskjuten ränta. Prisstödet till jordbruket i norra Sverige föreslås utbyggt till att även omfatta getskötsel och smågrisproduktion. För att begränsa de större animalieproduktionsföretagens utbyggnad framläggs bl. a. förslag om differentierade slaktjursavgifter inom slaktvinsproduktionen."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:401 av Knut Wachtmeister (m), vilken motion remitterats till näringsutskottet och sedermera överlämnats till jordbruksutskottet,

1976/77:520 av Tore Nilsson (m),

1976/77:523 av Hans Pettersson i Helsingborg m. fl. (s), vari hemställtts att riksdagen beslutade att anhålla, att regeringen hos naturvårdsverket begärde en snabb utredning syftande till förbud mot halnbränning,

1976/77:839 av Björn Eliasson m. fl. (c),

1976/77:847 av Börje Nilsson m. fl. (s), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen begärde en ändring av gällande lagar för uttag av yt- och grundvatten för bl. a. lantbruksbevattning i syfte att fördela vattenresurserna på ett från samhällelig synpunkt lämpligt sätt,

1976/77:853 av Hans Wachtmeister m. fl. (m),

1976/77:974 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om

1. att former för vidgat stöd till småjordbruket i överensstämmelse med motionens riktlinjer utarbetades,

2. att förslag utarbetades i syfte att ge samhället rätt att förvärva åkermark som icke brukats under 10 år,

3. att en jordförvärvsfond skapades av tillräcklig omfattning för att tjäna detta syfte.

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

4. att riktlinjer för att främja kooperativa driftsformer eller skapandet av samhällsägda jordbruk utarbetades,

5. att en skärpt lagstiftning för att göra slut på spekulationen i skogs- och jordbruksfastigheter utarbetades,

1976/77:1220 av Pär Granstedt m. fl. (c, m, fp),

1976/77:1221 av Paul Jansson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att en utredning tillsattes med uppdrag att föreslå reglering av vattenföringen i våra vattendrag, varvid konsekvenserna av den starkt ökade jordbruksbevattningen särskilt beaktades,

1976/77:1227 av Svante Lundkvist m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen i ett uttalande till regeringen gav sin anslutning till de i motionen redovisade synpunkterna på vår framtida jordbrukspolitik,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:52 av Tore Nilsson (m) och Per Petersson (m),

1977/78:63 av Rolf Hagel (-) och Alf Lövenborg (-), vari hemställts att riksdagen med bifall till regeringsförslagen i övrigt beslutade

1. att låta utreda frågan om upprättandet av kooperativa eller statliga jordbruk och trädgårdsanläggningar i framför allt de norra delarna av vårt land,

2. att av regeringen begära förslag, syftande till att främja olika former av samverkan mellan jordbrukets utövare,

1977/78:64 av Sven Eric Åkerfeldt (c) och Anton Fågelsbo (c),

1977/78:76 av Björn Eliasson m. fl. (c),

1977/78:83 av Karl Erik Olsson (c) och Anna Wohlin-Andersson (c),

1977/78:84 av Per Petersson (m) och Tore Nilsson (m),

1977/78:89 av Karin Ahrland (fp) och Daniel Tarschys (fp),

1977/78:90 av Anna Eliasson m. fl. (c),

1977/78:91 av Björn Eliasson (c) och Stina Eliasson (c),

1977/78:92 av Märta Fredrikson m. fl. (c),

1977/78:93 av Margot Håkansson (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade anhålla att regeringen tillsatte en arbetsgrupp med alla berörda parter för att utreda frågan om konkurrensneutralitet på matfettetsområdet,

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

1977/78:94 av Sven Eric Lorentzon m. fl. (m).

1977/78:95 av Kjell Mattsson (c) och Rune Johnsson i Mölndal (c),

1977/78:96 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c),

1977/78:97 av Daniel Tarschys (fp) och Karin Ahrland (fp) samt

1977/78:98 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag till kontroll-
åtgärder av produktionsmedels- och livsmedelsindustri,

2. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag till borttagande
av matmomsen alternativt en höjning av livsmedelssubventionerna i
motsvarande grad,

3. att riksdagen uttalade sig för att någon minskning av u-ländernas
importkvot på den svenska livsmedelsmarknaden inte borde ske,

4. att riksdagen som sin mening uttalade att jordfonden byggdes ut
så att den kunde finansiera framtida samhällsliga jordförvärv i avsikt
att behålla den förvärvade jorden i samhällets ägo,

5. att riksdagen som sin mening uttalade att inte enbart familjeföretag
utan också samverkansföretag inom jordbruket borde främjas,

6. att riksdagen som sin mening uttalade att stödet till rennäringen
borde få den utformning som föreslagits i Svenska Samernas Riksför-
bunds (SSR:s) remissyttrande över jordbruksutredningen.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. godkänna de i propositionen förordade allmänna riktlinjerna för
jordbrukspolitiken,

2. beträffande utvecklingen inom jordbruket

a. anse motionen 1976/77:523 besvarad med vad utskottet anfört,

b. lämna motionen 1976/77:839 utan åtgärd,

c. anse motionen 1976/77:847 besvarad med vad utskottet anfört,

d. lämna motionen 1976/77:1220 utan åtgärd och

e. anse motionen 1976/77:1221 besvarad med vad utskottet anfört,

3. beträffande jordbrukspolitikens mål och medel lämna utan åtgärd
motionerna

a. 1977/78:90, yrkande 1,

b. 1977/78:92 och

c. 1977/78:97,

4. beträffande vissa markpolitiska frågor lämna utan åtgärd motionerna

a. 1976/77:853,

b. 1976/77:974, yrkandena 2, 3 och 5,

c. 1976/77:1227 i förevarande del och

d. 1977/78:98, yrkande 4,

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

5. beträffande produktionsmålet och livsmedelsberedskapen lämna utan åtgärd motionerna
 - a. 1976/77:520 och
 - b. 1977/78:96, yrkande 1,
6. godkänna de i propositionen förordade grunderna för prisregleringen av jordbruksprodukter m. m.,
7. beträffande jordbruksnämndens styrelse lämna motionen 1976/77:1227 i förevarande del utan åtgärd,
8. beträffande jordbruksnämndens konsumentdelegation lämna motionen 1976/77:1227 i förevarande del utan åtgärd,
9. beträffande val av prislinjé
 - a. lämna motionen 1976/77:401 utan åtgärd och
 - b. avslå motionen 1977/78:98, yrkande 2,
10. beträffande insyn och kontroll i fråga om förädlingsindustrin m. m. lämna utan åtgärd motionerna
 - a. 1976/77:1227 i förevarande del och
 - b. 1977/78:98, yrkande 1,
11. beträffande utredningen om den svenska kooperationens roll i samhället anse motionen 1976/77:1227 i förevarande del besvarad,
12. beträffande konsumentrepresentationen i regleringsföreningarna på jordbrukets område lämna motionen 1976/77:1227 i förevarande del utan åtgärd,
13. beträffande finansieringen av överskottsproduktionen lämna motionen 1976/77:1227 i förevarande del utan åtgärd,
14. beträffande prisregleringen för oljeväxter och fettråvaror lämna motionen 1977/78:93 utan åtgärd,
15. beträffande prisregleringen för socker och sockerbetor lämna motionen 1977/78:98, yrkande 3, utan åtgärd,
16. godkänna de i propositionen förordade grunderna för ekonomiskt stöd till jordbrukets rationalisering,
17. beträffande vissa förslag till jordbruksstöd av i huvudsak regionalpolitisk karaktär lämna utan åtgärd motionerna
 - a. 1976/77:974, yrkande 1,
 - b. 1976/77:1227 i förevarande del och
 - c. 1977/78:96, yrkandena 2 och 3,
18. beträffande upprättande av kooperativa jordbruk m. m. lämna utan åtgärder motionerna
 - a. 1976/77:974, yrkande 4, och
 - b. 1977/78:63, yrkande 1,
19. beträffande jordbrukets kapitalförsörjning lämna motionen 1977/78:94 utan åtgärd,
20. godkänna vad i propositionen anförts om avveckling av avgångsvederlag inom jordbruket,
21. beträffande villkor för statligt rationaliseringsstöd lämna motionen 1977/78:89 utan åtgärd,
22. besluta att en lånefond för lån med uppskjuten ränta inrättades,

23. godkänna de i propositionen förordade grunderna för utlåning från lånefonden,

24. beträffande främjande av samverkansföretag lämna utan åtgärd motionerna

a. 1977/78:63, yrkande 2, och

b. 1977/78:98, yrkande 5,

25. beträffande prisstöd till jordbruket i norra Sverige

a. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1977/78:64, 1977/78:76 och 1977/78:95 godkänna de i propositionen förordade grunderna för prisstödet,

b. lämna motionen 1977/78:52 utan åtgärd,

c. avslå motionen 1977/78:84,

d. anse motionen 1977/78:98, yrkande 6, besvarad med vad utskottet anfört,

26. beträffande styrning av animalieproduktionens utbyggnad

a. godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna,

b. lämna motionen 1977/78:83 utan åtgärd,

c. lämna motionen 1977/78:90, yrkande 2, utan åtgärd,

27. beträffande den svenska trädgårdsodlingens konkurrenskraft lämna motionen 1977/78:91 utan åtgärd samt

28. lämna motionen 1976/77:1227 utan åtgärd i de delar motionen ej berörs under föregående punkter i utskottets hemställan.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande inledning m. m. av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen skulle godkänna de av reservanterna förordade allmänna riktlinjerna för jordbrukspolitiken,

2. beträffande inkomst målet av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

3. beträffande produktions målet och livsmedelsberedskapen av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

4. beträffande prisregleringens administration m. m. av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottet under 7, 8 och 12 bort hemställa

att riksdagen skulle

7. beträffande jordbruksnämndens styrelse som sin mening ge re-

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

geringen till känna vad reservanterna anfört med anledning av motionen 1976/77:1227 i förevarande del,

8. beträffande jordbruksnämndens konsumentdelegation som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört med anledning av motionen 1976/77:1227 i förevarande del.

12. beträffande konsumentrepresentationen i regleringsföreningarna på jordbrukets område som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört med anledning av motionen 1976/77:1227 i förevarande del.

5. beträffande val av prisregleringsled av Einar Larsson (c), Hans Wachtmeister (m), Filip Johansson (c), Arne Andersson i Ljung (m), Märta Fredrikson (c) och Tage Adolfsson (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

6. beträffande marknadsreglerande åtgärder av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa

att riksdagen beträffande finansieringen av överskottsproduktionen som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört med anledning av motionen 1976/77:1227 i förevarande del,

7. beträffande jordbrukets inflationsskydd och system för inkomstföljsamhet, m. m. av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

8. beträffande prisregleringen för olika produkter av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen skulle beträffande prisregleringen för oljeväxter och fett råvaror som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört med anledning av motionen 1977/78:93,

9. beträffande rationaliseringsverksamheten av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen skulle godkänna de av reservanterna förordade grunderna för ekonomiskt stöd till jordbrukets rationalisering.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande alternativa produktionsmetoder av Torkel Lindahl (fp),

2. beträffande styrning av animalieproduktionens utbyggnad av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s).

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspolitiken, m. m.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Låt mig börja med att konstatera att det här i riksdagen under hela 1970-talet rått en betydande enighet om den svenska jordbrukspolitiken.

Denna enighet har naturligtvis berott på att man i debatten om 1967 års beslut, som jordbruksutskottets dåvarande ordförande centerpartisten Hansson i Skegrie slog fast, var ense om de allmänna principerna för jordbrukspolitiken. Men enigheten har också berott på att den dåvarande jordbruksministern Eric Holmqvist för sin del betonade i propositionen att man självfallet hade att anpassa tillämpningen av dessa allmänna principer till de ändrade förutsättningar som tid efter annan kunde komma att gälla. En sådan anpassning har ju också skett.

Redan i 1967 års beslut aviserade sålunda departementschefen att man måste ompröva produktionsmålsättningen med hänsyn tagen till den utveckling på livsmedelsförsörjningens område som vi kunde komma att få. 1972 minskade jordbruksproduktionen i världen för första gången i modern tid. Eftersom befolkningstillväxten fortsätter resulterade minskningen av jordbruksproduktionen i svåra svältkatastrofer i vissa särskilt utsatta områden.

Världslivsmedelskonferensen 1974 i Rom slog fast att utvecklingsländernas livsmedelsförsörjning på sikt inte kan lösas genom en ökning av produktionen i industriländerna. Utvecklingsländerna måste få ökat stöd för att kunna utveckla sin egen produktion. Under tiden måste industriländerna bistå med livsmedelsleveranser och katastrofhjälp. Även Sverige utlovade att bistå med sådana insatser. Hänsyn till dessa utfästelser måste naturligtvis tas i diskussionen om vår produktionsmålsättning. Därom har icke rått några delade meningar.

Enigheten i riksdagen om jordbrukspolitiken har tagit sig uttryck i att alla de uppgörelser om prissättningen på jordbrukets produkter som träffats sedan 1967 enhälligt godtagits av de fyra stora partierna i riksdagen.

Denna enighet om jordbrukspolitiken underströks ytterligare i 1972 års jordbruksutredning, som tillsattes och fick sina direktiv av den socialdemokratiska regeringen. Utredningen hade att mot bakgrund av de allmänna mål, som även i fortsättningen skall gälla för vår jordbrukspolitik, pröva frågorna om produktionens omfattning, prisregleringssystemet och rationaliseringsstödet utformning. Den nådde fram till ett enhälligt betänkande. Utredningens förslag och synpunkter sammanfaller i allt väsentligt med den syn på jordbrukspolitiken som redovisas i den socialdemokratiska motionen 1227 som nu föreligger till behandling.

Det är sålunda ett gynnsamt utgångsläge jordbruksministern har haft när han gått att skriva sin proposition. Till detta gynnsamma utgångsläge

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

kan läggas de åtgärder som under den socialdemokratiska regeringens ledning vidtagits för att stärka näringens ställning. För att exemplifiera: i den fysiska riksplaneringen, som den socialdemokratiska regeringen tog initiativet till, har frågan om att tillförsäkra jordbruket goda produktionsförutsättningar när det gäller tillgången på mark aktualiserats. För att komma till rätta med en prisuppdrivande markspekulation tillsatte den socialdemokratiska regeringen en utredning med uppgift att se över jordförvärvslagstiftningen, en utredning som snart är färdig med sitt arbete.

Jordbruksministern kunde för några veckor sedan vidare inviga de nya byggnaderna vid lantbruksuniversitetet, resultatet av en satsning på forskning och utbildning för näringens utveckling, som under den socialdemokratiska regeringens ledning fört fram lantbruksuniversitetet till en internationell tätposition på sitt område.

Det är sålunda en helt annorlunda situation för jordbruksnäringen som jordbruksminister Anders Dahlgren haft att ta över än den som den senaste borgerliga regeringens jordbruksminister lämnade efter sig i början på 1930-talet.

Han lämnade över ett krisdrabbat, illa utrustat jordbruk, där jordbrukarna levde i samma otrygghet som löntagarna. Ur denna otrygghet för dessa båda grupper växte fram en insikt om att jordbrukare och löntagare för en bättre försörjning var beroende av varandra. Socialdemokratin insåg nödvändigheten av att engagera samhället såväl i uppgiften att trygga löntagarnas rätt till arbete och hyggliga levnadsvillkor som i uppgiften att bygga upp en livskraftig jordbruksnäring. Denna strävan har kontinuerligt fullföljts under hela den socialdemokratiska regeringsperioden med avseende på såväl löntagarnas som jordbrukarnas ställning. Den har för jordbrukets vidkommande markerats i 1947 och 1967 års jordbrukspolitiska beslut. Det är på denna grundval enigheten i 1970-talets jordbrukspolitik har byggts.

Om jag inte missförstått saken har man på ansvarigt håll inom jordbruksnäringen, i första hand inom LRF, uppfattat denna enighet i stort om jordbrukspolitiken som en tillgång för näringen. Det var kanske därför inte så underligt om vi från socialdemokratiskt håll blev förvånade över att jordbruksminister Anders Dahlgren utan att ändra på direktiven för 1972 års jordbruksutredning började tala vitt och brett om att han avsåg att genomföra en ny och annorlunda jordbrukspolitik. Det är naturligtvis därför som vi med särskilt intresse har granskat hans proposition.

Såvitt jag kan finna så bygger hans proposition i allt väsentligt på jordbruksutredningens enhälliga förslag. Naturligtvis frågar man sig då vad som kan vara anledningen till att jordbruksministern är så angelägen om att tala om en ny och annorlunda jordbrukspolitik. Jag tror att jag med några citat ur jordbruksdebatten skall kunna fånga in motivet för jordbruksministerns agerande.

Det första citatet lyder som följer: "Jag vill i sammanhanget understryka att det finns goda förutsättningar på lång sikt i vårt land för en

riktigt anpassad jordbruksproduktion och för den väl utvecklade livsmedelsindustri som har jordbruksproduktionen som bas. Det är därför angeläget att bevara ett livskraftigt jordbruk och att de som arbetar i jordbruket i framtiden får en ekonomisk standard som är likvärdig med den som yrkesutövare inom andra näringar når." Detta citat är hämtat ur jordbruksminister Eric Holmqvists proposition av år 1967.

Jag vill mot detta uttalande av den dåvarande jordbruksministern ställa hur statsminister Fälldin så sent som i årets höstremissdebatt skildrade avsikten med den socialdemokratiska jordbrukspolitiken i 1967 års beslut. På tal om de svårigheter vi har i vissa industribranscher hade han mage att säga att det inte fick "förleda oss att dödförklara dessa näringar på det sätt som socialdemokraterna exempelvis ville göra med jordbruket på 1960-talet".

I ett tal nyligen i Jämtland, refererat i centerpartitidningen Östersunds-posten den 12 december, bidrar jordbruksutskottets ordförande, Einar Larsson i Borrbj, till folkupplysningen. Med hänvisning till den proposition som vi nu behandlar säger jordbruksutskottets ordförande att bondemorden från 1967 års jordbrukspolitik är historia.

Det är, ärade kammarledamöter, hela denna vettlösa och djupt osakliga propaganda som i första hand centerpartiet under dessa år har bedrivit mot den socialdemokratiska jordbrukspolitiken, och som jag skulle kunna ge otaliga exempel på, som har varit jordbruksministerns dilemma. I stället för att hederligt erkänna den enighet som har rått omkring jordbrukspolitiken och värdet av denna enighet har jordbruksministern valt att söka rättfärdiga denna medvetet vilseledande propaganda om avsikten med den socialdemokratiska jordbrukspolitiken genom att tala om att *nu* skall det bli en ny och annorlunda jordbrukspolitik. Jag vågar påstå att det sannerligen inte är näringens intressen som jordbruksministern i detta sammanhang månar om. Det är i första hand centerpartiets alltmera skamfilade trovärdighet han skall försöka rädda.

När nu jordbruksministern i de stora dragen inte har något nytt att komma med i jordbrukspolitiken så måste han naturligtvis på annat sätt försöka göra markeringar som skulle kunna tydas som om att här händer någonting helt nytt och annorlunda. Sålunda är propositionen i vissa delar skriven som om vår jordbrukspolitik, frågan om hur vi skall trygga vår livsmedelsförsörjning, skulle vara ett partsintresse för jordbrukarna. Jordbruksministern säger sålunda i propositionen att ett huvudsyfte med jordbrukspolitiken skulle vara att vi uppnår inkomstmålet för jordbrukarna. På annat ställe i propositionen säger han emellertid att prissättningen på jordbrukets produkter bör ske med hänsyn tagen till alla de faktorer som kan ha betydelse i sammanhanget. Eftersom vi från socialdemokratisk sida förutsätter att han då utöver inkomstmålet menar samhällets krav på effektivitet och hänsynen till konsumenternas betalningsförmåga, så har vi utgått ifrån att han på *detta ställe* i propositionen menar att de här tre faktorerna liksom tidigare skall väga lika tungt i jordbrukspolitiken.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

Denna oklara skrivning från jordbruksministerns sida har försakat stor vända på den borgerliga kanten i utskottet. Från att vi först har varit överens om en tolkning av propositionen, som skulle innebära att jordbrukarintresset och konsumentintresset skulle ha samma tyngd som tidigare i förhållande till varandra och att detta förhållande borde uttryckas i utskottets betänkande så, att inga missförstånd på den punkten kan uppstå, har de borgerliga ledamöterna i utskottet slutgiltigt stannat inför en skrivning, som måste tolkas så att jordbrukarna skall favoriseras på konsumenternas bekostnad. Inkomstmålet skall enligt utskottsmajoritetens mening vara huvudsyftet med jordbrukspolitiken. Effektiviteten i näringen och konsekvenserna för konsumenterna är tydligen för utskottsmajoriteten andrahandsfrågor.

Från socialdemokratins sida finner vi det naturligt att säga att ett huvudmål för jordbrukspolitiken måste vara att trygga vår livsmedelsförsörjning. Detta skall ske i en långsiktig och planmässig hushållning med de naturresurser som utnyttjas i jordbruket och under hänsyn tagen till skyddet för miljön. Det skall ske i en rationellt bedriven produktion, som ger dem som arbetar i jordbruket en standard likvärdig den som jämförbara grupper har och åt konsumenterna livsmedel av god kvalitet till rimliga priser. Konsumenterna får i dag bära den stora bördan av den misslyckade ekonomiska politik som regeringen för. I detta läge finns det sannerligen inga motiv att inför de förhandlingar om ett nytt jordbruksavtal, som snart skall starta, göra uttalanden som favoriserar jordbrukarna på konsumenternas bekostnad.

En annan punkt där jordbruksministern vill försöka stärka jordbrukarnas position vid förhandlingsbordet är frågan om hur det s. k. spannmålsöverskottet skall finansieras. Vi accepterar från socialdemokratisk sida synsättet att den åkerareal som i dag effektivt kan brukas i stort sett kommer att odlas också i framtiden. Vi har i denna fråga exakt samma inställning som jordbruksutredningen, nämligen att inga samhällsätgärder för att öka eller minska arealen är motiverade. Vi skall slå vakt om den goda jorden. Vi noterar med tillfredsställelse den förståelse som jordbruksministern i propositionen visar för det behov som i vissa fall kan föreligga att ta även jordbruksmark i anspråk för bebyggelse och vägbyggande. Jordbruksministern har enligt vår mening en betydligt mer realistisk inställning till kommunernas problem och behov i dessa sammanhang än den som bostadsministern gett uttryck för när hon bl. a. för Skånes vidkommande talat om att 99,9 % av jordbruksmarken skall förbehållas jordbruket.

Vi är medvetna om att vi på den areal vi nu brukar under normalår kommer att få ett betydande spannmålsöverskott. Att det saknas motiv för att stimulera till produktion utöver detta överskott tror jag vi alla är överens om. Den ordning som f. n. tillämpas med inlösenpriser för hela spannmålsskörden för vilkas infriande staten ytterst står som garant kan stimulera till sådan produktion. Jordbruksministern vill förstärka denna stimulans genom att flytta över ytterligare kostnadsansvar på sam-

hället och konsumenterna.

Enligt socialdemokraternas mening bör samhällets prisgarantier begränsas till den del av spannmålsskörden som behövs för konsumtion inom landet, för livsmedelsberedskapens krav samt för att uppfylla de åtaganden vårt land gjort för katastrofhjälp och liknande humanitära ändamål. Det finansiella ansvaret för övrig del av skörden bör bäras av jordbruket. Därför bör enligt vår mening i prisöverläggningarna fastställas dels ett inlösenpris, dels den kvantitet för vilken inlösenpriset skall gälla. Kvantiteten bör grundas på förut uppräknade behov. För det sålunda fastställda inlösenpriset bör samhället bära ansvaret. Vad beträffar den övriga spannmålsskörden – det som kommer att exporteras på rent kommersiell basis – bör näringen själv och inte samhället och konsumenterna ta det ekonomiska ansvaret.

Det innebär att i stället för att vi nu är tvungna att ta en stor del av det utrymme som tillfaller jordbruket i prisförhandlingarna i anspråk för att betala en produktion som vi inte själva utnyttjar kan detta utrymme läggas på en produktion som kanske ur såväl konsumenternas som producenternas synpunkt ter sig mer motiverad. En sådan ordning bör också öka möjligheterna till en jämnare inkomstfördelning mellan jordbrukarna. Det är en utveckling som socialdemokratin vill främja.

Om sålunda propositionen innehåller skrivningar som avser att stärka jordbrukarnas ställning vid förhandlingsbordet är den desto mer avvisande mot förslag som syftar till att skapa bättre förutsättningar för konsumentens sida att hävda sina intressen. Den kritik som från remissinstansernas sida riktas mot jordbruksutredningens förslag är, som jag uppfattar det, i första hand uttryck för en oro över den starka ställning jordbrukarna har i förhållande till konsumenterna när respektive intressen skall vägas mot varandra och fullföljas i den praktiska hanteringen av livsmedelsförsörjningen.

Jordbrukarna behärskar råvaran och i betydande grad också livsmedelsproduktionen samtidigt som de åtnjuter ett starkt skydd för sin näring från samhällets sida. De stora löntagarorganisationerna och de myndigheter som övervakar priser och konsumentintressen har krävt ökad insyn och ökat inflytande för konsumenterna.

Socialdemokraterna har i den motion, 1227, som lämnades i januari i år, fört fram förslag till en rad åtgärder som skulle stärka konsumentinflytandet. I regeringens proposition är genvägen för dessa magert.

Socialdemokratin tog tidigt en positiv inställning till jordbrukarkooperationen. Denna var och är en nödvändig förutsättning för jordbrukets gynnsamma utveckling och för att de inom jordbruket yrkesverksamma skall erhålla en god bärning. Framväxten av en stark jordbrukarkooperation har spelat en betydelsefull roll i uppbyggnaden av en effektivare jordbruksnäring och en rationell distribution och förädling på livsmedelsförsörjningens område. Vinsten härav har också kommit samhället och konsumenterna till godo.

Utvecklingen har emellertid lett till att producentkooperationen på

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspolitiken, m. m.

många områden blivit helt dominerande. Detta gäller mejeriproduktionen, oljeväxterna och stärkelsen, för vilka producentkooperationen har hela marknaden. Inom slakt av nöt och svin har man i dag 81 % av marknaden och inom ägg- och spannmålshandel har man över 70 % av marknaden.

Kostnaderna för jordbrukets produktionsmedel, konstgödsel, foder och maskiner med tillbehör är av utomordentligt stor betydelse för kostnadsutvecklingen inom jordbruket. Kostnadsutvecklingen för dessa produktionsmedel bestämmer utvecklingen av produktionsmedelskostnadsindex, som styr den automatiska inflationskompensationen till jordbruket. En allt större del av marknaden för dessa produktionsmedel har kommit att behärras av jordbrukskooperationen eller enskilda företag som arbetar med olika former av konkurrensbegränsningar.

Utvecklingen mot en allt större dominans för jordbrukarkooperationen eller enskilda monopolföretag i viktiga delar av det näringsliv jordbrukspolitiken omfattar aktualiserar en prövning av statens och konsumenternas möjligheter till insyn och inflytande inom denna verksamhet.

Den ställer naturligtvis också allt större anspråk på de resurser den andra parten, konsumenterna, har till sitt förfogande vid överläggningarna om prissättningen på jordbrukets produkter. Den ställer krav på samhället att vidmakthålla balansen mellan de intressen som påverkar den praktiska tillämpningen av vår jordbrukspolitik.

Men jordbruksministern ställer sig kallsinnig såväl till jordbruksutredningens enhälliga förslag om en översyn av konsumentdelegationens ställning som en rad remissinstansers yrkande om förstärkning av delegationens resurser. Likaså avvisar jordbruksministern den utvidgning av representationen för allmänintresset i jordbruksnämndens styrelse som riksdagen föregående år ställde sig bakom. Detta krav har ökat i styrka, inte minst mot bakgrund av utvecklingen på livsmedelssubventioneringsområde. Andra socialdemokratiska ledamöter i jordbruksutskottet kommer att gå närmare in på motiven för vår reservation i dessa sammanhang. Jag vill bara nöja mig med att konstatera jordbruksministerns mycket svala intresse för konsumenternas ställning inom jordbrukspolitiken.

Socialdemokratin bygger sin uppfattning på att jordbrukspolitiken inte enbart är en angelägenhet för jordbrukarna, producenterna, utan i lika hög grad en angelägenhet för konsumenterna. När jordbrukarna genom ett ökat skydd från samhällets sida och genom utvecklingen i övrigt på jordbrukets område kunnat skapa sig en allt starkare ställning, är det nödvändigt att samhället genom åtgärder av det slag, som vi förordat i vår motion och understryker i reservationen, svarar för att balansen mellan parterna kan upprätthållas.

När jordbruksministern i propositionen så tydligt markerar att han vill favorisera jordbrukarna på konsumenternas bekostnad är det ju inte särskilt förvånansvärt att de stora löntagarorganisationerna reagerar.

Man kan sålunda säga att jordbruksministern byggt sin proposition

i allt väsentligt på jordbruksutredningens enhälliga förslag och att han i den meningen fullföljer den jordbrukspolitik som vi varit ense om under hela 1970-talet. Men han beskriver riktlinjerna för jordbrukspolitiken så att de kan tolkas till jordbrukarsidans förmån och gör konsumentfrågorna till ett slags andraplansintresse i sammanhanget. Den tolkningen har i varje fall den borgerliga utskottsmajoriteten eftersträvat i sitt betänkande.

Om det är detta jordbruksministern avser när han talar om en ny och annorlunda jordbrukspolitik, då är han enligt min uppfattning ute på farliga vägar. Förutsättningen för den enighet vi hitintills har haft omkring jordbrukspolitiken är tveklöst att den också kan mötas med förtroende från konsumenternas sida. Ur jordbruksnäringens synpunkt är en annan politik både kortsynt och oförnuftig.

När det gäller rationaliseringspolitiken och regionalpolitiken ansluter vi oss ifrån socialdemokratins sida till de enhälliga förslag som utredningen har lagt på bordet. Vi konstaterar sålunda att familj jordbruket även i fortsättningen kommer att vara den dominerande företagsformen på jordbrukets sida. Hela den utveckling vi har haft sedan 1967 har ju, i enlighet med inriktningen i 1967 års beslut, inneburit att man skulle eftersträva att stärka möjligheterna att skapa bärkraftiga jordbruksföretag. Om dessa frågor var man också ense 1967. För att på nytt citera Hansson i Skegrie, så uttryckte han saken så, att "den verkligt stora uppgiften i strukturrationaliseringen under relativt lång tid framöver främst måste vara att göra dessa små enheter bärkraftiga genom att t. ex. fördubbla deras storlek".

Även om vi nu liksom 1967 ansluter oss till uppfattningen om familj jordbrukens dominerande ställning som företagsform i det svenska jordbruket vill vi lika litet som jordbruksministern utesluta andra företagsformer från möjlighet att erhålla rationaliseringsstöd. Vi tycker det är angeläget att man stöder möjligheterna till sambruk. Sambruk kan bli den företagsform som bättre löser många av de arbetsfördelnings- och fritidsproblem som tveklöst jordbruket i dag har bekymmer med. Jag upplevde som jordbruksminister att unga jordbrukare ofta var tilltalade av tanken att sambruka sina enheter för att utvinna de fördelar av både ekonomisk och social karaktär som kan vara svåra att uppnå på den enskilda enheten.

Vi kommer senare att få ta ställning till de förslag som utredningen lagt med avseende på jordbrukets roll i regionalpolitiken. Låt mig bara i det sammanhanget få slå fast vad vi från socialdemokratiskt håll uttalar i en reservation, där vi säger att jordbrukets betydelse från regionalpolitisk synpunkt måste ses i sitt totala samhällsekonomiska sammanhang. Det innebär att det särskilda regionalpolitiska jordbruksstödet, som vi tillstyrker, inte får bli ett surrogat för andra sysselsättningsbefrämjande åtgärder och en aktiv arbetsmarknadspolitik.

Likaså vill vi slå fast att kombinationseffekterna jord-skog inte enbart

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

får ses från jordbrukssynpunkt utan också måste ses från skogsnäringens utgångspunkt.

När det gäller de för jordbruket och jordbruksnäringens framtid så angelägna markfrågorna får vi återkomma till diskussionen sedan regeringen lagt sina förslag med anledning av jordförvärvsutredningens betänkande.

Vi har i vår motion redovisat hur vi ser på markfrågorna.

För socialdemokratin är det en angelägen uppgift att med olika medel söka medverka till en god markhushållning och motverka markspekulation med en oskäligen prisstegring som följd.

Socialdemokratin hävdar att möjligheten att bli jordbrukare inte bara får förbehållas den som ärver eller har ekonomiska resurser att förvärva mark. Här som på andra områden i samhällslivet bör den genom kunskaper, erfarenheter och intresse mest lämpade få chansen.

Sammantaget är vi övertygade om att den svenska jordbruksnäringen har goda möjligheter till en gynnsam utveckling i framtiden. De åtgärder som har vidtagits under årens lopp för att stärka näringens ställning och trygga vår livsmedelsförsörjning ger näringens utövare del i den allmänna standardförbättringen och konsumenterna skydd mot orimliga prisökningar. Vi har lagt en god grund för näringens framtid.

Socialdemokratin har inte sökt strid om jordbrukspolitiken. Vi har tvärtom såväl i utredningsarbetet som i vår motion och i utskottsbehandlingen av propositionen eftersträvat att bygga vidare på den goda grund för näringens utveckling som i bred enighet lagts under de år socialdemokratin i regeringsställning haft ansvaret för jordbrukspolitiken. Om jordbruksministern och utskottsmajoriteten tror att en gynnsam framtid för jordbruksnäringen går över försöken att profilera motsättningar mellan producenter och konsumenter i jordbrukspolitiken är jag övertygad om att man tar allvarligt miste.

Jordbruksministern har i dag ett enastående tillfälle att ge sitt bidrag till den fortsatta enigheten om jordbrukspolitiken genom att förklara att det icke har varit hans avsikt att förskjuta tyngdpunkten mellan jordbrukarnas, samhällets och konsumenternas intressen i jordbrukspolitiken till någons favör utan att han i stället är beredd att bibehålla den jämvikt mellan dessa intressen som hitintills har varit vägledande i vår jordbrukspolitik. Riksdagen kan göra detsamma genom att ansluta sig till de reservationer som jordbruksutskottets socialdemokratiska ledamöter fogat till utskottsbetänkandet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till dessa reservationer.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har genom sin representant i 1972 års jordbruksutredning ställt sig bakom de förslag och yttranden som utredningen har framfört, och vi ställer oss också bakom den proposition som lagts fram av regeringen i denna fråga. Vi har dock i vissa delar en avvikande uppfattning, som jag här vill redovisa och

som vi har gett uttryck för i de motioner som vi har väckt under det här året.

Vi delar alltså den uppfattningen som andra partier har, att den inriktning och den storlek som vårt jordbruk har f. n. är ändamålsenlig och att det inte finns någon anledning att i någon större omfattning vare sig öka eller minska den odlade arealen eller sätta in åtgärder i sådan riktning. Vi menar däremot att det finns anledning att uppmärksamma småbrukarnas situation något mer än man har gjort. Det finns, särskilt i Norrlandslänen – kanske speciellt i Norrbotten – fortfarande en stor grupp brukare som måste hänföras till den kategorin. Och de regler som finns för stöd till dem är, menar vi, inte tillräckligt generösa, utan stödet borde kunna utökas ytterligare. Vi har i vår motion i den frågan också begärt att riksdagen skall uttala sig för att sådana åtgärder vidtas att det stödet kan ökas.

Vi anser att själva livsmedelsproduktionen, som jag sade tidigare, i stort sett har den storlek som den måste ha. Vi är kritiska mot tankegångar som går ut på att vi skulle driva upp jordbrukets produktion i Sverige och exportera livsmedel. Uttryck för sådana funderingar har hörts ibland från vissa håll – framför allt på grund av att vi vissa år fått betydande överskott av spannmål. Vi anser att det är en felaktig väg och instämmer där i den mening som framförts av Svante Lundkvist. Det är inte rationellt att odla livsmedel i form av spannmål och annat i Sverige och sedan försöka skeppa ut det till andra länder. Det har visat sig – inte bara när det gäller svenska leveranser, utan kanske framför allt när det gäller leveranser av vete och annat från länder med stora överskott, såsom exempelvis USA – att sådana leveranser oftast inte kommer de verkligt behövande till godo utan smusslas undan av mellanhänder. Det blir också ofta ett mycket stort svinn vid sådana leveranser på grund av dåliga lagringsmöjligheter, transportmöjligheter och annat i de mottagarländer det rör sig om, alltså utvecklingsländerna. Skall man stödja utvecklingsländerna och försöka förbättra deras livsmedelssituation, gör man det alltså bättre genom att ge dem annan hjälp, så att de kan utveckla sitt eget jordbruk.

En viktig fråga när det gäller jordbrukspolitiken är markpolitiken. Vi har där den från övriga partier kanske mest avvikande meningen – framför allt från regeringspartiernas. Vi anser att samhället måste bedriva en mycket mer aktiv markpolitik. Vad som nu sker och har skett med accelererande fart under de senaste åren, speciellt under 1960- och 1970-talen, är att priserna på jordbruksfastigheter drivs upp till oanade höjder på grund av det spekulationsintresse som finns – man placerar pengar just i jordbruksfastigheter. Det betyder att de svenska jordbruksfastigheterna i allt snabbare takt köps upp och ägs av folk som inte brukar dem själva. Vi håller på att få en jordägande grupp människor som har helt andra yrken än jordbrukarens, som är bosatta i städerna och ofta har höga inkomster av andra yrken eller affärsverksamhet. Dessa vill placera sitt överskott i jordbruksfastigheter för att tillgodogöra sig vär-

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

deökningen, alltså inflationsskydda sina pengar.

Så småningom kommer, som Svante Lundkvist sade, förslag till ny jordförvärvslag att läggas fram. Vi får avvakta och se vad den kommer att medföra. Vi vill föreslå – det har vi gjort tidigare också – vissa konkreta åtgärder, som skulle kunna ändra det här förhållandet. Vi anser att jordbruksmark som inte brukas, som inte ägs av en brukare, skall kunna förvärfvas av samhället efter en tioårsperiod. Om någon köper upp jordbruksmark, lägger den för fåfot och inte håller den i bruk, då bör samhället ha rätt att gå in och lösa in den marken. På det sättet skulle samhället kunna få tillgång till jordbruksmark som man sedan till rimliga priser kunde sälja till folk som har intresse och utbildning för jordbruk och som vill leva på jordbruk.

En annan viktig aspekt i detta sammanhang är arrendatorernas situation. De kapitalintressen som köper upp mark, som inte själva vill bruka den och som inte heller vill lägga den för fåfot, arrenderar naturligtvis ut den. Antalet arrendatorer här i landet har ökat mycket snabbt under senare år. I de större jordbruksbygderna arrenderas uppemot 50 % av marken ut. Ägarna sitter i städerna eller på annat håll. I Sörmlands län är över 50 % av åkerjorden utarrenderad, i Östergötlands län 48 %, i Malmöhus län 41 %, i Skaraborgs län 33 %, osv. Detta är en utveckling som inte är önskvärd. Vi håller på att få en grupp människor, arrendatorer, som inte själva äger den jord de brukar. Vi närmar oss här andra länder i Europa men framför allt de s. k. utvecklingsländerna, där bara ett fåtal människor äger den jord de brukar. Stora jordägare äger merparten av jorden och arrenderar ut den; brukarna får bara den begränsade vinst de kan få ut av sitt arrende.

Det är en ordning som vi tycker är felaktig. Vi har föreslagit att arrendatorer skall få rätt att inlösa arrenderade marker efter ett arrendeinnehav på 20 år.

I detta sammanhang vill jag beröra familjejordbruket och dess roll.

Vi är fullt på det klara med att den förhärskande ägarformen och brukningsformen inom överskådlig tid kommer att vara familjejordbruk. Den är fast förankrad i den svenska traditionen. Men vi anser att man borde göra mera för att främja andra ägandeformer. Det finns en rädsla för kollektivt och kooperativt ägande som gör att man inte på ett tillräckligt aktivt sätt uppmuntrar sambruksföretag eller kooperativa företag. Det har funnits ett svalt intresse för att främja och understödja sådana brukningsformer. Det finns ingen anledning att den formen skall vara något slags styvbarn i detta sammanhang.

Mot bakgrund av den utveckling jag redogjort för på markpolitikens område skulle sambruksföretag mycket väl kunna vara en lösning på problemen, särskilt i sådana bygder där det finns en stor andel småbruk – jag tänker då framför allt på Norrlandslänen. Det sägs visserligen i propositionen att samverkansföretag också skall få rationaliseringsstöd, osv., men vi anser att man borde bedriva en mer aktiv politik på detta område.

Jag vill sedan övergå till att tala litet om den vidare förädlingskedjan i livsmedels- och jordbruksproduktionen.

Som också Svante Lundkvist nämnde ligger livsmedelsindustrin och även produktionsmedelsindustrin i stor utsträckning i händerna på jordbrukskooperationen. Det är inte i och för sig något fel på det. Det finns en annan aspekt som är mycket mer viktig och allvarlig, och det är de stora multinationella livsmedelsföretagens roll i Sverige och Västeuropa över huvud taget. De har systematiskt köpt upp stora delar av den svenska livsmedelsindustrin. Bolag som Unilever och General Food äger stora delar av de svenska livsmedelskedjorna. Det är ingen önskvärd utveckling. Vi anser att samhället borde skaffa sig större kontroll och insyn i dessa företag.

Detsamma gäller naturligtvis de företag som verkar på produktions- sidan. I det fallet är vi överens med socialdemokraterna, och vår representant i jordbruksutredningen har anslutit sig till den socialdemokratiska reservationen i dessa frågor. Om det visar sig nödvändigt att öka kontrollen och insynen i dessa företag, framför allt de multinationella företagen, bör samhället göra det.

Vpk:s gamla och välkända krav att mervärdeskatten på livsmedel skall tas bort har i viss mån tillgodosetts under senare år genom att man valt en mellanprislinje, som vi alla är överens om skall vara kvar. Vi ser det som en framgång för den politik som vi har bedrivit att man gör ingrepp i prissättningen på livsmedel. Om man inte tar bort momsen – vilket krav vi inte har fått gehör för – anser vi att livsmedelssubventionerna bör höjas till en nivå som ger motsvarande effekt. Vi har inga dogmatiska synpunkter härvidlag – det viktiga för oss är att man får fram livsmedel till låga priser. Matkontot tar för de flesta familjer, särskilt för barnfamiljer i låga inkomstlägen, en relativt större del av inkomsten än för dem som har en bättre ekonomisk ställning. Därför är livsmedelskontot en väsentlig post för dessa grupper.

Det är viktigt för oss att konsumentinflytandet ökas och att de remissinstanser som Svante Lundkvist nämnde får insyn i de nämnder och instanser som reglerar dessa frågor. I det fallet kommer vi att följa den socialdemokratiska reservationen och rösta för ett ökat konsumentinflytande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna 1976/77:944 och 1977/78:98 punkterna 1 t. o. m. 5.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Oswald Söderqvist för ett på flera vitala punkter intressant resonemang. Till stora delar hänför det sig emellertid, som han själv säger, till förslaget om en ny jordförvärvslag som vi skall kommentera i ett senare sammanhang.

Svante Lundkvist tog upp ett anförande som jag har hållit i Östersund. Jag har ett manuskript till det föredraget – det är inte alltid man har det, men jag var den här gången litet orolig för att man skulle kunna

dra felaktiga slutsatser av vad jag sade eller citera mig fel. Jag skall överlämna det manuskriptet till Svante Lundkvist. Jag har inte använt ordet bondemord. Jag har inte haft tillfälle att läsa tidningarna där uppifrån, men om man har lagt det ordet i min mun är det felaktigt, och det beklagar jag i så fall.

Svante Lundkvist för en underlig debatt, där han i något slags vända inför sig själv inte riktigt vet om han är enig med jordbruksministern eller inte. Jag skall inte försöka hjälpa honom ur den våndan. Jag vill bara säga att antingen ställer sig Svante Lundkvist bakom propositionen eller också gör han det inte. Om han ställer sig bakom propositionen – varför då dessa häftiga angrepp?

Herr talman! Tio år har nu förflutit sedan Sveriges riksdag fattade ett allmänt jordbrukspolitiskt principbeslut. Det är nu min förhoppning att förslaget om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m., till vilket riksdagens jordbruksutskott i sitt betänkande nr 10 hemställer om bifall, skall kunna utgöra grunden för svensk jordbrukspolitik under minst tio år framåt i tiden.

Förslaget innebär att naturresursen jord i vårt land skall helt och fullt utnyttjas till högsta möjliga produktion, alltså i enlighet med allmänt vedertagna principer om bästa möjliga hushållning med våra naturresurser. Vidare är ett huvudsyfte med jordbrukspolitiken att tillförsäkra dem som är sysselsatta inom jordbruket i alla delar av landet en ekonomisk och social standard som är likvärdig med den som uppnåtts av jämförbara grupper. Vidare bör jordbrukspolitiken ha till mål att tillgodose konsumenternas berättigade krav på säker tillgång till livsmedel av hög kvalitet och till rimliga priser.

De statliga insatserna bör främja jordbrukets rationalisering genom uppbyggandet och vidmakthållandet av rationella familjeföretag. De ekologiska och miljömässiga aspekterna bör beaktas, liksom folkhälsans roll.

Jordbruket ges en sådan inriktning att jordbruket och därtill knutna verksamheter kan medverka i en aktiv regionalpolitik.

En speciell tyngdpunkt lägger regeringen i sitt förslag vid solidaritetsfrågan, där man nu för första gången klart säger ifrån att jordbrukets sysselsatta skall ges möjlighet att bli fullvärdiga medlemmar av välfärdsamhället. Det är också därför man så starkt markerar nödvändigheten av att deras sociala standard förbättras.

Dessa och övriga nya riktlinjer är mycket välformulerade i proposition nr 19, vilken utskottsmajoriteten till alla delar tillstyrker. För tids vinande vil! jag i detta anförande begränsa mig till att instämma i regeringens definitioner och förslag till tolkning av huvudsyften och målsättningar. I övrigt hänvisar jag till proposition nr 19.

Därefter vill jag försöka redovisa de motförslag eller kompletterande förslag som väckts av riksdagens ledamöter, speciellt i de fall då dessa förslag lett till reservationer.

Socialdemokraterna har inte ansett sig ha anledning att väcka en par-timotion i anledning av proposition nr 19. Det skulle kunna tolkas så

att man är beredd att ställa sig bakom regeringens förslag. Om så är fallet eller inte må man själv vittna om. Man väckte emellertid vid föregående riksmöte en principmotion, och den återopas nu som bakgrund till åtta reservationer och ett särskilt yttrande, vilka – som jag nämnde – jag något vill kommentera.

I reservationen 1, som omfattar fyra sidor, säger man sig i stort sett kunna instämma i propositionen. Men man vill ändå ha sina egna formuleringar. Om man verkligen hade menat allvar med sina instämmanden, skulle den reservationen inte ha varit nödvändig. Men bakom till synes ganska små nyansskillnader i uttryckssätt kan dölja sig ganska betydande skillnader i synsätt och grundinställning. Jag skall ta ett enda exempel. På s. 9 skriver utskottsmajoriteten:

”Utskottet finner i likhet med jordbruksministern skäl tala för att man klarare än utredningen markerar inkomstmålets viktiga roll ---.”

I reservationen 1 däremot tolkas uttalandena i propositionen så ”att någon tyngdpunktsförskjutning mellan de primära jordbrukspolitiska målen inte är avsedd ---”. Detta visar en väsentlig skillnad i grundsyn och det är alltså där meningarna delar sig.

I reservationen 2 vänder man sig mot jordbruksministrernas bestämda uttalande angående det värdefulla i särskilda låginkomstsatsningar – att inom ramen för dessa kunna vidta åtgärder för att förbättra jordbrukarnas sociala standard, genom avbytarverksamhet osv. Så långt sträcker sig inte socialdemokraternas solidaritet och hänsyn till medmänniskan. Nej, här vill man ha sin egen formulering, och den lyder: Jordbrukarnas sociala standard bör principiellt kunna diskuteras i samband med prisöverläggningarna. Det är inte särskilt mycket man har att komma med på den punkten.

I reservationen 3 säger man: ”Det finns inte heller nu, lika litet som år 1967, någon anledning att --- aktivt verka för en minskning av arealen.” Det är alldeles rätt. Det finns ingen anledning nu och det fanns inte heller någon anledning då. Det är bara en liten detalj jag vill göra kammaren uppmärksam på. Tolkningen av 1967 års beslut är medvetet förrädisk, och jag vill för enkelhetens skull hänvisa till reservanternas eget citat ur 1967 års beslut, med början på s. 41 i betänkandet:

”Jordbrukspolitiken bör under den framtid som kan överblickas inriktas på att, samtidigt som en viss samhällsekonomiskt motiverad minskning av produktionens omfattning sker, en fortsatt snabb rationalisering ---.”

Detta är något av den centrala kärnan i jordbruksdebatten under 1960-talet och början av 1970-talet. Här är det som det skiljer sig. Och det är små, ganska förrädiska nyanser i formuleringarna som i sig själva har en innebörd som förklarar den tidvis känsloladdade debatten. Jag tror att det är helt omöjligt för utanför jordbruket stående grupper att riktigt förstå eller känna vilken oerhörd press denna attityd i 1967 års beslut innebar för särskilt det mindre och medelstora jordbruket. Jag vet att Svante Lundkvist vägrar att förstå detta resonemang. Jag tror

tyvärr inte att det är en medveten vägran att förstå, vilket ytterligare komplicerar ambitionen att förklara för honom.

Sanningen beträffande åkerarealens storlek hänger i huvudsak samman med att man i näringen har en egen inneboende dynamik och framtidstro, och då kommer också naturresursen jord att utan särskilda åtgärder från samhällets sida utnyttjas på mest effektiva sätt.

Beträffande reservationen 4 om jordbruksnämndens styrelse, konsumentdelegationens sammansättning och resurser, anser utskottet i likhet med den enhälliga utredningen och jordbruksministern att utökning av antalet ledamöter skulle rubba den balans som hittills förelegat och dessutom försämra nämndens praktiska arbetsmöjligheter. Rent formellt ankommer det på regeringen att besluta i hithörande frågor.

Jag har erfarit att Bertil Jonasson senare under debatten ämnar kommentera reservationen 5 och lägga ett särskilt yrkande, som jag har tagit del av och som kammarens ledamöter efter hand får ta del av, och jag har möjlighet att instämma i det yrkandet i stället för i reservationen 5.

Reservationen 6 tar upp ansvaret för de kostnader som kan uppstå vid spannmålexport. Utskottet anser att produktionsmålsättningen motiverar att staten ikläder sig det övergripande ansvaret för prissättning, överskott på spannmål och andra arealbaserade produkter. Här vill emellertid inte socialdemokraterna ställa upp och här finns alltså anledning för utskottsmajoriteten att kräva ett besked. I ganska onyanserade formuleringar lägger man över kostnadsansvaret helt och hållet på jordbruket. Vi är därmed tillbaka i den känsloladdade debatten om det här verkligen går ut på arealminskning eller inte. Förstår inte socialdemokraterna att resonemangen i reservation 6 i realiteten innebär en önskan om arealminskning?

I reservationen 7 förs ett ganska underligt resonemang om att kapitalvinsterna inom jordbruket borde beaktas vid inflationskompensationen. Jag vill då för enkelhetens skull peka på den redovisning som Oswald Söderqvist nyss gjorde när det gäller förhållandet i Sverige mellan självägande bönder och arrendatorer. Det krävs här en närmare redovisning av socialdemokraterna hur man tänker sig att en sådan kapitalvinst – låt mig kalla det så – skall kunna kalkyleras in i prisöverläggningarna, när bortåt hälften av jordbrukarna är arrendatorer och alltså inte äger den mark som eventuellt är föremål för markvärdestegring på grund av inflation. Jag vill i det sammanhanget fråga: Man kan väl inte på allvar mena att i lönerörelsen skall tas in resonemang om vad löntagarna eventuellt kan ha "tjänat" på en värdestegring av fast egendom. Jag tror inte att socialdemokraterna har tänkt igenom konsekvenserna av det man här föreslår. En mera exakt definition av tankegången – om den nu finns där – skulle vara värdefull för den fortsatta debatten.

Vad beträffar reservationen 8 anser utskottet liksom den enhälliga jordbruksutredningen att de resonemang som där förs är tveksamma, eftersom råvarukostnaderna för mejerierna aldrig kan göras identiska med

övriga livsmedelsindustriers råvarukostnader. Vi finner därför att frågan kan anstå tills den blir aktuell och att den då bör tas upp i samband med prisöverläggningarna.

I reservationen 9 bekänner reservanterna att de inte helhjärtat vill acceptera familjeföretagen. Man tycker sig i det här avseendet ha anledning att göra en reservation bara för att ändra formuleringen i skrivningen från "familjeföretag" till "jordbruksföretag". Jag tycker att detta är en väldigt väsentlig bekännelse om skillnaden i synsätt, och jag kan bara konstatera att den skillnaden finns.

Till betänkandet är också fogat ett särskilt yttrande som talar om att konkurrensförhållandena skulle komma att snedvridas om en differentierad slaktdjursavgift infördes. Jag vill med anledning av detta nöja mig med att ställa frågan: Vad menas med formuleringen att konkurrensförhållandena "snedvrids"? Vilka särskilda storföretag är det som man här vill slå vakt om genom det särskilda yttrandet?

Enskilda riksdagsledamöter har i ett 30-tal motioner anfört synpunkter på med jordbrukspolitiken sammanhängande frågor. Utan att på något sätt undervärdera alla dessa synpunkter vill jag nu för tids vinnande nöja mig med att hänvisa till jordbruksutskottets skrivningar i anledning av olika motionsyrkanden. Jag vill dock säga att vad som framförts i motionerna ligger väldigt nära de formuleringar som finns i propositionen – i vissa fall är yrkandena tillgodosedda, i andra fall kan man ur propositionen utläsa att de kommer att bli det och i något fall har utskottet inte kunnat instämma i motionärernas tankegångar och därför avslagit motionerna.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag göra gällande att förslaget till nya riktlinjer för jordbrukspolitiken som det framförs i utskottsberäkandet nr 10 utgör en mycket betydelsefull grund för vårt lands framtida livsmedelsförsörjning. Förutom att förslaget ger värdefulla riktlinjer för det framtida förhållandet mellan i näringen sysselsatta och övriga befolkningsgrupper har det mycket väsentliga konsekvenser för stora delar av näringslivet. Framtidsstro och investeringsvilja i jordbruket och därtill knutna verksamheter har positiva, mycket långtgående effekter i fråga om sysselsättning, regionalpolitik, naturvård och miljöpolitik, men också positiva effekter i vår valutabalans.

Det är ett förslag i hela folkets intresse, som jag nu ber att få yrka bifall till.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larsson i Borrby tycks ha otur med de centerpartistiska tidningarna som refererar honom då han är ute och talar. Jag har referatet i min hand, och där står talat om att bondemordet från 1967 års jordbrukspolitik är historia.

Sist vi träffades i ett diskussionsmöte, herr Larsson i Borrby och jag, hade jag ett referat från en annan centerpartitidning, där det stod att nu får det vara slut med jakten på bönder. Det var vad herr Larsson

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

i Borrby då hade sagt, och även detta uttalande dementerade han – det var när vi träffades i Skövde och diskuterade.

Uppenbarligen är det så att när centerpartisterna har bedrivit sin upp-lysningssverksamhet omkring jordbrukspolitiken har det skett på ett sätt som missförstås ute i bygderna. Kanske är detta faran med det sätt på vilket de bedriver sin propaganda.

När herr Larsson i Borrby här redovisade vår reservation, började han med att tala om den vända som jag skulle känna inför den situation jag har befunnit mig i när det gäller propositionens beskrivning av inkomstmålet. Men vändan var helt på den borgerliga utskottsmajoritetens sida. Det känner herr Larsson i Borrby väl till. Som jag redovisat i mitt första inlägg var vi från början överens om att vi skulle tolka jordbruksministern på det sättet att det icke skulle vara avsikten att göra en tyngdpunktsförskjutning mellan de intressen som är representerade i dessa sammanhang: jordbrukarna, konsumenterna och samhället. Men man stannade slutgiltigt för en annan tolkning. Här slår nu herr Larsson i Borrby fast att huvudsyftet med jordbrukspolitiken i vårt land skall vara inkomstutvecklingen för jordbrukarna. Det är på den punkten jag vill ha besked från jordbruksministern: Är det också hans uppfattning?

Huvudsyftet bör vara att trygga vår livsmedelsförsörjning på ett sådant sätt som jag här redovisat, och under förutsättningen att vi också kan skapa likvärdiga inkomstmöjligheter för jordbrukarna och hyggliga livsmedelspriser för konsumenterna. Men nu slår man alltså fast i detta sammanhang – och i den samhällsekonomiska situation vi nu befinner oss i – att jordbrukarna i de förhandlingar som ganska snart börjar om ett nytt jordbruksavtal skall favoriseras genom ett uttalande från riksdagens sida.

Nu blinkar redan lampan i talarstolen. Jag har ytterligare svar att ge herr Larsson i Borrby, men jag får komma igen. Vi har också en arbetsfördelning bland utskottsreservanterna som gör att herr Larsson i Borrby kommer att få svar på sina frågor.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande debatten i Skövde gör sig Svante Lundkvist skyldig till ytterligare ett fel. De uttryck jag använde där, när han var närvarande och hörde, dem står jag för och dem har jag inte dementerat.

När han inte klarar det här med Östersund, försöker han med någonting annat. Jag skall bara avsluta den debatten med att överlämna till Svante Lundkvist manuskriptet från Östersundsföredraget.

Dessutom vill jag säga att de uttryckssätt som har förekommit i tidningarna säger kanske trots allt, Svante Lundkvist, någonting om temperaturen i jordbruksbefolkningens stämning. Det kan förklaras på det sättet.

Beträffande vad jag slår fast här om tyngdpunkten när det gäller olika övergripande mål, så har jag varit mycket noga med att exakt citera propositionens formuleringar, och utskottsmajoriteten står bakom propositionen till alla delar.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Detta kommer uppenbarligen att innebära att herr Larsson i Borrby och jag får utväxla handlingar. Det som står i tidningarna är utan tvivel uttryck för de stämningar som herr Larsson i Borrby och andra centerpartister har skapat när de varit ute och talat i dessa frågor. Jag håller helt med herr Larsson i Borrby på den punkten.

Får jag sedan fortsätta med att kommentera vad herr Larsson i Borrby sade beträffande våra reservationer.

När det gäller åkerarealen säger herr Larsson i Borrby att det inte är riktigt säkert att vi socialdemokrater står bakom vad vi sagt om åkerarealen, nämligen att det inte bör finnas anledning att vare sig öka eller minska den. Detta finns, säger herr Larsson i Borrby, försåtligt instuckat i en redovisning på s. 41 av vad socialdemokraterna egentligen vill.

Vad gör herr Larsson i Borrby här? Först och främst vill jag nämna att på s. 41 finns en redovisning av vad som ingick i 1967 år jordbrukspolitiska beslut och motiven för dessa beslut. Med hänsyn tagen till den missvisande kritik som man fortlöpande riktat mot dessa beslut och de feltolkningar som vi har blivit beskyllda för begärde vi i utskottet att få det här redovisat som bakgrund till utskottets betänkande, så att man skulle kunna läsa vad som var rätt och riktigt. Vi fick lov att reservera oss för att få med detta stycke i utskottets beskrivning av bakgrunden. Det är första gången som jag upplever att man förvägrar utskottsledamöter att få den bakgrund som diskuteras redovisad på ett riktigt sätt och att utskottsledamöter alltså måste reservera sig för att få med beskrivningen.

Vidare försöker herr Larsson i Borrby med den bakgrund som är redovisad från 1967 års beslut göra gällande att det är detta som är motivet för våra handlingar nu. Vi diskuterade ju arealen i ett helt annat läge 1967. Den socialdemokratiska regeringen anslöt sig till ett uttalande från den jordbruksutredning som arbetat, att det skulle vara lägst 80 % självförsörjningsgrad; De borgerliga sade 90-80 % självförsörjningsgrad.

Bägge dessa siffror pekade mot en viss minskning av jordbruksarealen. Detta är återgivet i det uttalande som gjordes i propositionen år 1967. Det redovisas i dag på s. 41 i utskottets betänkande som den historiska handlingen, och då försöker herr Larsson i Borrby göra gällande att det är det understuckna argument i arealdebatten som vi inte vill ta fram i dag och som skulle dölja sig bakom vad som är vår egentliga uppfattning, att man inte behöver vare sig öka eller minska arealen. Det är en ful taktik i argumenteringen, herr Larsson i Borrby.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Svante Lundkvist har inte förstått finessen i min redovisning av de här resonemangen.

Jag säger att i reservationen 3 skriver socialdemokraterna: "Det finns inte heller nu, lika litet som år 1967, någon anledning att med sam-

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

hällsätgärder aktivt verka för en minskning av arealen.” Och jag säger att det är rätt, det är bra. Skillnaden är bara den att 1967 hade man den formulering som nu mycket riktigt är redovisad här. Avsikten var att minska arealen. Och jag säger att detta var felaktigt, vilket vi försökte förklara redan 1967. Därför kan jag nu också påstå att resonemanget i reservationen 3 är korrekt. Det fanns ingen anledning att minska arealen då lika litet som nu. Svante Lundkvist har inte riktigt förstått finessen i den tankegången.

Talmannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Ytterligare några timmar gäller den av socialdemokraterna år 1967 genomdrivna jordbrukspolitiken. Sveriges bönder och de borgerliga partierna har länge väntat på den stund om några timmar, då riksdagens talman med sitt klubbslag bekräftar att lantbruket i landet formellt skall verka inom ramen för de nya riktlinjer för jordbrukspolitiken som vi just nu behandlar.

Slut är då den epok som började under 1960-talets första hälft och som bl. a. innebar att den svenska lantbruksnäringen, om inte praktiskt så åtminstone teoretiskt, ansågs för all framtid vara bestämd att producera dyrare livsmedel än omvärldens jordbruk. Därför skulle man från lantbruksnäringen föra över resurser i form av arbetskraft och kapital till andra samhällssektorer.

1967 års jordbrukspolitiska beslut kännetecknades av en strävan till en minskning av jordbrukets produktionsresurser. Bl. a. skulle arealen åkermark minskas. Vidare avsåg man att sänka självförsörjningsgraden, och som medel härför angavs bl. a. strukturrationalisering, effektivisering och en därnåpad prissättning, dvs. de facto en prispress. Märk väl, jag påstår inte att prispress som medel inskrevs i 1967 års beslut, men de åtgärder som då beslutades innebar möjligheter att använda prispress som medel. Bara vetenskapen om att det varit möjligt att formellt tillämpa prispressen som ett medel i jordbrukspolitiken har varit ett orosmoment, som nu emellertid undanröjs genom att jordbrukets roll i det svenska samhället vinner erkännande.

Näringens roll kan inte enbart mätas med hänsyn till dess bidrag till bruttonationalprodukten. Dess betydelse är långt större, eftersom den fullgör en nödvändig basfunktion även i det industrialiserade samhället. Enligt min mening är inkomstmålets precisering och ställning i propositionen en viktig markering. Det ger jordbrukarna en möjlighet till samma rättigheter som andra grupper i samhället har rätt att hävda – varken mer eller mindre.

Jordbruket ger i dag medborgarna en trygghet som två tredjedelar av världens befolkning f. n. saknar, nämligen förvisningen om att det finns mat för dagen.

Fastän bara 4–5 % av den förvärvsarbetande befolkningen är sysselsatt i jordbruket, är Sverige vid normalskörd nära nog helt självförsörjande. Att Sverige också skall kunna förbli detta, borgar jordbruksutredningens enighet och propositionen för, där det fastslås ett produktionsmål baserat på en areal som i stort sett motsvarar dagens. Detta är enligt min mening mycket betydelsefullt.

När jag inledningsvis beskrev 1967 års jordbrukspolitiska beslut, och kritiserade detta, kan det ju te sig egendomligt att vi i dag har så pass stor areal som ca tre miljoner hektar med god effektivitet. Härav får man emellertid inte förledas att tro att detta är tack vare 1967 års jordbrukspolitiska beslut. Sanningen är den att det är trots denna politik. Eller snarare att den socialdemokratiska regeringen tvingades härtill av verkligheten, dvs. av utvecklingen i samhället och i jordbruket och i förhållande till den internationella tillgången till och prissättningen på livsmedel.

En annan viktig markering i regeringens proposition finner jag vara beredskapsbeskrivningen, dvs. att man inte talar om självförsörjningsgrad utan för in begreppet självförsörjningsförmåga, innebärande att man tar hänsyn till alla produktionsresurser i jordbruket. Likaså är beskrivningen av statens övergripande ansvar vad gäller finansieringen av eventuella spannmålsöverskott angelägen och fasthållandet vid att grunderna för jordbrukets inflationsskydd skall bibehållas mycket värdefullt. Prisregleringen på jordbrukets produkter föreslås i framtiden i huvudsak bli utformad i enlighet med nuvarande principer, vilket också är av stor vikt.

Vad vidare gäller jordbruksutskottets betänkande återspeglas i detta i mycket stor utsträckning den politiska enighet som präglade den likaså i stort sett eniga jordbruksutredningen. Jag tycker mig kunna påstå detta trots att många reservationer fogats vid detta betänkande. Jag tycker mig nämligen kunna finna – även efter närmare granskning av reservationerna – att nyanserna i uppfattningarna om vad som är bra i regeringens proposition är rätt små. Detta har ju också kommit till uttryck i en kommentar till propositionen, som den socialdemokratiska talesmannen Svante Lundkvist gjort i massmedia, där han bl. a. säger att propositionen fullföljer den socialdemokratiska jordbrukspolitiken. Mot denna bakgrund ter det sig i vart fall något märkligt att socialdemokraterna i reservationerna sett sig nödsakade att teckna en annorlunda bakgrund till jordbrukspolitiken än den utskottets borgerliga majoritet ställt sig bakom.

Här har således bl. a. anförts att ett huvudmål för jordbrukspolitiken måste vara att trygga vår livsmedelsförsörjning – en självklarhet, framförd som om den stod i strid med vad jordbruksministern i propositionen anförts och utskottet ställt sig bakom. Skillnaden är bara den att jordbruksministern i sin proposition anförts att inkomstmålet är ett huvudsyfte bland de jordbrukspolitiska målen.

För egen del anser jag denna markering särskilt betydelsefull, då re-

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspoliti-
ken, m. m.

kryteringen till lantbrukaryrket inte en gång för alla är tryggad. Att vara lantbrukare förutsätter en mångsidighet och mångkunnighet av stora mått. Således förutsätts den svenske bonden vara den som utför arbetet i jordbruket och i stallarna, gör underhållsarbetet på maskinparken och på byggnaderna och dessutom är affärsledare för företagen.

Ansträngningar har under årens lopp gjorts för att lantbrukarfamiljens situation i fråga om arbetsförhållanden och ersättning för arbetet skall bli jämförbar med andra grupper. Det är bra. Kvar finns emellertid förhållanden som inte låter sig påverkas. Jordbrukarfamiljen är hänvisad till att leva och utföra sitt arbete i takt med en rytm som är naturbunden. Således måste jordbrukaren underordna sig ett schema för såväl arbetstid som ledighet, styrt av en dygnsrytm, där husdjurens skötsel och vård alltid kommer i första hand. Obekvämt arbetstid för de flesta människor är för lantbrukaren normal arbetstid.

För den äldre generationen lantbrukare är detta en självklarhet som mera sällan sätts i fråga. För den yngre generationen däremot är det fråga om en anpassning till en livsform som man endast har gemensam med kolleger i yrket.

En yrkeskårs anpassning till en livsrytm som bestäms av naturens oregelbundenhet – helt opåverkad av arbetstids- och semesterlagar – kan fördelaktigt påverkas av det offentliga samhällets positiva uppmärksamhet. Så har jordbruksministern i sin proposition till riksdagen gjort då han skjutit inkomstmålet i förgrunden. Det ställer vi moderater oss bakom.

I reservationen 3 tar man upp frågan om produktionsmål och livsmedelsberedskap. Jag har tidigare i mitt anförande berört dessa frågor och vill nu bara peka på en mening, som enligt min åsikt, milt uttryckt, kan betecknas som felaktig historieskrivning. Meningen lyder i reservationen sålunda: "Det finns inte heller nu, lika litet som år 1967, någon anledning att med samhällsåtgärder aktivt verka för en minskning av arealen."

Det torde stå helt klart för dem av kammarens ledamöter som följt jordbrukspolitiken att innebörden av 1967 års beslut syftade till att sänka självförsörjningsgraden och därmed de facto till att minska den odlade arealen. Detta beslut är, när riksdagen fattat beslut om nya riktlinjer i jordbrukspolitiken, om några timmar historia. Den politiska anständigheten bjuder att historien blir riktigt återgiven och inte omskriven genom någon bisats, inskjuten i en central mening.

I reservationen 6 tar socialdemokraterna upp frågan om finansiering av och ansvar för eventuellt spannmålsöverskott. De menar att det inte kan vara rimligt att samhället skall ha hela ansvaret för spannmålsskörden. Jag vill därför peka på att utskottets majoritet instämt i propositionens uppfattning att staten skall ha ett övergripande ansvar i detta sammanhang. Därmed menas ett *stort* ansvar men ingalunda *hela* ansvaret.

I detta är nog reservanternas införstådda. Menar de således inte att

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

något särskilt markerat samhällsansvar föreligger på detta område?

Herr talman! Med tanke på den enighet som finns i moderata samlingspartiet beträffande jordbruksministerns proposition har jag valt att kommentera något av bakgrunden till det beslut, som vi nu skall fatta, och något mindre av det sakliga innehållet, eftersom vi helt ställer oss bakom detsamma.

Herr talman! Jag yrkar sålunda bifall till utskottets betänkande.

Jag tillåter mig ändå att innan jag slutar kommentera ett par punkter i det anförande som Svante Lundkvist höll.

Den parallell som den förutvarande jordbruksministern herr Lundkvist gjorde, då han noterade att man inte kunde finna någon jämförelse till skiftet mellan två jordbruksministrar för en tid sedan annat än genom att gå tillbaka till 1930-talet, var väl en bra märklig parallell. Hela samhällets förändringar under den långa perioden torde bara göra det argumentet helt omöjligt att använda. Det finns inga likheter på någon punkt i samhället, vare sig vi talar om jordbruket eller någon annan del av näringslivet. Jag tycker som sagt att parallellen var bra märklig. Och inte behöver man gå tillbaka till 1930-talet för att finna olikheter.

Herr Lundkvist kommenterade också, och ställde mot varandra som två helt oförenliga grupper, producenter och konsumenter.

Jag tror det förtjänar uppmärksammas att naturhushållningens tid i Sverige är förbi. I vårt land är vi alla konsumenter av produkter, bara med den skillnaden att en liten grupp av dessa människor dessutom är med och producerar varorna. Att ställa grupper mot varandra bedömer jag som ett alldeles förlegat sätt att argumentera. Hela vårt samhällsliv är uppbyggt av grupper som har olika intressen att bevaka och som ställs mot varandra i förhandlingar, där intressen möts och nöts och där man kommer fram till lösningar. Med andra ord: Det går inte längre att ställa grupper mot varandra. Vi har alla samma intresse av att få förnuftiga lösningar på samhällslivets problem. Det finns ingen grupp i Sverige som inte är konsument.

Slutligen illustrerade Svante Lundkvist en anslående förnöjsamhet då han sade att han under sin tid som jordbruksminister hade kunnat märka ett intresse – ett stort intresse, tror jag t. o. m. att han sade – hos unga lantbrukare för att bedriva samjordbruk. Jag kanske inte kommer ihåg rätt – men jag tror jag gör det – och jag vill då fråga: Bildades det *något* samjordbruk i Sverige under Svante Lundkvists tid som jordbruksminister? Annars var det faktiskt så att man illustrerade sitt intresse för samjordbruk, och med det var Svante Lundkvist nöjd. Så intressant att man ville ägna sig åt det var det inte, eftersom det, om jag minns riktigt, inte var någon som ville göra det.

Vi har fyra, fem samjordbruk i Sverige nu, och när vi för ett par, tre år sedan behandlade den frågan här i riksdagen nöjde vi moderater oss med att konstatera att det är tillräckligt att det finns *möjlighet* att bilda samjordbruk i Sverige. Men hela tiden bör vi ha klart för oss att man, om man vill bilda stora samjordbruk, där många samverkar, alltid

först bör ställa sig frågan: Varifrån skall vi hämta arealerna till de här jordbruken? Skall vi spräcka de stora, och, som det ofta heter, rationella jordbruken, eller skall vi slå ihop många, som vi tycker bra familj jordbruk och därmed skapa arealer för samjordbruk? Ingen av lösningarna är egentligen vad vi åstundar. Därför är det för oss tillräckligt att möjligheten finns för dem som hett åstundar att vara samjordbrukare, men att stimulera den verksamheten tillhör verkligen inte de angelägenheter som vi sätter främst.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag bara konstaterar att Arne Andersson inte förstår vad vi menar när vi talar om att sambruka enheter. Det finns åtskilliga jordbrukare som sambrukar enheter, och det kan vara en mycket fin form för samarbete. Det är detta som jag hela tiden har avsett.

Sedan fortsätter Arne Andersson att skriva falsk historia. Han talar om prispress – precis som om det skulle ha stått någonting i jordbrukspropositionen av år 1967 om prispress! Jag tycker att Arne Andersson skulle läsa igenom vad som står i jordbrukspropositionen från 1967. Då skulle han hitta helt andra formuleringar. Jordbruksministern slår där fast att man inte får använda prissättningen på ett sådant sätt att man inte kan garantera dem som arbetar i jordbruket den med andra grupper i samhället likvärdiga lön som man eftersträvar att de skall få.

Likadant är det när det gäller strukturrationaliseringen. Det rådde fullständig enighet om att den var den viktiga delen i verksamheten framöver. Det slogs fast inte minst av jordbruksutskottets dåvarande ordförande herr Hansson i Skegrie.

Vad beträffar arealminskningen är Arne Andersson förvånad över att det trots det beslut som fattades 1967 är på det sättet att vi i dag har ett livskraftigt jordbruk. Jag skulle vilja säga att det *tack vare* de beslut som fattades då om ett stöd till en rationalisering som syftade till att skapa bärkraftiga enheter har blivit möjligt för oss att i dag ha ett livskraftigt jordbruk. Jag redovisade redan i mitt inledningsanförande vad som var anledningen till det: det var helt enkelt beroende på att det i propositionen också slogs fast att man fick anpassa utvecklingen till de allmänna förutsättningar vi upplevde, bl. a. när det gällde livsmedelsförsörjningen och de behov som skulle tillfredsställas i det sammanhanget.

Så sade herr Arne Andersson att han inte tycker om att man ställer olika grupper mot varandra, i det här fallet producenter mot konsumenter. Men det är ju utskottsmajoriteten som har valt att förskjuta tyngdpunkten i den likvärdiga behandling som vi tidigare i de här diskussionerna hela tiden har slagit fast att man bör ge konsumenter och jordbrukare. Det är utskottsmajoriteten som har sagt att det nu finns skäl att förskjuta tyngdpunkten, så att man favoriserar jordbrukarna inför avtalsförhandlingarna på konsumenternas bekostnad.

Jag frågar Arne Andersson om han anser att det i en situation där

Arbetsgivareföreningen och den borgerliga regeringen säger: Nu måste löntagarna dra åt svångremmen! finns skäl att gå ut och säga: Nej, nu måste man inför jordbruksavtalsuppjörelsen se till att man stärker jordbrukarnas position på konsumenternas bekostnad! Finns det skäl att göra på det sättet, om man, som Arne Andersson förfäktar, inte skall försöka att ställa olika grupper i samhället mot varandra?

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har beskrivit bakgrunden till varför jag anser att den markering som finns i propositionen har fog för sig. Jag uttryckte det så, att det inte en gång för alla är givet att rekryteringen till det svåra lantbrukaryrket alltid ter sig attraktiv och att för den skull etableringen inom jordbrukaryrket skulle vara tryggad. Det anser jag vara skäl nog för att den mycket balanserade framtoningen från ministerns sida beträffande inkomst målet har fog för sig. Detta står inte i strid med övriga gruppers intressen. På den punkten är jordbruksutskottets instämmande i propositionen fullkomligt klart och entydigt.

Jag vill också kommentera vad Svante Lundkvist säger om prispress. Jag skulle kunna upprepa ordagrant vad jag sade: "Märk väl, jag påstår inte att prispress som medel inskrevs i 1967 års beslut, men de åtgärder som då beslutades innebar möjligheter att använda prispress som medel." Det är en historieskrivning som jag står för. Och jag ber att få citera ur jordbruksutskottets utlåtande nr 25 år 1967, där jordbruksministern säger: "Jag vill tillägga att för den närmaste framtiden talar starka skäl för att prissättningen på jordbrukets produkter bör kännetecknas av viss återhållsamhet."

Tillsammans med de övriga åtgärder som beslutet innehöll talade man de facto – det påstår jag fortfarande – om att man skulle göra det mindre attraktivt att etablera sig som jordbrukare just genom de här medlen. På det sättet skulle man uppnå den försörjningsgrad och den krympning av den odlade arealen som man avsåg. Ingen jordbruksdebatt i världen, Svante Lundkvist, kan undanröja det faktum att detta var vad som då avsågs.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att Arne Andersson i Ljung skulle ha läst fortsättningen på uttalandet i propositionen. Där sägs att detta inte få gå ut över den likvärdiga standard som jordbrukarna måste tillerkännas just med sikte på att man även i fortsättningen skall kunna rekrytera jordbrukare.

Beträffande den effekt som Arne Andersson säger att uttalandet skulle ha haft konstaterade jag redan i mitt inledningsanförande att sedan 1967 har alla uppgörelser om jordbrukspriserna i detta land träffats sedan parterna kommit överens, och uppgörelserna har enhälligt godkänts av alla de stora politiska partierna här i riksdagen. Det är alltså en felaktig historieskrivning att försöka göra gällande att det här uttalandet skulle ha

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

medverkat till att på något sätt pressa jordbrukarna.

Arne Andersson vidhåller uppfattningen att det inte spelar så stor roll om man markerar inkomstmålet litet hårdare. Han menar att det är så liten nyans mellan att säga att huvudsyftet med jordbrukspolitiken skall vara att tillgodose jordbrukarnas inkomstutveckling och att säga att huvudsyftet skall vara att trygga vår livsmedelsförsörjning. Jag upprepar ännu en gång: Ni sätter er i en omöjlig position, Arne Andersson och ni andra, genom detta. Det innebär ju att ni inför de förhandlingar om jordbruksavtalet, som snart börjar och som kommer att ske ungefär parallellt med att Sveriges löntagare påbörjar sin avtalsrörelse, skall hävda att det inte skall göras en likvärdig bedömning av de trenne faktorer som jordbrukspolitiken bygger på – inkomstutveckling för jordbrukarna, effektivitet i jordbruket och hänsyn till konsumenternas betalningsförmåga – utan att betydelsen skall förskjutas till fördel för inkomstutvecklingen för jordbrukarna, medan de två andra faktorerna skall bli ett andrahandsintresse. Men är det rimligt att i nuvarande ekonomiska läge säga att ytterligare bördor skall vältras över på löntagarna-konsumenterna?

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bestämt vända mig mot Svante Lundkvists synnerligen falska beskrivning av jordbruksutskottets betänkande. Det är inte tal om att vältra över bördor. Vad det är fråga om är att göra en framtoning, så att vi även fortsättningsvis skall ha tillgång till både billiga och riktigt framställda livsmedel i Sverige. Det har aldrig varit jordbruksnäringens intresse att vältra över bördor men väl att svara för den tillgång som andra grupper av medborgare kräver av de 4–5 % av befolkningen som är aktiva inom jordbruksyrket. Den politiken ligger helt fast, Svante Lundkvist.

När det gäller frågan om vart 1967 års jordbrukspolitiska beslut syftade tror jag att jag som växte upp och har mitt lilla lantbruksföretag i en av landets mellanbygder precis vet vart den jordbrukspolitiken syftade. Ingen där sätter i fråga att bara var tionde bonde i den bygden möjligen skulle kunna bli kvar – det var enda förutsättningen för att regeringens intentioner om hur mycket mark som skulle odlas här i landet skulle kunna uppfyllas. Det var vi som inte odlade de bästa bitarna som verkligen skulle få känna av vad den jordbrukspolitiken innebar.

Jag vill också upplysa Svante Lundkvist om att just den bygden i Älvsborgs län i den inventering som gjordes för några år sedan av lantbruksnämnderna – jag vill minnas att den hette Jord och skog i Älvsborg och hade väl motsvarande namn i andra län – var det område som redovisade den lägsta medelåldern hos brukarna i länet. Det var i den bygden som socialdemokraterna skulle gå fram på det sättet för att genomdriva sin jordbrukspolitik. Ingen där har någon som helst förståelse för den beskrivning som Svante Lundkvist gör av 1967 års jordbruksbeslut.

Jag är därför inte tveksam när jag hävdar att det var ett beslut som de facto innebar prispress som ett medel för att nå de uppställda målen.

Tal mannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ERIC ENLUND (fp):

Herr talman! ”Kort uttryckt kan fyra krav ställas på jordbrukspolitikens utformning:

1. Att en av nationella säkerhetsskäl betingad självförsörjningsgrad upprätthålls.

2. Att hänsyn tas till jordbrukets indirekta funktioner i samhället, t. ex. som bevarare av landskapet som natur- och fritidsmiljö och upprätthållare av sysselsättningen i glesbygden.

3. Att med hänsyn till dessa krav livsmedel produceras på för konsumenterna bästa och billigaste sätt och utan hälsofarliga gifter.

4. Att detta sker på villkor som ger den som arbetar i jordbruket en med andra grupper likvärdig levnadsstandard.”

Dessa fyra krav har jag ordagrant citerat ur den rapport som en arbetsgrupp inom folkpartiet i juli 1972 överlämnade till partistyrelsen. I rapporten hävdas vidare

att jordbruket liksom näringslivet i stort skall ha enskild äganderätt och enskild företagsamhet som en grundläggande förutsättning,

att det inte finns skäl att på lång sikt minska den odlade arealen,

att en tryggad livsmedelsförsörjning i händelse av avspärrning är ett grundläggande motiv för en tillfredsställande jordbruksproduktion,

att det i ett längre perspektiv förefaller troligt att alla världens jordar måste tas i anspråk om svältkatastrofer skall undvikas och

att jordbruket har stor betydelse för landskaps- och naturvård och fritidsmiljö.

Folkpartiets program om jord- och skogsbruk, antaget hösten 1972, utformades sedan på grundval av denna rapport. Den skrevs medan vi ännu hade rekordlåga priser på världsmarknaden och innan vi kände till de förändringar beträffande världsmarknadspriser och lagerhållning som skulle komma att bli följden av de dåliga skördarna 1972 i flera av världens viktigaste jordbruksområden och som också i ganska hög grad skulle komma att sätta sin prägel på världslivsmedelskonferensen i Rom 1974.

Den proposition om den framtida jordbrukspolitikerna som vi nu behandlar tillgodoser i stor utsträckning de krav som vi inom folkpartiet formulerade för fem och ett halvt år sedan. I departementschefens sammanfattning av produktionsmålet på s. 189 betonas kravet på en god livsmedelsberedskap, hänsyn till den internationella livsmedelsituationen, samhällsekonomiska hänsyn samt miljövårdsskäl. Om jag därtill lägger departementschefens uttalande att familjelantbruket skall vara den

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspolitiken, m. m.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

dominerande företagsformen och att ett huvudsyfte med jordbrukspolitiken bör vara att tillförsäkra dem som är sysselsatta inom jordbruket en ekonomisk och social standard, som är likvärdig med den som jämförbara grupper uppnår, kan jag med tillfredsställelse konstatera att de fyra huvudkrav som jag inledningsvis citerade finns tillgodosedda i propositionen.

Samtidigt som jag uttalar min glädje över denna överensstämmelse är det viktigt för mig att betona den enighet i huvudfrågorna som präglade arbetet inom jordbruksutredningen. Det torde vara ganska ovanligt att nära fem års arbete i en utredning där samtliga riksdagspartier är representerade kan avslutas utan några reservationer. Jag är glad över att denna enighet också kunnat bestå – vad gäller huvudfrågorna – även under utskottsbehandlingen.

Det betyder att vi inom samtliga partier fått en mer positiv syn på jordbrukets framtidsmöjligheter och roll i den svenska samhällsekonomi. Detta gäller i första hand socialdemokratin, som 1967 drev igenom en produktionsmålsättning som innebar att jordbruksproduktionen borde pressas ned "till den nivå som krävs för en god beredskap i fråga om livsmedelsförsörjningen" (prop. 1967:95, återgivet på s. 32 i prop. 1977/78:19), dvs. en nivå som av 1960 års jordbruksutredning hade angivits till en 80-procentig självförsörjning. Lyckligtvis har denna målsättning inte uppnåtts. Den har inte ens eftersträvats på allvar. Den anpassning som man enligt 1967 års beslut "tid efter annan" borde överväga och som Svante Lundkvist också har talat om här har i själva verket lett fram till att man övergivit målsättningen att krympa jordbruksproduktionen.

Men även 1967 års oppositionspartier – nuvarande regeringspartier – har fått en mer optimistisk syn på jordbrukets framtid än de hade 1967. Deras alternativ till majoritetsbeslutet var att man borde eftersträva en jordbruksproduktion som motsvarade mellan 80 och 90 % av den fredstida konsumtionen, varvid den övre gränsen borde eftersträvas. Striden om produktionsmålet vid 1967 års riksdag gällde alltså om man skulle eftersträva en 80-procentig eller en 90-procentig självförsörjningsgrad. Det fanns följaktligen år 1967 inte något parti i den svenska riksdagen som vågade sig på att förorda en så stor jordbruksproduktion att den skulle motsvara vår konsumtion. Jag hoppas att den historieskrivningen kan anses ganska riktig.

I dag är vår bedömning en annan. Och den kommer till uttryck i departementschefens förslag till ett produktionsmål, utformat som "delmål avseende åkerarealen, mjölkproduktionen och driftsinriktningen i övrigt". I överensstämmelse med jordbruksutredningens förslag förordas i propositionen att vi bibehåller nuvarande åkerareal, att mjölkproduktionen bör motsvara vårt konsumtionsbehov och att övrig animalieproduktion i stort sett bör balanseras mot avsättningsutrymmet inom landet.

Om vi håller oss till denna målsättning, så vet vi att vi kommer att få ett permanent överskott av spannmål, som genomsnittligt kommer

att ligga omkring eller något över 1 miljon ton per år. Detta överskott kommer att medföra vissa exportkostnader, eftersom världsmarknadspri- set på spannmål även i framtiden beräknas ligga under de svenska pro- ducentpriserna. När de första beräkningarna gjordes inom utredningen angavs kostnaden till omkring 200 milj. kr. per år. I dag bedömer man att den siffran kan komma att stiga till omkring 500 milj. kr. per år.

Det är just i denna produktionsmålsättning som vår ändrade syn på jordbrukets roll för framtiden främst kommer till uttryck. Eftersom jag finner detta vara det väsentliga i dagens beslut vill jag för folkpartiets del närmare motivera vårt ställningstagande. Jag skall alltså försöka svara på frågan varför vi förordar en permanent överproduktion, som i dagsläget kan kosta oss upp till en halv miljard om året.

Jag vill då säga, att vi är helt övertygade om att den produktions- målsättning riksdagen i dag kommer att uttala sig för på både kort och lång sikt kommer att vara till gagn inte bara för den jordbrukande be- folkningen utan också för konsumenterna.

Vi har från folkpartiets sida både i utredningen och i övrigt förarbete till dagens beslut varit mycket angelägna om att jämställa de två mål- sättningsarna:

1. bra livsmedel till konsumenterna till lägsta möjliga kostnad,
2. en ekonomisk och social standard för dem som arbetar i jordbruket, likvärdig den som jämförbara grupper uppnår.

Vi vet att dessa två målsättningar kan innebära konflikter. Just därför finner vi det viktigt att ingen av dem får vara överordnad den andra. Därmed har vi också hållit fast vid den övergripande målsättningen enligt 1967 års beslut, som enligt direktiven till jordbruksutredningen bör stå fast och som ingen heller har ifrågasatt.

Bland de 25 motioner som jordbruksutskottet behandlat tillsammans med propositionen finns inte en enda som följer LO:s och TCO:s linje och förordar en krympning av svensk jordbruksproduktion och en minsk- ning av åkerarealen med 300 000–400 000 hektar. Det är mycket glädjande att det inte finns någon sådan motion. Vi tycks ha kommit fram till en allmän enighet om att jordbrukspolitiken för framtiden inte kan ut- formas enbart med hänsyn till kravet att just i dagsläget och på kort sikt få fram så billiga livsmedel som möjligt.

Vi måste mer än förr beakta sidoeffekterna av de jordbrukspolitiska alternativen och ställa bl. a. följande frågor: Vilka regionalpolitiska in- satser måste vi sätta in för att kompensera redan glest befolkade bygder för ett ytterligare bortfall av arbetstillfällen och bofast befolkning?

Vilka åtgärder måste vi ta till inom landskaps- och miljövard i de delar av vårt land som i första hand skulle komma att påverkas av en krympning av åkerarealen?

Jag är helt övertygad om att den samhällsekonomiska vinst på högst en halv miljard kronor per år som vi eventuellt skulle kunna göra på en krympning av jordbruket inte skulle räcka särskilt långt för att klara de åtgärder som skulle krävas.

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspolitiken, m. m.

Därtill kommer att vi för en ganska måttlig försäkringspremie ökar vår trygghet och vår handlingsfrihet i ett krisläge.

Ett mycket tungt motiv för att behålla det svenska jordbrukets produktionskapacitet – och därmed en viss överproduktion – är dock enligt folkpartiets mening de globala framtidsutsikterna på livsmedelsförsörjningens område. Ingen nation får i dag betrakta sin livsmedelsproduktion som sin egen privata trädgårdsskötsel. Vi måste i våra bedömningar väga in den allmänna utvecklingen i världen i stort, främst vad gäller befolkningsökning, livsmedelsproduktion, hushållning med produktionsresurserna – främst åkerjorden – och fördelningen av produktionsresultatet. Även om de svenska resurserna är helt marginella vore det oriktigt att i debatten om vår framtida jordbrukspolitik försumma att göra en utblick över världen i stort.

Från tidernas begynnelse dröjde det till 1820 innan människoläktet uppnådde en miljard individer. Efter ytterligare 110 år, 1930, fanns det 2 miljarder. Efter ytterligare 30 år, 1960, fanns det 3 miljarder. Efter ytterligare 15 år, 1975, fanns det 4 miljarder. Experterna räknar vidare och säger att vi blir 6–7 miljarder år 2000.

Europa hade sin befolkningsökning framför allt på 1800-talet. Om de 500 miljoner människor av europeisk härkomst som nu befolkar andra delar av världen skulle återvända till Europa skulle vår världsdel vara betydligt folkrikare än Kina. Europa löste sin befolkningskris genom att på 1800-talet "tömma sina fattighus på den nordamerikanska prärien", för att använda ett drastiskt uttryck av Vilhelm Moberg, och lägga beslag på andra kontinenters naturresurser.

Därefter har den rika världen skaffat sig en enorm transportapparat som fraktar förnödenheter och lyxvaror från andra kontinenter och fyra femtedelar av all den fisk som fångas i världshaven till de rika länderna. Av fisken går hälften till djurföda. Den totala livsmedelsproduktionen i världen beräknas öka med ca 2,5 % per år. Befolkningen ökar med ca 2 % per år. Därmed borde livsmedelssituationen totalt sett i världen förbättras år från år. Men eftersom befolkningsökningen i huvudsak äger rum i de fattiga länderna och produktionsökningen i de rika länderna kommer hungerklyftan i stället att öka. I dag beräknas antalet svältande människor uppgå till omkring en halv miljard, om tio år dubbelt så många om vi fortsätter nuvarande handels- och biståndspolitik.

Världslivsmedelskonferensen i Rom 1974 var i stort sett enig om dessa bedömningar. Lösningen presenterades i två huvudteser:

1. De fattiga ländernas livsmedelsproblem måste på lång sikt lösas genom att de ökar sin egen produktion.
2. För att detta skall bli möjligt bör de rika ländernas bistånd för landsbygdsutveckling och ökad livsmedelsproduktion i den fattiga världen minst tredubblas under den närmaste tioårsperioden.

Beträffande den första tesen bör vi inse, att den inte kan uppfyllas inom överskådlig tid. Vi bör kanske också komma ihåg, att vi indirekt säger till de fattiga folken att de bör stanna där de är, eftersom vi inte

kan anvisa dem en enda liten kontinent med bra matjord eller andra rikedomar, dvs. den lösning som Europa använder sig av.

Beträffande den andra tesen kan vi bara konstatera, att den erforderliga ökningen av i-ländernas bistånd till landsbygdsutveckling, som framför allt måste bestå i forskning om produktionsbetingelserna och utveckling av en "lagomteknik", inte kommer till stånd, beroende på bl. a. u-ländernas egna önskemål om industrisatsningar.

Jag vill uttrycka min tillfredsställelse över att jordbruksministern på s. 168 i propositionen redovisar samma uppfattning som utredningen, att jordbruksprodukternas bytesvärde på den internationella marknaden kommer att stiga. Samtidigt konstateras att vi sannolikt kommer att få ganska stora variationer. Jag vill för min del gärna understryka, att den långsiktiga utvecklingen knappast kan gå i mer än en riktning.

Eftersom u-länderna efter hand kommer att höja sin standard genom industrialisering och eftersom de inte inom överskådlig tid kan bli självförsörjande i fråga om livsmedel, kan vi räkna med att lönsamhetsförhållandena mellan å ena sidan industriproduktion och å andra sidan livsmedelsproduktion kommer att förändras till livsmedelsproduktionens fördel. Vår industri kommer att i bransch efter bransch pressas av allt hårdare konkurrens från länder med lägre kostnader och lägre standard. Samtidigt kommer efterfrågan på livsmedel att öka.

Till bilden av utvecklingen i världen i stort hör också de larmrapporter, som med jämna mellanrum når oss om förslösandet av livsmedelsproduktionens viktigaste resurs – matjorden. Vid lantbruksveckan 1974 konstaterade Rolf Edberg, att under vår generation mer matjord har förslösats än under jordens hela tidigare historia. För några år sedan rapporterade det amerikanska jordbruksdepartementet, att så mycket matjord försvinner varje år att den skulle kunna fylla ett godståg av längden arton varv runt jorden. Matjorden förs ut i världshaven av vindar och floder. I varma regioner upphettas jorden så starkt sedan den berövats sitt växttäckte, att de mikroorganismer som håller jorden levande förbränns och öknen tar över.

Om vi försöker föreställa oss det samlade resultatet av befolkningsökning, ökande världssvält, ojämn fördelning mellan fattiga och rika länder och fortlöpande jordförstöring, är vi kanske alla färdiga att utropa med Mark Twain: "Köp jord, min son, man har slutat att tillverka den."

Det utropet skall självfallet inte uppfattas som en uppmaning till markspeculation, det är snarare ett intensivt uttryck för övertygelsen, att det tunna skiktet av matjord är själva grundförutsättningen för mänskligt liv på jorden och att vi nu befinner oss i ett läge, då vi med yttersta omsorg och varsamhet måste ta vara på denna tillgång.

Även om det svenska jordbruket är av ytterst liten betydelse för världens livsmedelsförsörjning i stort, måste det vara vår skyldighet att med största uppmärksamhet iaktta och försöka bedöma den långsiktiga utvecklingen. Den största skillnaden mellan 1967 års jordbrukspolitiska beslut och det beslut riksdagen kommer att fatta i dag ligger just i den

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

ändrade bedömningen av den långsiktiga utvecklingen. Det är denna skillnad jag i första hand velat belysa med mitt anförande.

År 1967 ansågs det möjligt och lämpligt att Sverige för all framtid skulle göra sig av med en väsentlig del av de resurser vi har för livsmedelsproduktion. I dag beslutar riksdagen i full enighet att dessa resurser bör bibehållas.

I sitt remissutlåtande har socialstyrelsen hävdad, att målsättningarna för vår jordbrukspolitik borde kompletteras med ett folkhälsomål. Därmed ger socialstyrelsen sitt stöd till de synpunkter jag anført i mitt särskilda yttrande i jordbruksutredningen. Vi bör försöka ändra svenska folkets kostvanor för det första i syfte att förbättra folkhälsan och för det andra av hänsyn till livsmedelssituationen i världen, som jag tidigare har beskrivit.

Vetenskaplig expertis har sedan många år föreslagit åtgärder för att ändra de svenska kostvanorna. Socialstyrelsen påpekar i sitt yttrande, att statsmakterna aldrig tagit politisk ställning till dessa förslag. Jag skall inte här ta upp en debatt om hur i hög grad dessa ställningstaganden hör hemma i det jordbrukspolitiska sammanhanget. Men jag är övertygad om att sådana ställningstaganden bör ske så snart som möjligt. Det är en viktig möjlighet att minska sjukdomar och vårdbehov.

Vi är alla överens om att ökad upplysning och information är viktiga medel för att få folk att ändra matvanorna. Det bör naturligtvis inte vara så att prispolitiken genom livsmedelssubventionernas utformning motverkar de mål man vill uppnå med hälsoupplysningen. Därför är det rimligt att vi vid framtida ändringar i subventionerna låter hälsosynpunkterna vara vägledande och naturligtvis också eftersträvar att köpsvaga grupper har råd att få en näringsriktig kost.

Utskottet skriver att det är angeläget med ett samlat grepp på dessa frågor. Det vill jag gärna understryka. Jag hoppas att de överväganden som sägs pågå inom regeringskansliet verkligen skall leda till ett sådant samlat grepp.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter, dock med den ändring som senare kommer att föreslås beträffande skrivningen på s. 24.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill börja med att tacka herr Enlund för hans sätt att skildra det som verkligen hände 1967. Man är inte bortskämd med så korrekta skildringar från den dåvarande oppositionens sida på den punkten.

När det sedan gäller frågan om de olika målen inom ramen för jordbrukspolitiken måste jag uttrycka min tillfredsställelse över att Eric Enlund har sagt att man från folkpartiets sida ansluter sig till den uppfattningen att de olika målen skall vara likvärdiga, dvs. när det gäller förhållandet mellan producenter, konsumenter och samhälle. Det är om detta vi hela tiden har stritt, och jag vill be Eric Enlund läsa vår re-

reservation på s. 43. Vi talar där om hur vi tolkar jordbruksministern och skriver: "Det bör framhållas att utskottet därvid tolkat uttalandena i propositionen så att någon tyngdpunktsförskjutning mellan de primära jordbrukspolitiska målen inte är avsedd, utan att produktionsmål, inkomstmål och effektivitetsmål alltjämt måste komma att tillmätas i huvudsak lika vikt."

Det här försökte vi vinna gehör för i utskottet, men vi var tvungna att reservera oss för att få fram den här ståndpunkten. Utskottet ville inte höra talas om denna likvärdighet, utan man ville ha en skrivning där man markerade att huvudsyftet skulle vara inkomstmålet och det övriga mera andrahandsstycken.

Jag har ställt frågan till jordbruksministern – han kommer säkerligen upp här så småningom – om vi har tolkat hans proposition fel eller om det är utskottsmajoriteten som gjort det. Det här är en mycket avgörande fråga inför de diskussioner som snart skall börja om avtalsförhandlingarna på jordbrukssidan. Står vi fast vid vad som tidigare gällt, nämligen att det skall vara likvärdiga förhållanden, eller skall jordbrukarna efter dagens beslut ha en mer favoriserad ställning när det gäller diskussionen kring dessa ting? Det är helt avgörande.

Eric Enlund har anslutit sig till den uppfattning som socialdemokraterna reserverat sig för, och jag hoppas att den anslutningen kommer att gälla för folkpartiets vidkommande.

ERIC ENLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först säga att inte bara den här reservationen utan flertalet socialdemokratiska reservationer innehåller skrivningen att man bygger på utredningens förslag, som var enhälligt, och att man instämmer i jordbruksministerns bedömning i propositionen. Jag tror att den formuleringen återkommer i nästan samtliga reservationer.

När det gäller den här tolkningen menar jag att det inte finns någonting som hindrar att man tolkar propositionen på det sättet, nämligen att inkomstmål och konsumentintresset skall jämföras. Det är det svar jag kan ge. Mitt intryck av de socialdemokratiska reservationerna är att man med ljus och lykta letat efter anledningar till reservationerna, eftersom man i reservationerna ofta har formuleringen: Vi instämmer i jordbruksministerns bedömning i propositionen. Det gäller enligt min uppfattning även den här reservationen.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är nog tvärtom, att vi just i formuleringen kring inkomstmålet har letat med ljus och lykta för att kunna tolka in vad vi hoppades var avsikten med jordbruksministerns skrivning. Vi var överens om detta i utskottet vid ett tillfälle. Vi fick en skrivning – exakt den skrivning vi har reserverat oss för på basis av att vi var överens om denna likvärdighet. Men den accepterades inte av utskottets majoritet vid slutbehandlingen, utan man ville ha en annan skrivning för att mar-

keras att fr. o. m. nu skall inkomstmålet ha en annan dignitet i förhållande till de andra målen. Det är där vi skiljer oss. Det är därför vi har tvingats reservera oss, och det är därför jag hela tiden har sagt att förutsättningarna för oss att kunna föra just den politik vi har varit så ense om under 1970-talet är att vi även i fortsättningen kan påräkna ett förtroende hos konsumenterna. Jag är inte ett spår förvånad över att folkpartiet på den punkten har samma inställning som socialdemokraterna. Jag tror att det helt enkelt är en förutsättning för en framgångsrik jordbrukspolitik att vi inte på det här sättet, som man försöker tolka in från utskottets sida i jordbruksministerns skrivning, säger att fr. o. m. nu skall jordbrukarna i samband med förhandlingarna favoriseras. Jag är glad att Eric Enlund och jag fortfarande tycks vara överens, och jag emotser omröstningen med tillförsikt.

ERIC ENLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den polarisering som Svante Lundkvist nämnde i sitt inledningsanförande, nämligen polariseringen mellan konsumentintressen och producentintressen, bör man till varje pris undvika. Jag ser inte något hinder att följa utskottets skrivningar på de här punkterna, därför att syftet med och strävan efter att polarisera står, såvitt jag förstår, reservanterna i huvudsak för. Att vi i sak är eniga vill jag gärna understryka, men kvar står dock att om man nu gärna vill undvika en polarisering bör man kanske också undvika att, som reservanterna har gjort, till varje pris försöka få fram tolkningar som gör det möjligt att få till stånd polarisering. Folkpartiet kommer alltså att följa utskottets hemställan.

Talmannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! En svensk bonde som varit aktiv under de senaste 40–50 åren kan se tillbaka på en tid av väldiga förändringar. Han har fått uppleva hur ny teknik helt förändrat förutsättningarna för produktionen, hur mekanisering, odlingsteknik, utfodring, avels- och annat förädlingsarbete ökat produktiviteten i näringen. Han har också upplevt hur böndernas fackliga och ekonomiska föreningsrörelse efter hand stärkt sin ställning.

Också jordbrukspolitiken har förändrat inriktning och metoder. Det skulle föra för långt att här gå in på detaljer som i och för sig skulle vara intressanta, men det finns några milstolpar som inte kan förbigås. Krisuppgörelsen i början av 1930-talet är en sådan milstolpe. Det var då som bönder och arbetare gemensamt tog ett djärvt grepp för att lösa en djupgående ekonomisk kris. Namn som Axel Pehrsson-Bramstorp och Per Edvin Sköld är för evigt knutna till denna uppgörelse som i mycket utgjorde ett avstamp för den jordbrukspolitik som därefter förts.

Per Edvin Skölds namn är också knutet till nästa milstolpe, 1947 års riksdagsbeslut om den framtida jordbrukspolitiken, men här kommer

även namn som Gunnar Sträng in i bilden. Det var den bekanta 27-mannakommittén, som tillsattes mitt under brinnande världskrig, som gav underlaget för beslutet. Den stora nyheten var att en inkomstmålsättning för jordbruksbefolkningen utformades och att de prisreglerande åtgärderna knöts samman med rationaliseringen inom näringen. Kring denna grundläggande tanke rådde enighet.

Senare delen av 1940-talet och början av 1950-talet präglades av efterkrigskonjunkturen och Koreakrisen. Så kom 1960-talet med de nya strömningarna, den ohämmade tillväxtens filosofi grep tag i de svenska socialdemokraterna. Sverige skulle med sin höga teknologi erövra världen. Vi skulle satsa på industrin och låta andra syssla med så enkla ting som jordbruk. Våra förutsättningar för att bedriva jordbruk var på grund av det geografiska läget dåliga. Vi kunde inte konkurrera. Sockerbetsodlingen skulle läggas ner. Den jordbruksproduktion vi i övrigt behövde för att till nöds klara livsmedelsberedskapen skulle bedrivas i stora specialiserade enheter. Det industrialiserade jordbruket manades fram, och svenska folket lockades med miljardvinster om jordbruksproduktionen kraftigt skars ner.

Det var budskapet, och profeterna var många – ingen nämnd, men ingen glömd.

De nya tankarna presenterades våren 1966, och därmed markerades brytningen inte bara med den politik som förts utan också med näringens utöware och det politiska parti som stod dem nära. Socialdemokraterna bekände färg i jordbrukspolitiken.

Men valet samma år gick inte bra för socialdemokraterna. I regeringsförslaget 1967 suddades därför konturerna delvis bort, och formuleringarna blev rundare. Men huvudlinjerna kvarstod. Därefter har skett en ytterligare anpassning till verkligheten, den verklighet som bl. a. karakteriseras av svält och undernäring bland miljontals människor och som kräver en bättre hushållning med naturresurserna.

Det är mot den här bakgrunden som det regeringsförslag som nu behandlas skall ses. Tio år har gått sedan riksdagen senast tog ett långsiktigt beslut om jordbrukspolitiken. Det är nu dags att med utgångspunkt i de erfarenheter som vunnits och de bedömningar om framtiden som kan göras dra upp nya riktlinjer för jordbrukspolitiken. I denna proposition markeras vår internationella solidaritet och strävan att medverka till en positiv lösning av världens försörjningsproblem. Där markeras tron på familjelantbruket som företagsform och nödvändigheten av att låta jordbruket spela en aktiv roll i våra ansträngningar att åstadkomma regional balans.

I ett inledande avsnitt i propositionen har regeringen angett de allmänna utgångspunkterna för den framtida jordbrukspolitiken. Där har markerats den viktiga roll som jordbruket spelar i vårt land från en rad olika synpunkter. Det har bl. a. framhållits att jordbruket direkt och indirekt sysselsätter en inte oväsentlig del av arbetskraften. Siffran 15 % brukar nämnas i sammanhanget. Jordbruket är av särskild betydelse från regional-

politisk synpunkt, eftersom det tillsammans med skogsbruket dominerar näringslivet i våra glesbygder. Viktigt är också att jordbruket och livsmedelsindustrin är en stabil sektor i samhällsekonomi, eftersom denna sektor nästan helt är inriktad på hemmamarknaden och avser primära mänskliga behov.

Utöver funktionen att trygga livsmedelsförsörjningen har alltså jordbruket stor betydelse för vårt land från en rad andra utgångspunkter. Det är klart att det inte är möjligt att i en kort propositionstext få med alla aspekter. Men jag tror ändå att den objektive läsaren finner en helt annan inställning till jordbruksnäringen i den proposition som nu behandlas av riksdagen än vad som präglade 1967 års proposition och riksdagsbeslut. Då ville man så långt möjligt begränsa jordbruksproduktionen. Nu vill vi aktivt satsa på denna näring. Många har tydligen inte förstått att det är just denna ändrade inställning som ligger till grund när det i propositionen sägs att den markerar en ny syn på jordbrukspolitiken och att det är nya riktlinjer som nu dragits upp.

Den framtida jordbrukspolitiken bör främja ett rationellt utnyttjande av landets naturliga resurser för jordbruksproduktion. Det innefattar inte bara våra åkrar, betesmarker och kreatursstammar utan också det gedigna yrkeskunnande som finns inom jordbruket. Den åkerareal som nu utnyttjas kan med denna målsättning bibehållas i stort sett oförändrad.

Ett utnyttjande av våra åkerarealer ger oss nämligen under normala år ett överskott av spannmål på åtminstone 1 miljon ton. Vi har mot den bakgrunden bl. a. kunnat teckna avtal med Norge, Polen och Algeriet om leveranser av spannmål. Våra överskott ger oss också möjligheter att låta spannmål ingå som en viktig del av vår biståndsverksamhet. Jag vill poängtera att de köp av svenskt vete och vetemjöl som SIDA regelbundet gör för användning i biståndsverksamheten alltid har skett till världsmarknadspris.

Den globala livsmedelssituationen är ett av skälen till att vi bör utnyttja våra produktionsresurser på jordbruksområdet. I internationella sammanhang har det allt klarare utsagts, att livsmedelsbristen i världen inte kan hävas om inte också i-länderna utnyttjar sina resurser.

Vid sitt besök här i somras betecknade också FAO:s generaldirektör det som kortsynt att vidta åtgärder för att begränsa produktionen på grund av den lageruppbyggnad som skett under de senaste åren. Det förhållandet att lagren av spannmål ökat innebär inte att världens livsmedelsproblem lösts ens temporärt. Han sade också att skillnaden mellan brist och överskott fortfarande bestämdes av den enda inte kontrollerbara faktorn, nämligen vädret. Jag skulle vilja tillägga att årets skörde situation i Sovjet är en god illustration till denna tidlösa sanning.

Bland skälen för att vi bör utnyttja våra produktionsresurser har i regeringsförslaget också anförts jordbruksnäringens roll från samhällsekonomisk och regionalpolitisk synpunkt. En omfattande nedläggning av åker skulle få mycket allvarliga konsekvenser för berörda bygder. Vid remissbehandlingen av jordbruksutredningens förslag framfördes från

vissa håll den uppfattningen att jordbrukspolitiken bör inriktas så att en krympning av åkerarealen med 10–15 % kommer till stånd. Jag kan inte hindra någon att ha en sådan uppfattning, men jag anser mig ha rätt att kräva besked om *var* nedläggningen i så fall skall ske och vilka åtgärder som skall vidtas för att begränsa de negativa effekterna för människorna och berörda bygder. Det finns också skäl framhålla att en stor åkerareal ger ökad handlingsfrihet för den händelse det blir aktuellt att begränsa användningen av handelsgödsel och ytterligare skärpa reglerna i fråga om kemiska bekämpningsmedel.

Vi har blivit alltmer medvetna om att höjningen av vår materiella standard till stor del kunnat ske tack vare en hänsynslös exploatering av naturresurserna. Vi måste öka ansträngningarna att finna en produktionsteknik som långsiktigt bevarar markens avkastningsförmåga och inte innebär risker för miljön. Ekologisk balans måste vara målet för dessa strävanden. Vi måste också följa självklara etiska normer även om vi därmed får ge avkall på effektivitetskraven.

Vi bor i ett land där förutsättningarna för jordbruksproduktionen är ganska skiftande. Vid en internationell jämförelse är dock betingelserna över lag goda. I delar av Sydsverige uppnås skördar, som ligger högt på världslistan. Tekniskt sett står också svenskt jordbruk mycket högt. Vi bedriver jordbruk med mycket liten insats av arbetskraft. Mindre än fem procent av befolkningen klarar en produktion, som i stort sett tillgodoser behovet av livsmedel. Produktivitetens utvecklingen har varit mycket hög. Vid prissättningen av produkterna har man utgått ifrån en årlig rationaliseringsvinst på 4,5 %. På andra områden inom näringslivet får vi i dag vara glada om man över huvud taget kan uppvisa ett positivt resultat.

Det faller sig naturligt att här anknyta till en viktig grundtanke i regeringsförslaget. Där markeras att jordbrukspolitiken bör ges en sådan inriktning att jordbruket och därtill knutna verksamheter kan medverka i en aktiv regionalpolitik. En sådan medverkan grundläggs genom utformningen av produktionsmålet, som ger jordbruket också i svagare bygder goda framtidsmöjligheter. Men det är främst genom utformningen av rationaliseringsstödet som statsmakterna kan knyta an till regionalpolitiken och ansträngningarna att uppnå regional balans. I regeringsförslaget framhålls att de statliga insatserna främst bör inriktas på att främja jordbrukets utveckling i de bygder och vid de företag där insatserna kan väntas få störst effekt. Det är lätt att räkna ut att den största effekten inte kan uppnås vid företag som redan är välutvecklade och rationella.

I den jordbrukspolitiska debatten brukar man ju tala om tre olika mål för jordbrukspolitiken: produktions-, inkomst- och rationaliseringsmålen. I 1947 års beslut sattes inkomstmålet – principen om inkomstlikställighet – i första rummet.

Går man till jordbruksutskottets utlåtande från 1967 återfinner man begreppen produktionsmål och rationaliseringsmål i rubrikerna till resp. avsnitt. Det som skulle handla om inkomstmålet har rubriken Målsätt-

ning för prispolitiken.

I 1967 års beslut sköts inkomstmålet i bakgrunden till förmån för övriga mål. Regeringen har ansett det angeläget att nu skjuta inkomstmålet i förgrunden.

Man kan då säga att inkomstmålet återfått den centrala position som det hade i 1947 års beslut. Det finns en klar motivering till att så har skett. Vi har sagt oss att om samhället bestämt sig för att det skall bedrivas jordbruksproduktion i det här landet av en viss omfattning och om riksdagen beslutar att vi skall utnyttja de naturliga resurser vi har för jordbruksproduktion, då är det för oss självklart att samhället måste utforma jordbrukspolitiken så, att de som arbetar i näringen får rimliga villkor. Vi vill ha ett samhälle där alla grupper känner trygghet och där det sker en rättvis fördelning av välståndet. Samhället har genom en aktiv och medveten reformpolitik arbetat för detta. Det är en välfärds politik som bygger på solidaritet mellan människorna och som har, vågar jag säga, en stark förankring hos det svenska folket. Mot den bakgrunden har vi formulerat inkomstmålet. Vi säger att det bör vara ett huvudsyfte med jordbrukspolitiken att tillförsäkra dem som är sysselsatta inom jordbruket i alla delar av landet en ekonomisk och social standard som är *likvärdig* med den som jämförbara grupper uppnår.

Jag vill gärna understryka vad som sägs i regeringsförslaget om att det också i fortsättningen blir nödvändigt med särskilda låginkomstsatsningar och med särskilt prisstöd i norra Sverige. Det är en förutsättning för att inkomstmålet skall kunna uppnås för så stora grupper jordbrukare som möjligt.

Genom jordbrukspolitiken, miljöpolitiken och en rad andra lagstiftningsåtgärder anger statsmakterna de villkor som jordbruksnäringen har att arbeta under. Eftersom jordbruksproduktionen ytterst syftar till att producera livsmedel, är det självklart att konsumentintressena kommer in i bilden vid utformningen av jordbrukspolitiken. Konsumenterna har intresse av att produktionen drivs rationellt, att produkterna håller hög kvalitet och att försörjningen av livsmedel är tryggad även om vi skulle drabbas av en avspärrning. I regeringsförslaget sägs därför att jordbrukspolitiken också bör ha till mål att tillgodose konsumenternas berättigade krav på säker tillgång till livsmedel av hög kvalitet till rimliga priser.

Rationaliseringskravet gäller självfallet inte enbart jordbruksproduktionen. Innan produkten når konsumenten passerar den industri och handel. Råvaruprisets – eller producentprisets – andel i konsumentpriset varierar kraftigt mellan olika produkter. För matbröd är den ca 10 % och i genomsnitt omkring en tredjedel. När man diskuterar jordbrukspolitiken och dess betydelse för konsumenterna, bör man därför ha i minne att förädling och distribution tar merparten av varans pris. Tendensen är också att den andelen ökar.

Det produktionsmål som ställs upp i propositionen betyder att vi vid normal skörd får ett överskott på spannmål med minst 1 miljon ton. Därmed får också staten anses ha godtagit att det blir ett sådant överskott.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

Regeringen anser att detta motiverar att staten tar ett övergripande ansvar för prissättningen och överskotten på spannmål. Statens särskilda ansvar bör främst ta sikte på att neutralisera effekten av låga världsmarknadspriser. Det stämmer väl överens med vår uppfattning att näringen skall skyddas mot låga världsmarknadspriser men att den inte heller skall kunna dra särskild fördel av om priserna blir mycket höga.

Jag har tidigare varit inne på den snabba tekniska utvecklingen. Också i fortsättningen måste samhället stödja rationaliseringen i jordbruket. Några genomgripande förändringar sker inte i fråga om stödformerna. Inriktningen anpassas dock till de målsättningar som ställs upp. Ett huvudsyfte med den statliga rationaliseringspolitiken blir därmed att främja uppbyggandet och vidmakthållandet av effektiva familjeföretag.

Regeringsförslaget innebär alltså en satsning på familjelantbruket. Det sägs klart ut att rationaliseringen bör ha som utgångspunkt att familjelantbruket skall vara den dominerande företagsformen. Jag vill betona att detta är något helt annat än det konstaterande som görs i reservationen 1 om att familjejordbruket under den tid vi kan överblicka kommer att vara den dominerande företagsformen. Det är ju en markering av att det långsiktiga målet är något annat. Regeringens uttalande om familjelantbruket görs inte bara därför att vi anser att den företagstypen passar mycket bra i vårt land utan också därför att familjelantbruket hävdar sig mycket väl om de får arbeta på lika villkor med andra typer av företag.

Satsningen på familjelantbruket kommer också till uttryck i förslaget angående differentierade slaktdjursavgifter och produktionsavgifter på ägg. Det syftar till att tillförsäkra den gruppen det marknadsutrymme som efter hand uppkommer och effektivt begränsa de större animalieföretagens utbyggnad.

I vissa remissyttranden, i motioner till riksdagen och i den allmänna debatten har begärts att jordbrukspolitiken skulle innefatta ett folkhälso-mål. Jag känner stor sympati för tanken på att samhället borde ställa upp ett mål för arbetet med att förbättra människornas hälsa och välbefinnande. Men jag anser nog att perspektivet på denna uppgift blir alldeles för snävt om målet knyts till jordbrukspolitiken. Visserligen kommer huvuddelen av våra livsmedel från svenskt jordbruk, men jag har samtidigt en känsla av att folkhälsa inte bara har med maten att göra. Felaktiga eller olämpliga kostvanor lär nog också mindre bero på brister hos råvarorna än på hanteringen av dem. Vi kan t. ex. med jordbruks-politiska medel medverka till att få fram bra potatis, men vi kan inte den vägen hindra folk att äta pommes frites, som väl alla är överens om är mindre lämplig från näringssynpunkt.

Socialdemokraterna har i sina reservationer till utskottsbetänkandet anmält avvikande mening på flera centrala punkter. Det gäller de allmänna utgångspunkterna och de grundläggande målen för jordbruks-politiken. I reservationen 2 behandlas avbytarverksamheten, och jag är överraskad över att socialdemokraterna på detta sätt velat demonstrera mot den positiva inställning till en utbyggnad som regeringen visat.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

När riksdagen i dag går att ta ställning till regeringens förslag om en ny jordbrukspolitik, vilket jag här försökt att kommentera, går vi in i ett skede, där de människor som arbetar inom denna näring och även konsumenterna i detta land skall kunna känna större trygghet för framtiden.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det har sagts i ett tidigare inlägg här att oppositionen vill försöka läsa in någonting helt annat i propositionen än som verkligen står där. Jag måste konstatera att när jordbruksministern påstår att vi, därför att vi talar om en överblickbar framtid, menar någonting annat när vi säger att svenskt jordbruk kommer att domineras av familjejordbruken i framtiden och att vi skulle ha något annat mål än vi här ger uttryck för, är det ett exempel på hur man från motsidan försöker läsa in någonting annat än vad vi menar med vårt sätt att skriva. Man talar väl alltid om överblickbar framtid. Men självklart är vi övertygade om att familjejordbruken på grund av situationen i vårt land och många faktorer, som jag inte behöver ägna mig åt att säga så mycket om, kommer att ha en dominerande ställning i svenskt jordbruk.

Sedan var det fråga om målen. Eric Enlund har tidigare sagt att man i utredningen var överens om att de olika målen även i fortsättningen skulle behandlas likvärdigt i förhållande till varandra. Jag frågade jordbruksministern hur vi skulle tolka hans proposition. Vi har försökt att tolka in i hans sätt att skriva att här skulle ingen förskjutning av tyngdpunkten ske mellan de olika målen. Men nu säger jordbruksministern att man skall återgå till en ordning som gällde 1947. Han menar att situationen i dag för svenskt jordbruk är likvärdig med det läge som rådde 1947. Därför måste man återgå till en ordning, där man alltså skjuter inkomstmålet i förgrunden och de andra målen litet i bakgrunden.

Jag konstaterar sålunda att det förhåller sig så som vi fruktade när detta diskuterades i utskottet. Vi befarade att den tolkning var riktig som utskottsmajoriteten gjorde, men vi hoppades att den var felaktig. Nu har jordbruksministern verifierat att det är så som majoriteten säger: I fortsättningen skall den ordningen råda att inkomstmålet kommer i främsta rummet och sedan får de övriga målen komma i andra hand.

När jordbruksministern och jag har diskuterat jordbrukspolitiken har jag varit mycket angelägen om att ta fasta på den enighet som har rått under hela 1970-talet. Jag har trott att det var ett stort värde för svensk jordbruksnäring att vi hade denna enighet och att vi skulle bygga vidare på den. Men nu förstår jag att jordbruksministern anser det vara mera värdefullt att jordbrukarnas inkomster i fortsättningen favoriseras i förhållande till de övriga faktorer som vi har att diskutera, dvs. favoriseras på konsumenternas och de andra intressenas bekostnad.

Jag beklagar den inställningen, för då har man rubbat det förtroende för jordbrukspolitiken som jag menar att vi – ur näringens synpunkt – borde vara angelägna att slå vakt om i framtiden.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Svante Lundkvist återkommer till frågan om det har skett en tyngdpunktsförskjutning mellan de olika målen för jordbrukspolitiken. Jag skulle vilja säga: Det är en falsk historieskrivning att påstå att produktions-, rationaliserings- och inkomstmålen hade lika tyngd 1967. Det är icke sanning att säga så. Det är alldeles klart att produktionsminskningen sattes i första rummet. Eftersom den målsättningen inte fullföljdes, är det givet att det har skett en utjämning, men den fanns i 1967 års beslut.

Även socialdemokraterna insåg 1971 att det var oklokt att fortsätta prispresspolitiken inom jordbruket därför att den fick till konsekvens att investeringsviljan sjönk katastrofalt, framför allt inom mjölkproduktionen. Framtidstron var då på nollpunkten, det var ju sanningen. Det var i det läget vi var.

Vad vi hela tiden diskuterar är politiken sådan den formuleras av riksdagen. Nu lyfts inkomstmålet fram i förhållande till 1967, och jag måste säga att jag finner det ytterst märkligt att ett politiskt parti som så ofta talar om solidaritet och jämlikhet inte vill acceptera att lantbrukarna omfattas av välfärdspolitiken. Det är detta det är frågan om, Svante Lundkvist.

Ingen lantbrukare i detta land kommer att ha en chans att skära guld med täljknivar på konsumenternas bekostnad. Vi har en sådan uppbyggnad av den prisreglerande verksamheten, med insyn och förhandlingar, att det är inte möjligt att bedriva den skrämselfpropaganda som Svante Lundkvist försöker sig på när han säger att konsumenterna skulle orättfärdigt ställas i bakgrunden. Det är inte detta det är frågan om, utan det är frågan om att låta en yrkesgrupp omfattas av en solidaritets- och välfärdspolitik.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är just detta det var frågan om för socialdemokratiens vidkommande även 1967. Jag skall läsa högt för jordbruksministern, eftersom han inte själv har läst 1967 års proposition: "Genom att kostnaderna för att upprätthålla en viss prisnivå får bäras främst av konsumenterna är det ur denna synpunkt nödvändigt att iaktta återhållsamhet med prishöjningar. Det måste emellertid också vara en självfallen utgångspunkt för prissättningen att de som i framtiden är sysselsatta inom jordbruket skall kunna nå en ekonomisk standard som är likvärdig med den som erbjuds inom andra näringar. Detta är dessutom en förutsättning för att vi på sikt skall kunna upprätthålla en jordbruksproduktion av den storlek som försörjningsberedskapen kräver."

Det var vad som stod i propositionen 1967. Det är den politiken som har förts sedan 1967. Det är detta som har givit till resultat att vi här i riksdagen har varit ense om alla prisuppgörelser sedan 1967.

Det måste, anser jag, ur näringens synpunkt vara galet att överge den enighet som fanns i jordbruksutredningen – och som Eric Enlund här

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

åberopade – till förmån för en skrivning som uppenbarligen innebär att inkomstmålet vid de förhandlingar som nu skall föras skall favoriseras i förhållande till de övriga målsättningarna.

Jag är anhängare av att vi i framtiden skall kunna föra en aktiv jordbrukspolitik, som är gynnsam för näringen, men jag är övertygad om att vad jordbruksministern nu föreslår är någonting av det sämsta sättet att befrämja en sådan politik. För därmed har ni skapat det misstroende hos konsumenterna om avsikten med jordbrukspolitiken som vi inte vill att konsumenterna skall ha. En förutsättning för en framgångsrik jordbrukspolitik är i fortsättningen också att den kan omfattas med fullt förtroende från konsumenternas sida.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Jag är ledsen, men jag måste säga att jag förstår inte riktigt vad Svante Lundkvist säger. Menar Svante Lundkvist verkligen att det bör vara på det sättet i det här landet att en yrkesgrupp skall producera i detta fall livsmedel till priser som icke garanterar inkomstrygghet?

Vi tycks ju nu vara överens om att den tid är förbi när vi lade ner åkerareal här i landet. När man alltså har bestämt sig för en produktion av en viss omfattning, menar Svante Lundkvist då att de människor som skall arbeta i denna näring inte skall ha rätt till inkomstrygghet? Det är ju detta det är fråga om. I 1967 års beslut tog man bort detta inslag i jordbrukspolitiken. Nu för vi tillbaka vad som fanns i 1947 års beslut. Det är den förändring som sker.

Talmannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! I det betänkande från jordbruksutskottet som vi nu behandlar gör utskottet enigt konstaterandet att jordbrukspolitiken utvecklats från att ha varit en politik för de i näringen verksamma till en politik för att trygga vårt lands försörjning med livsmedel till för konsumenterna rimliga priser och med en för jordbrukarna tryggad utkomst. Den ökade vikten för konsumentsynpunkterna har, säger utskottet vidare, i jordbrukspolitiken markerats genom uppbyggande av ett system med överläggningar, där producenter och konsumenter möts som likaberättigade parter.

Jordbruksministerns förslag och den borgerliga utskottsmajoritetens ställningstaganden innebär, som framgått av den föregående debatten och nu senast av jordbruksministerns inlägg, att man vill återge jordbrukspolitiken den innebörd som den hade 1947, då jordbrukarnas inkomst var politikens huvudmål. Detta avviker från det konstaterande som utskottet gör inledningsvis i sitt betänkande.

Jag kan förstå att man kan känna sig lockad av att slå vakt om sina

egna intressen, nu när man bildar regering tillsammans med moderaterna. Men borde inte en djupare eftertanke säga centerpartiet, som alltid önskat framstå som lantbrukets företrädare, att det vore förnedrande för våra skickliga och duktiga lantbrukare att jordbrukspolitiken förvandlas till något slags understödspolitik? Som konsument vill jag ha livsmedel av god kvalitet och till rimliga priser, och varför skulle det inte kunna vara ett huvudmål för er att producera detta åt mig, er själva och alla andra?

Jordbrukspolitiken har inneburit att vi i Sverige accepterat en något högre prisnivå på jordbruksprodukter än vad vi skulle ha haft om vi inte haft vårt prisstöd, varvid den svenska marknaden i princip har reserverats för de svenska bönderna. Det har funnits många skäl till detta, framför allt nödvändigheten av att trygga en långsiktig livsmedelsförsörjning vid avspärrning. Det är svårt att uppskatta vad detta stöd kostat. Under de år då jordbruksutredningen verkade varierade det mellan 1 000 och 3 000 milj. kr. per år. F. n. ligger det sannolikt i närheten av den högre nivån. Detta stöd betalas genom högre konsumentpriser. Genom livsmedelssubventionernas tillkomst betalas dock på annat sätt uppemot 4 000 milj. kr. av de överenskomna livsmedelspriserna via statsbudgeten, där vi alla som skattebetalare är med och betalar.

På de subventionerade baslivsmedlen liksom på mjöl och bröd råder det i dag prisstopp. Enligt SPK har priset på våra dagligvaror ökat med i genomsnitt 17,2 % under detta års elva första månader. Prisstegringarna drabbar konsumenterna med förödande styrka. Följden av den borgerliga regeringens ekonomiska politik blir en sänkning av levnadsstandarden för stora grupper av löntagare.

Samtidigt kan vi notera att jordbrukarna har haft en förhållandevis hygglig utveckling under senare år. Pratar man med en bonde i dag, är det en förvånande upplevelse att höra hur nöjd han är. Visst finns det problem, särskilt för de lantbrukare som med dagens höga fastighetspriser utan särskilt stort eget kapital skall starta sin verksamhet. Men i stort har utvecklingen under 1970-talet varit klart positiv.

I detta läge prövar alltså jordbruksministern konststycket att i motiven till regeringsförslaget skjuta fram argumenten för bättre inkomster åt jordbrukarna, samtidigt som han avvisar de förslag en enig jordbruksutredning lade när det gällde att stärka konsumenternas möjligheter att hävda sina intressen i de förhandlingar som sker med jordbrukarna om livsmedelspriserna. Ute i buskarna har det här och var sagts att detta är den nya jordbrukspolitiken. Nu har vi också fått klart för oss att man säger samma sak här i riksdagsdebatten.

Vi känner igen tekniken från hanteringen av andra frågor, där den borgerliga regeringen med osviklig skicklighet i intressefrågor mellan producenter-företagare å ena sidan och löntagare-konsumenter å andra sidan alltid tar ställning till förmån för företagarnas gruppintressen.

Eller, för att uttrycka det med andra ord: Det var varmt och skönt i dubbelsängen under det gemensamma täcket då socialdemokrater och bondeförbundare kamberade ihop. Nu, när man kommit upp i åren, sval-

nar kärleken och nya förälskelser träder in. Då flyttar vad som i dag kallas centern in i de borgerligas gemensamma boning. Men var inte för säker! Konsumenten kanske tycker att det är bättre i egen säng och i eget rum. Och då blir det kallt i den borgerliga dubbelsängen när höststormarna rasar och förälskelserna svalnar.

En av dem som varit ute i buskarna – förlåt, Östersund – är, som vi redan hört, Einar Larsson. Han pratade inte bara om bondemord. Han gjorde också jämförelser med något som i tidningen kallades för industrigrovarbetare – jag förmodar att han avsåg industriarbetare. Jordbrukaren måste få samma lön som industriarbetaren, sänkning av arbetstiden, ledighet med rätt att vara sjuk, hävdade Einar Larsson. Visst – det har vi ansett sedan länge – skall jordbrukaren ha en skäligen ersättning, likvärdig med vad andra grupper i samhället får. Han har också rätt till samhällets solidaritet och trygghet för sig och sin familj. Det var länge sedan, Einar Larsson, bönderna blev fullvärdiga medlemmar av det svenska välfärdssamhället.

Det är bara så att Einar Larsson glömmer vissa saker när han gör dessa jämförelser. Vilken industriarbetare har ett kapital på mellan 1/2 och 1 milj. kr. när han går i pension, som – även om förhållandena skiftar – rätt många lantbrukare har i dag när de slutar sin verksamhet? Och vilken industriarbetare kan i dag säga att han för sin framtid känner trygghet i jobbet och är säker på att få stanna kvar på den ort där han rotat sig?

Kapitaltillväxten sker genom att jordbrukarna liksom andra företagare har helt andra möjligheter till sparande än löntagarna. Till detta kommer den värdestegring som i dag är särskilt kraftig för jordbruksfastigheter, i synnerhet om de är utrustade med skog. De för jordbrukarna förmånliga beskattningsreglerna driver i dag snabbt på värdestegringen i jordbruksfastigheter, där köpeskillingar på två tre gånger taxeringsvärdet inte alls tillhör ovanligheterna. Detta är ett hot både mot jordbrukarna och mot konsumenterna. Jordbrukare som vill ägna sig åt jordbruk, men inte disponerar ett stort eget kapital, stängs ute från möjligheterna att förvärva jordbruksfastighet. För konsumenterna leder utvecklingen till högre kostnader för livsmedel, eftersom de ökade avskrivningsbehoven måste betalas. Kapitalvinsterna beaktas obundet vid förhandlingarna.

Såvitt jag kan förstå borde det verkligen vara en gemensam arbetsuppgift för både producenter och konsumenter att angripa detta problem och söka minska spekulatjonen. Effekterna av dessa förhållanden upplever vi i jordbrukspolitiken. Formellt hör åtgärderna hemma inom andra ämnesområden än de vi diskuterar i dag. Trots detta vill jag något kommentera situationen.

Man kan göra förändringar i jordförvärvslagstiftningen för att få bättre förhållanden. Sannolikt kommer de förändringar som förbereds i en särskild utredning att bli marginella. Betydligt viktigare att komma till rätta med är den spekulatjonen i jordbruksfastigheter som drivs fram som ett resultat av stark inflation och ett bristfälligt skattesystem. Därför är det

viktigt att taxeringsarbetet effektiviseras, så att vi inte får de eftersläpningar av taxeringsvärdena i förhållande till betalda köpeskillingar som i dag är en verklig drivkraft i spekulatjonen eftersom de ger möjligheter till lägre förmögenhetsbeskattning. Vi behöver årliga förändringar av taxeringsvärdena. Vidare måste möjligheterna att vid beskattningen få lägre skatt i andra förvärvskällor än jordbruk genom underskottsavdrag från jordbruksfastighet minskas, samtidigt som man ger intäkterna en rimligare värdering. Då försvinner ytterligare ett stort antal spekulanter. Lägg därtill en effektivare reavinstbeskattning, som rättar till det orimliga förhållandet att skattebördan helt drabbar löneinkomster men i stort befriar kapitalvinster från beskattning. Genom dessa åtgärder på beskattningsområdet skulle ett större antal jordbruksfastigheter komma ut i marknaden till lägre priser för intresserade jordbrukare.

Vi knöt i jordbruksutredningens arbete an till de strävanden som under efterkrigstiden inletts för att göra producenter och konsumenter till likvärdiga partner vid förhandlingsbordet. Vi upplevde att detta i vårt samhälle hade ett stort egenvärde och väl anknöt till den s. k. svenska modellen. Konsumenterna skulle ha ett förstahandsintresse av billiga livsmedel av god kvalitet och lantbrukarna ett lika starkt önskemål om en tryggad försörjning för sig och de sina. Därför valde vi i utredningen att föra över många frågor till slutlig lösning i förhandlingarna. Vi har fått en del kritik för detta, men med den utformning vårt förslag fick tror jag vi kan ta kritiken relativt lätt. Vi förde till förhandlingarna frågor som rörde överskottsproduktionens finansiering, indexregleringens utformning i detaljer, differentiering av slaktdjursavgifter etc. Vi ålade också förhandlingsorganisationerna att kontrollera effektiviteten i prisregleringen och att bevaka att konsumenternas prisstöd till jordbrukarna verkligen kommer dessa till godo och inte stannar i det förädlingsled som vi av tekniska skäl måste behålla inom prisregleringssystemet.

Sedan gammalt har lantbrukarnas fackliga organisationer, eftersom de av naturliga skäl upplever detta som sin främsta uppgift, utvecklat en stark förhandlingsorganisation. I förhandlingsarbetet har man speciella svårigheter med konsumentintresset, beroende på att detta inte lika lätt låter sig organisera. I princip har konsumentrepresentationen tagits från löntagarorganisationerna. Därtill kommer några politiker och i konsumentdelegationen i dag också vissa representanter för det näringsliv som förbrukar jordbruksprodukter. Det säger sig självt att särskilda svårigheter uppkommer med denna splittrade representation och med representanter som inte har till yrkesuppgift att syssla med den invecklade jordbruksregleringen. Därtill kommer att den komplicerade uppbyggnaden av jordbruksregleringen skapar speciella problem när det gäller en allmän angelägen debatt i dessa frågor. En inte oväsentlig del av innehållet i den jordbrukspolitiska debatten i vårt land handlar ju i realiteten om missförstånd, beroende på svårigheter att beskriva regleringens konstruktion. Därför ansåg utredningen att konsumentdelegationens ställning borde utredas. I fråga om sammansättningen ville vi gå mot en renodling av

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

konsumentintresset. Vidare tyckte vi att kansliresurserna borde byggas ut. I ett särskilt yttrande föreslog vi socialdemokrater dessutom att allmänintresset i jordbruksnämndens styrelse borde utökas på det sätt som riksdagen redan beslutat men överlämnat till regeringen för verkställighet. Det var alltså fel, herr Larsson i Borby, att säga att det var en enig jordbruksutredning som avvisade den tanken.

Resultatet av utredningens förslag upplever vi här i dag. Våra synpunkter fick ett starkt stöd av de remissinstanser som företräder konsumentintressena i vårt samhälle, men ändå avvisas inte bara det socialdemokratiska kravet om en utvidgning av allmänintresset i jordbruksnämndens styrelse utan också jordbruksutredningens enhälliga förslag om översyn av konsumentdelegationen. Lagg sedan till detta att Anders Dahlgren signalerar en kursändring i jordbrukspolitiken genom att skjuta fram inkomstmålet för jordbrukarna. Därmed skjuts i bakgrunden uppgiften att producera livsmedel av god kvalitet till rimliga priser. Detta sker i ett läge då jordbrukarna skaffat sig en relativt hygglig ekonomisk standard. Jag tror inte att socialdemokraterna är ensamma om att tycka att detta är ett högst opsykologiskt sätt att bedriva jordbrukspolitik.

Det har i stora kretsar i vårt land, även bland arbetarrörelsens folk, funnits en stark förståelse för landsbygdens och jordbrukets problem, men jag är övertygad om att många konsumenter kommer att känna sig främmande för den intressepolitik som de borgerliga partierna synes gå i bräschen för, inte minst i det nuvarande besvärliga ekonomiska läget.

I jordbruksutskottets arbete har de två borgerliga ledamöterna av jordbruksutredningen, Eric Enlund och Axel Kristiansson, inte deltagit. Det är klart att den konstruktiva debatten i jordbruksutskottet har förlorat på mina utredningskamraters frånvaro. Det visar om inte annat Eric Enlunds inlägg tidigare i dag. Jag är övertygad om att också Axel Kristianssons inlägg kommer att visa detta. Men på denna punkt vill jag ge mina utredningskamrater ett tillfälle att tala om för oss huruvida de står fast vid vad vi kom överens om i kommittén efter fem års utredningsarbete.

I dagens jordbrukspolitiska debatt har man hittills visat en mycket stark benägenhet att diskutera historia. Det hade varit önskvärt om deltagarna i debatten hade gjort sig mödan att ta reda på vad som verkligen hände 1967. Eric Enlund har ju belyst en punkt, nämligen den självförsörjning vi bör ha.

Einar Larsson tog upp en annan punkt i sitt inlägg. Han hänvisade till s. 41 i årets utskottsbetänkande, där det i reservationen citeras ur beslutet 1967. Jag tycker att det hade varit önskvärt att Einar Larsson också hade gjort sig besväret att ta reda på vad den borgerliga reservationen från 1967 innehöll på denna punkt. Jag skall be att få läsa in det till kammarens protokoll:

”Med den allmänna målsättning som propositionen förordat och som utskottet i det föregående anslutit sig till, nämligen att söka åstadkomma

en fortsatt snabb rationalisering med uppbyggandet av rationella jordbruksföretag som främsta målsättning får en preciserad övre gräns för produktionsvolymen ingen eller ringa betydelse ur samhällsekonomisk synpunkt.”

Det var alltså vad de borgerliga reservanterna uttalade i samband med fattandet av 1967 års jordbrukspolitiska beslut.

Anders Dahlgren sade vidare att svenska folket lockades av miljardvinster. Jag har förgäves försökt att hitta den miljard som Anders Dahlgren talar om. Den enda siffra jag lyckats hitta grundar sig på ett försök att ange storleken på de kostnader som det svenska samhället hade för den jordbruksexport som var nödvändig i dåvarande läge. Denna angavs då uppgå till 300 milj. kr., alltså ett långt stycke från miljarden.

Arne Andersson i Ljung sade att vi först nu får en jordbrukspolitik, som ger jordbrukarna samma möjligheter som andra befolkningsgrupper i det svenska samhället. Om Arne Andersson hade slagit upp s. 51 i jordbruksutskottets utlåtande nr 25 år 1967, skulle han mycket raskt ha konstaterat att utskottet där skriver följande:

”Även utskottet vill understryka att det är angeläget att de som arbetar i jordbruket får en ekonomisk standard som är likvärdig med den som yrkesutövare i andra näringar når.”

Låt mig vidare något kommentera reservationen 3 vid årets betänkande, där vi socialdemokrater har en annan skrivning än de borgerliga när det gäller behandlingen av två motioner med krav på nyodling. Vi ansluter oss till utredningens bedömning att den åkerareal som vi beräknas ha i mitten av 1980-talet, ca 2,9 miljoner hektar, väl tillgodoser våra krav och önskemål. Därför finns det ingen orsak från samhällets sida att vidta generella åtgärder för att få en större areal. Det finns inte heller nu, lika litet som 1967, skäl att vidta samhällsåtgärder för att minska arealerna. Detta innebär att vi inte av regionalpolitiska skäl vill medverka till en återuppodling av tidigare nedlagd åker, även om det för den enskilde jordbrukaren kan vara en aktuell åtgärd.

Jag vill i detta sammanhang klart deklarerat att detta självfallet inte innebär att vi på något sätt frångår vårt ställningstagande i jordbruksutredningen att jordbruket har en stor regionalpolitisk betydelse och att vi därför är beredda att diskutera den typen av åtgärder. Med hänvisning till detta vill jag yrka bifall till reservationen 3.

Till sist, herr talman, vill jag i övertygelse om att de socialdemokratiska reservationerna vid utskottets betänkande bättre än den borgerliga majoritetens förslag gagnar en för konsumenterna önskvärd livsmedelsproduktion till rimliga priser och tryggar jordbrukarnas med andra grupper likvärdiga försörjning också yrka bifall till samtliga övriga socialdemokratiska reservationer.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det var faktiskt min bestämda avsikt att inte förlänga denna debatt med att gå upp i replikskiften, om det inte var alldeles nödvändigt, men Åke Wictorsson åberopade enträget mitt namn gång på gång, så han får själv bära ansvaret för att denna debatt förlängs just nu.

Socialdemokraterna står kvar vid beslutet 1967. Det slår Åke Wictorsson fast nu. Jag undrar om hans partikamrater är riktigt lyckliga över den formuleringen. Vad gäller utskottsmajoriteten så är skillnaden den att vi vill ha en ny jordbrukspolitik.

Enighet kunde man enligt Åke Wictorsson uppnå så länge jordbrukarna nöjde sig med en lägre ambitionsnivå – och så tar Åke Wictorsson i med ett väldigt svepande uttryck – nu när jordbrukarna skaffat sig ett relativt hyggligt ekonomiskt läge.

Vad innebär det mera konkret? Det innebär att den svenske jordbrukaren, i internationell bedömning statistiskt bevisat, är mer effektiv än de flesta av sina yrkesbröder i världen. Det innebär dessutom att den svenske jordbrukaren för detta, som Åke Wictorsson kallar för relativt hyggliga ekonomiskt läge, har lagt ned 3 000–3 500 arbetstimmar om året – samtidigt som man i industrin talar om en arbetsinsats som ligger under 2 000 timmar om året. Det är en situation som Åke Wictorsson vill bevara och som han menar innebär att jordbrukaren är en fullvärdig medlem av välfärdssamhället, en situation där man nu i denna proposition börjar tala om möjligheten till två dagars ledighet i månaden för jordbrukaren, samtidigt som jämförbara grupper talar om två lediga dagar i veckan.

Man talar i propositionen om möjligheten för jordbrukaren till en sammanhängande ledighet av fem dagar om året – när övriga grupper talar om fem veckor. Märker inte Åke Wictorsson den skriande orättvisan i denna situation? Hänger inte solidariteten med till att ens – som det heter i propositionen – föra upp dessa grupper till en nivå som är likvärdig med den som jämförbara grupper uppnår? Nej, då väljer man i stället att ta till sådana uttryckssätt, som både Åke Wictorsson och Svante Lundkvist har använt här, trots att man vet att den samlade lönesumman i Sverige nu närmar sig 200 miljarder och den samlade kostnaden för konsumenterna som hamnar direkt i råvaruledet ligger vid ungefär 10 miljarder – ner emot 5 %. När 4–5 öre av livsmedelskronan går till jordbrukaren, som nu försöker få en likvärdig social standard, talar man om övervältring av kostnader från producenter på konsumenterna.

Jag tycker ett sådant ordval talar för sig självt.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) kort genmäle:

Herr talman! Åke Wictorsson använde i sitt anförade ett uttryck som verkligen inte kan få stå oemotsagt. Han talade om att jordbrukspolitiken nu fick ett anslag som förde tanken till understödspolitik för näringens utövare. Jag vet verkligen inte vad Åke Wictorsson åsyftade

när han kunde prestera det omdömet. Jag ber att få citera några rader ur utskottsbetänkandet, som måste ha gått Åke Wictorsson förbi, eftersom han faller denna typ av omdöme. Utskottet skriver: "Ett huvudsyfte med jordbrukspolitiken bör vara att tillförsäkra dem som är sysselsatta inom jordbruket i alla delar av landet en ekonomisk och social standard, som är likvärdig med den som jämförbara grupper uppnår. Vidare bör jordbrukspolitiken ha till mål att tillgodose konsumenternas berättigade krav på säker tillgång till livsmedel av hög kvalitet till rimliga priser."

Åke Wictorsson! Detta ger väl inte anledning till denna typ av omdöme. Jag tycker att det rimligen borde korrigeras.

Däremot är jag inte lika säker på att Åke Wictorsson hängav sig åt verklighetsflykt – möjligen var han på ett förfärande långt avstånd från jordbruksdebatten – när han talade om dubbelsängens förträfflighet men samtidigt prisade enkelrummets behagliga och rogivande vila. Det är nämligen detta som brukar kallas att sitta på två stolar samtidigt. Det sättet att uttrycka sig är tämligen genomgående för de socialdemokratiska reservationerna: man åberopar å ena sidan vad jordbruksministern i sin proposition har anfört och försöker å andra sidan med mycket osäkra formuleringar att också stå för någonting annat. Det har givit upphov till den typ av debatt som vi har fört en stund, när vi har försökt tolka vad som har sagts. Det hade ju inte behövts någon tolkning, om den typen av reservationer aldrig hade presterats! Endera står man bakom jordbruksministerns politik, som står i utskottets majoritetsskrivning, eller också gör man det inte. Vill man någonting annat, skriver man detta i reservationen. Det hade varit enklare att uttrycka sig klart och otvetydigt – då hade någon tolkningsdebatt i vart fall inte behövt förekomma här.

Åke Wictorsson sade att jag hade uttryckt mig så att jordbrukarna nu får en rättighet som andra grupper i samhället redan har. Ja, det gjorde jag. Och det gjorde jag mot den bakgrunden, att jag i slutet på 1960-talet var med på de möten ute i våra mellanbygder där lantbruksnämnderna hade att precisera vilka konsekvenser den nya jordbrukspolitiken skulle få just i de bygderna. De människor som gick hem från dessa möten och hade fått reda på att de var överflödiga och betungande för samhällsekonomin totalt sett och därför skulle tillföras näringslivet i övrigt som kapital- och arbetskraftsreserv, de kände otrygghet, de kände inte vad andra grupper i samhället hade rätt att känna. Därför fanns det fog för mitt uttalande, Åke Wictorsson!

ÅKE WICTORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Om Einar Larsson gör sig besväret att kolla i det så småningom utskrivna protokollet skall han där finna att vad jag uttalade min anslutning till var jordbruksutredningens enhälliga förslag. Därmed nog sagt på den punkten.

Då det gäller att skildra läget för jordbrukarna och deras ekonomiska situation står det parti jag representerar för en politik som innebär att

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

dessa grupper skall ha en standard, en försörjning och en trygghet som är likvärdig med andra grupper i samhället. Därmed är också sagt att vi anser att den här gruppen skall komma i åtnjutande av den sociala välfärd och de sociala förmåner som andra samhällsmedborgare får. Det har vi f. ö. också sagt i jordbruksutredningens betänkande.

Men sedan är det påtagligt hur de borgerliga utskottsrepresentanterna undviker att tala om den komplikation som finns när det gäller att fastställa en inkomstpolitik för jordbrukarna. Å ena sidan söker man åstadkomma en inkomstlikställighet, där man gör jämförelser med huvudsakligen löntagargrupper, samtidigt som de ekonomiska förhållandena i stor utsträckning bestäms av att man uppträder som en företagare bland andra företagare. Problematiken på den punkten har jag däremot inte hört ett ljud om från de borgerliga företrädarna, och det tycker jag också är symtomatiskt.

Einar Larsson tog upp prisutvecklingen och den mindre betydelse som den skulle ha på jordbruksområdet. Jag vill då hänvisa till utvecklingen av priserna i vårt land. Jag redovisade vad prisutvecklingen för dagligvarorna har inneburit, och jag skulle också ha kunnat redovisa prisutvecklingen på baslivsmedlen. De subventionerade baslivsmedlen har stigit med över 14 % på elva månader i år. Det är en för konsumenterna påtaglig faktor, som gör att det finns anledning för oss att betrakta varje kostnadspost med misstänksamhet.

Sedan till Arne Andersson! Orsakerna till att man får den här typen av diskussion är ju de skrivningar som den borgerliga utskottsmajoriteten har presterat och kanske framför allt den debatt i de här frågorna som har förts i utskottet. Det är dessa saker som motiverar våra farhågor på den här punkten.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar en helt annan ton i det senaste inlägget av Åke Wictorsson jämfört med det första – och det välkomnar jag. Det sättet att debattera liknar mer Åke Wictorssons normala sätt att agera. Jag vill bara tillägga: Varför fortsätter inte Åke Wictorsson och redovisar också prisutvecklingen för det som hamnar i jordbrukarens hand som ersättning för hans arbete?

Beträffande resonemanget om inflationsutveckling på kapital kan jag helt kort säga: Det är självklart att det i överläggningarna skall vägas in sådana faktorer som är realistiska och objektiva och hör hemma i prisöverläggningarna. Men detta kan inte läggas fast i allmänna riktlinjer. Menar Åke Wictorsson att inflationsvinst på fast egendom skall läggas in i alla löneförhandlingar – för det måste ju vara en klar konsekvens så tycker jag att han skall tala om det.

ÅKE WICTORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Först en kvarstående replik till Arne Andersson i Ljung, som hänvisar till lantbruksnämndernas redovisning för jordbrukarna i

slutet av 1960-talet. Historieskrivningen om vilken åkerareal som åsyftas i 1967 års jordbrukspolitiska beslut har figurerat under ett stort antal år i den jordbrukspolitiska debatten. Utgångspunkten har varit beslutet i riksdagen. Men i själva verket är det en utredning verkställd av lantbruksstyrelsen, tendentiöst presenterad i TV, som man tagit som utgångspunkt när man startat debatten. Det här är alltså något av Don Quijotes kamp mot väderkvarnarna. För den som är intresserad vill jag hänvisa till veckans nummer av tidskriften Land, som bekräftar detta förhållande.

Sedan till Einar Larsson: Jag kan gärna fortsätta beskrivningen av prisutvecklingen och dela upp ökningen av levnadskostnaderna beroende på devalveringen, på prisökningar i en rad andra förädlingsled och också till en del på prisökningar till jordbrukaren. Självklart får de borgerliga representanterna stå till svars för hela den borgerliga regeringspolitiken, som får dessa konsekvenser för konsumenterna. Man kan inte se jordbrukspolitiken frikopplad..

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Åke Wictorsson talade om att det skulle vara förnedrande för jordbrukarna att ta emot stöd. Jag vill säga att det inte är förnedrande för jordbrukarna att kräva en inkomst som är jämförbar med andra grupper – om den sedan tas ut som en direkt ersättning eller som stöd är en annan sak.

Åke Wictorsson sade vidare att jordbrukarna är nöjda. Ja, de arbetar hårt, har lång arbetstid och har haft och har fortfarande besvärliga förhållanden. Men de ser nu fram emot en bättre jordbrukspolitik, och därför är de nöjda. I dagens samhälle skall vi väl vara glada för att det också finns människor som kan se saker och ting sunt och vara nöjda.

För mig, som var med vid behandlingen i utskottet och riksdagen av 1967 års jordbruksbeslut och som under en lång tid fått bevittna en hård inställning mot jordbruket, är den här propositionen en stor ljuspunkt. Även om socialdemokraterna under den tioårsperiod som gått sedan 1967 års jordbruksbeslut fattades fått revidera sin uppfattning i jordbruksfrågorna undan för undan är den proposition som vi nu behandlar beviset för en mycket mer positiv jordbrukspolitik.

Propositionen 95 till 1967 års riksdag andades fruktan för överproduktion av jordbruksprodukter och rekommenderade nedläggning av jordbruksmark. Som påtryckning rekommenderades återhållsamhet i prissättningen – vi vet att det var så.

Det har sagts ibland att riksdagen var enig 1967. Så var inte fallet. Vid det utskottsutlåtande som då förelåg, nr 25, var fogade 13 reservationer.

Jag har nu först läst igenom utskottsutlåtande nr 25 från 1967 med alla dess farhågor för överproduktion och sedan den socialdemokratiska reservationen 3 i dagens betänkande, där det står: "Det finns inte heller nu, *lika litet som år 1967*, någon anledning att med samhällsåtgärder aktivt

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

verka för en minskning av arealen över denna skrivning i reservationen 3." Nog blir man litet förbryllad! Men jag vill gärna säga att det är ett sunt tillfrisknande från socialdemokraternas sida.

Föregående talare har här i debatten behandlat propositionen och utskottsbetänkandet, och jag vill bara framföra några synpunkter. Låt mig först ta reservationen 9. Den ersätter ett stycke av utskottsmajoritetens skrivning på s. 29, som bl. a. säger att rationaliseringsverksamheten bör kunna fungera som ett regionalpolitiskt instrument. Den skrivningen tycker jag är riktig. Vad har socialdemokraterna emot denna skrivning, eftersom ni vill ta bort den delen? Jag tycker att det är en mycket intressant fråga för framtiden, då den nya regeringen ämnar framlägga sådana förslag. Jag är mycket positiv härtill och ser fram emot det, för det kan bli till stor fördel för jordbruket i glesbygden.

På s. 23 och 24 i betänkandet behandlas val av prisregleringsled. Här har Torke! Lindahl och jag hamnat på utskottsmajoritetens sida, medan övriga borgerliga ledamöter står för en reservation, betecknad nr 5. Torkel Lindahl och jag har lagt en helt annan innebörd i majoritetens skrivning än vad socialdemokraterna gör. Det framgick av det resonemang som Svante Lundkvist förde i sitt inlägg här i kammaren i dag vad gäller jordbrukskooperationen. Hans resonemang kan leda till ett annat tekniskt system, och där har vi helt skilda åsikter.

Med hänsyn härtill vill jag, herr talman, yrka att den del av utskottets betänkande som omfattas av reservationen 5, dvs. avsnittet på s. 24, första stycket, som börjar med "I sammanhanget" och slutar med "till godo" utgår. Med denna ändring yrkar jag i övrigt bifall till utskottets förslag.

ÅKE WICTORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Även om det var något krystat kan man ändå av Bertil Jonassons inlägg göra det konstaterandet att också han upplever att de svenska bönderna hyser en viss belåtenhet över utvecklingen. Det är ju så, Bertil Jonasson, att ännu har inte de s. k. nya riktlinjerna för den svenska jordbrukspolitiken trätt i kraft, utan det är de tidigare riktlinjerna, utformade under den socialdemokratiska regeringen, som ligger till grund för den förda politiken. Bättre underlag för bedömningen på det här området när det gäller den relativa belåtenheten hos jordbrukarna kan Bertil Jonasson få hos lantbrukarnas fackliga organisation, som så vitt jag förstår delar den här bedömningen.

När det gäller det regionalpolitiska jordbruksstödet står vi självfallet bakom de tankegångar som framfördes av jordbruksutredningen. I vilken utsträckning vi har möjlighet att ta positiv ställning till de förslag som jordbruksministern f. n. förbereder i sitt kansli får vi se när förslagen presenteras. Vår reservation omfattar bara de här motionerna och den nyodlingsverksamhet som begärs.

Vad sedan beträffar Bertil Jonassons yrkande om överföringen av prisstödet till jordbrukarna är vår tolkning den som finns i utskottsmajo-

ritetens skrivning på den punkten, och den står vi självfallet bakom. Vi anser att de ersättningar som i förhandlingarna bestäms för jordbrukarna också skall komma jordbrukarna till godo. Att pengarna sedan av tekniska skäl måste passera förbi förädlingsledet – och där kan krävas tekniska lösningar av olika slag – har vi inte tagit ställning till. Däremot anser vi att det är ett oeftergivligt villkor för prisstödet till jordbrukarna att stödet verkligen kommer fram till den enskilde bonden och inte stannar på vägen. Nog måste jag uttala en viss förvåning över att de borgerliga utskottsledamöterna inte anser sig kunna stödja den delen av utskottets skrivning.

Herr talman! Jag ber att på den här punkten få yrka bifall till utskottets hemställan.

BERTIL JONASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi är alla överens om att de pengar som man förhandlar sig till skall komma fram till bonden. Men det resonemang som tidigare i dag förts om jordbrukskooperationen ger vid handen att det kan bli fråga om ett nytt system. Det är orsaken till att jag framställt mitt yrkande.

Herr talman! Herr Wictorsson säger att jag har något slags krystad belåtenhet när det gäller jordbrukarnas ställning i dagens läge. Ingen känner jordbrukarna på gräsrotsnivå bättre än jag gör. Jag vet hur deras fruar och barn i olika åldrar med ett mycket hårt arbete dag ut och dag in har fått kämpa sig fram med låga timpenningar. Det är mycket fler människor i det här landet som har levt på små utgifter än det är som har levt på stora inkomster. Dit hör jordbrukarkåren. Jordbrukspolitiken har undergått vissa förändringar till det bättre sedan 1967, vilket har sagts tidigare här. Det är bra. Jordbrukarkåren har kämpat hårt, och kan den nu få litet lön för mödan kan det inte vara fel. De är ingalunda överkompenserade.

ÅKE WICTORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Är vi överens om att de ersättningar som avses för jordbrukarna i förhandlingarna skall övergå till jordbrukarna utan att stanna på vägen, då har jag väldigt svårt att förstå varför inte de övriga utskottsledamöterna kan ansluta sig till den skrivning som vi står fast vid.

Vi har fört en omfattande historisk debatt om de här frågorna, och jag tycker att den historiska utvecklingen visar att lantbrukarna har den bästa förståelsen från Sveriges arbetare vad gäller de sociala villkor som de arbetat under. Det har de fått under decenniernas lopp – därför att man i mångt och mycket har arbetat och verkat under samma förhållanden. Man har i grunden känt de naturliga förutsättningarna för varandras verksamheter. Jag tror inte att Bertil Jonasson bestrider det konstaterandet.

Då är frågan: Vad skall Sveriges arbetare tro i nuvarande läge, när vi har en borgerlig regering som – i den första proposition av större omfattning som lagts fram på jordbrukspolitiken område – markerar att den vill bryta mot de mål för jordbrukspolitiken som vi varit överens om och sätta jordbrukarnas inkomst som ett övergripande mål för hela jordbrukspolitiken? Vad skall Sveriges arbetare tro om denna prestation? Särskilt som den borgerliga majoriteten vid utskottsbehandlingen klart visade att man inte hade något som helst intresse av att försöka finna formuleringar som skulle kunna tillfredsställa båda grupperna!

BERTIL JONASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Vad svenska folket har kunnat få i förbättringar är produkten av ett stort gemensamt arbete. Det är väl ändå inte så att jordbrukarna har fått detta av Sveriges arbetare?

Jag kritiserar ingalunda Sveriges arbetarkår – jag har själv tillhört den. Det har i många stycken kunnat åstadkommas ett samarbete och en ömsesidig förståelse mellan denna grupp och jordbrukarna. Det tycker jag är bra, och jag hoppas att det förhållandet skall kunna bestå. Men man måste ändå konstatera en kolossal eftersläpning rent socialt för jordbrukarkåren som sådan. Det är väl bra om den nu kan rättas till.

Till sist vill jag bara säga till Wictorsson att jag tror att det är nödvändigt att man sätter inkomstmålet så som departementschefen gjort i propositionen för att i en framtid få människor till jordbruket som klarar försörjningen. Det är väsentligt inte bara för jordbrukarna själva – det är i högsta grad väsentligt för hela vårt land.

Tredje vice talmannen anmälde att Åke Wictorsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Vid en jämförelse mellan den proposition som vi nu behandlar och moderata samlingspartiets jordbrukspolitiska program, sådant det framgår av partimotion till 1975/76 års riksmöte, kan man konstatera att vi naturligtvis inte med dagens proposition fått allt vad vi har önskat men att propositionen ligger väl i linje med det moderata programmet.

Jag får kanske trösta mig med detta när utskottet varit ganska så kall-sinnigt inför en motion som jag tillsammans med några kamrater hade väckt till förra riksmötet om överföring av medel från domänfonden till jordfonden, detta för att underlätta den rationalisering genom nybildning av familjejordbruk som nu på grund av bristande markresurser ofta inte kan komma till stånd. Det säger sig självt att det inte är fråga om att slå sönder väl fungerande förvaltningsenheter. Bara marginella arealer kan bli aktuella. Det finns ganska gott om sådana. Som ett exempel kan nämnas att domänverket hittills under 1970-talet ökat sitt markinnehav med inte mindre än 65 000 hektar. Lika litet som jag vill betrakta

dessa markköp som någon planmässig socialisering, lika litet kan jag kalla domäners användning i fastighetsbildningen för en sådan privatisering som vi i moderata samlingspartiet annars gärna ser kommer till stånd.

Jag ser det hela som en rent praktisk och alls inte partipolitisk fråga. Utskottet har emellertid med hänvisning till jordförvävsutredningen avvisat motionen, och jag har inte funnit anledning att reservera mig, eftersom utredningen lär komma med sitt betänkande inom den allra närmaste framtiden. Vid behov kan jag återkomma.

Det ligger i riksdagsarbetets natur att många ärenden där vi är överens går relativt obemärkta förbi och skymms av en skrivning som "Vad i propositionen här anförts föranleder ingen erinran från utskottets sida".

Ett exempel på den saken i dagens jordbruksproposition är jordbrukspolitikens betydelse för landskapsvården. I otaliga debatter har vi från borgerligt håll hävdat att kulturlandskapets bevarande helt hänger samman med den förda jordbrukspolitiken och att varje landskapsbild, givetvis med någon eftersläpning, har sitt upphov i den vid varje tillfälle tillämpade politiken. Lika envist har man – dock med undantag för Svante Lundkvist, det måste sägas – från socialdemokratiskt håll hävdat att landskapsbild och jordbrukspolitik är två av varandra helt oberoende saker. Men nu finner vi i propositionen att jordbruksministern på tal om statligt rationaliseringsstöd ansluter sig till jordbruksutredningens förslag att investeringar föranledda av landskapsvård i kombination med rationell jordbruksproduktion bör behandlas på samma sätt som investeringar nödvändiga för jordbruksdriften. Eftersom i utredningens betänkande ingen annan åsikt har framförts finns det anledning att med tillfredsställelse notera att vi numera tycks vara överens i detta avseende och att samtidigt konstatera att förutsättningarna för att hålla vårt vackra kulturlandskap levande på en gång avsevärt har förbättrats.

Låt mig sedan ägna några minuter åt ett avsnitt där vi inte är eniga, vilket föranlett utskottets socialdemokrater att avge reservationen 7.

Vi i utskottsmajoriteten är överens med reservanternas så till vida som också vi delar jordbruksministerns mening att någon låsning av detaljerna i utformningen av inflationsskyddet inte bör ske. Jordbruksutredningen har förutsatt att experterna vid kommande prisöverläggningar skall ägna särskild uppmärksamhet åt en del problem i detta sammanhang, t. ex. värdering av avskrivnings- och ränteunderlag och synen på avskrivningskostnaderna. Utskottets socialdemokrater har emellertid gått ett steg längre och velat ge riksdagsbeslutet ett särskilt ord med på dess väg mot förhandlingarna: Bör inte avskrivningskostnaderna tas bort ur inflationsskyddets automatik? Ja, det är deras fråga. Men det är inte mycket som skiljer oss åt, eftersom även socialdemokraterna går med på att kostnaderna "på annat sätt beaktas". Vi för vår del menar emellertid att i alla kalkyler spelar avskrivningarna en så väsentlig roll som utgift för inkomsternas förvärvande att de måste vara med i automatiken från början. Sedan är värderingen en annan sak, och där delar vi utredningens

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

och jordbruksministrernas meningar.

Sedan talar reservanterna om jordbrukets stora kapitalvinster. Jordbruksutredningen har efter en närmare undersökning av den frågan konstaterat att några regler för hur sådana vinster eller kapitalförluster skall behandlas inte går att ställa upp, varför vid prisöverläggningarna hänsyn till dem får tas på vad man kallar bedömningsmässiga grunder. Vi instämmer i det uttalandet. För vad är de s. k. stora kapitalvinsterna annat än en ren belastning i form av ökade fastighets- och förmögenhetsskatter utan att inkomsterna ökas ett öre? Inte förrän egendomen säljs tar vi:sten konkreta former. Dessförinnan är den oåtkomligt bunden i företaget och även då till stor del en fiktion, nämligen till den del som bara är nominell och betingad av inflationen. Vid en mycket rörlig fastighetsmarknad med av spekulering snedvridna förhållanden – och det är väl bara här som de s. k. stora kapitalvinsterna uppkommer – skulle det ligga någonting i reservanternas resonemang. Men nu diskuterar vi en nära framtid, där vi hoppas att jordförvävsutredningen skall låta oss få bukt med sådana missförhållanden. Det är därför som vi i den här frågan har velat uttrycka oss i andra ordalag än reservanterna.

Reservanterna är så när som på en alla socialdemokratiska. Den som bryter sig ut ur mönstret, reservationen 5 av Einar Larsson m. fl., gäller knappast en fråga varmed jordbrukspolitiken står eller faller. Men den gäller några ord som vi tycker är ganska onödiga. Majoriteten har i skrivningen funnit det angeläget att påpeka vikten av att de belopp som i samband med prisöverläggningarna tillerkänns jordbrukarna kommer dessa direkt till godo.

Det här rörde sig den lilla debatt om som nyss utspelade sig i kammaren. Visst är detta angeläget – det är självklart och därför alldeles onödigt att särskilt framhålla. Men ivern från utskottets socialdemokratiska ledamöter att få med de nämnda orden har väckt misstanken att de därvid har velat låta påskina att allt i detta avseende inte skulle vara vad det borde vara. Vi andra menar att om det är någonting galet skall det sägas ut klart och tydligt och inte i insinuant ordalag. Att en insinuation ligger bakom framgick väl inte minst av Åke Wictorssons uttalande alldeles nyss där han sade att varje faktor vid prisöverläggningarna måste betraktas med misstänksamhet. Jag tycker att det är beklagligt att man vill frambesvärja en anda av misstänksamhet mot de prisöverläggningar som tidigare förekommit. Vi borde väl i stället försöka föra dessa förhandlingar i en anda av förståelse för varandras problem.

Vi reservanter har ansett det onödigt att i den här angelägenheten skriva någonting särskilt. Men som motpol till majoritetsskrivningen har vi funnit reservationen nödvändig. Vi vill hänvisa till att jordbruksutredningen ingående behandlat de här frågorna och enhälligt kommit fram till att nuvarande system från såväl producent- som konsumentensynpunkt fungerat bra, dvs. medgett en rationell och effektiv förädling av jordbruksprodukterna, varigenom konsumentprisstegringarna kunnat hållas tillbaka.

Detta är alltså bakgrunden till reservationen 5. Nu har Bertil Jonasson alldeles nyss framlagt ett särskilt yrkande, vilket innebär att denna mening i utskottsbetänkandet, som dikterats av majoriteten, skulle falla bort. I så fall har vi inte någon anledning att vidhålla reservationen. Jag finner mig alltså kunna yrka bifall till Bertil Jonassons under överläggningen framförda yrkande. Om detta yrkande skulle falla yrkar jag bifall till reservationen 5.

ÅKE WICTORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det jag sade om misstänksamhet gällde motiven för de prisökningar som drabbar konsumenterna. På den punkten vill jag hävda att vi i det svenska samhället i dag har all anledning att noggrant pröva alla skäl som åberopas till stöd för prisökningar. Jag kan erkänna att ordet "misstänksamhet" i detta sammanhang kanske inte helt täckte vad jag avsåg. Men det var alltså detta jag åsyftade.

Självfallet har jag fullt förtroende för det prisförhandlingssystem vi byggt upp. Det råder det ingen diskussion om.

Jag vill tillbakavisa antydningarna om konspiration från vår sida när det gäller denna formulering i utskottets betänkande. För oss var det ganska självklart att göra det här konstaterandet med utgångspunkt i motsvarande resonemang i jordbruksutredningen. Det är bara detta som ligger bakom. Vi har inte på något sätt velat lägga in något annat i denna formulering.

HANS WACHTMEISTER (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan inte finna att det är nödvändigt att i ett utskotts-
betänkande stapla truismer på varandra. Men efter det att Åke Wictorsson
talat om att han inte menade så illa med ordet "misstänksamhet" har
jag ingen anledning att fortsätta polemiken.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Att tillförsäkra konsumenterna viktiga dagligvaror av god kvalitet och till rimliga priser är det viktigaste målet för konsumentpolitiken. Under efterkrigstiden har jordbrukspolitiken sett ur konsumenternas synvinkel därför fått en ökad betydelse, vilket har markerats av att man byggt upp ett system för överläggningar, där producenter och konsumenter möts som likaberättigade parter. Detta framhåller också utskottet i sitt betänkande.

Såväl majoriteten som oppositionen i jordbruksutskottet har konstaterat att målsättningen att säkra konsumenterna kvalitativt goda livsmedel till rimliga priser är självklar, även om det i jordbruksministrernas och utskottsmajoritetens uttalanden sker en placering i andra hand av detta mål. Att så markerat som har gjorts här framhålla vikten av att ge jordbrukarna goda inkomster, så de erhåller en med andra grupper likvärdig standard, är kanske litet ovanligt att höra i dag från regeringen, när man ständigt på annat håll i regeringen talar om kostnadslägets be-

roende av lönekostnader och framhåller det som grund för den svenska industrins och Sveriges ekonomiska problem. Men vi är överens om inkomstmålet när det matchas mot den övriga målsättningen inom jordbrukspolitiken.

För konsumenterna är i dag ingen åtgärd mera angelägen än att bromsa inflationen som så allvarligt urholkar konsumenternas köpkraft. Vi ser redan tecken på att konsumtionen av livsmedel, som i flera år har visat en oavlatlig ökning, nu stagnerar och för vissa varor sjunker. Det är speciellt allvarligt för de grupper av konsumenter som på grund av ett lågt löneläge har livsmedelskostnaderna som en mycket tung post i sin budget. Därför betyder målsättningen inom jordbrukspolitiken oerhört mycket för just dessa konsumenter.

Det finns i det sammanhanget anledning att fastslå den stora betydelse för de breda löntagargruppernas dagliga kosthåll som de statliga subventionerna har haft. Tyvärr säger envisa rykten i dag att det nu är slut med subventionerna och att konsumenternas hushållskassa direkt får klara de ökade matpriserna. Men därom kanske vi får veta mera sedan.

Jag skulle vilja säga litet om miljöaspekterna på jordbrukets produktionsförhållanden. Det finns skäl att notera vad som har framhållits i propositionen om att möjligheterna till framtida effektivitetsförbättringar kan komma att begränsas med hänsyn till den moderna teknikens inverkan på miljön. Detta är ett mycket viktigt uttalande.

Vi har många tecken på att det börjar brådska och att den framtid man talar om i propositionen redan springer mot oss på grund av den ständigt ökade bevattningen, den ökande mängden syntetiska gödselmedel och bekämpningsmedel. Jag har tidigare från denna talarstol berört frågan om urlakning av gödselmedelsrester i vattendrag och grundvatten.

I dagens morgoneko fick vi ännu en påminnelse om allvaret i dessa frågor. Från Närke meddelade man att för stora nitrathalter nu hade uppmätts i många brunnar på Närkeslätten. Tidigare har vi från Skåne varnat för dessa följder. Livsmedelsverket är oroligt över nitrat/nitritkombinationerna och sjukdomsriskerna. Jag vill gärna uttrycka min glädje över naturvårdsverkets avsikt att ta initiativ till diskussioner om riktlinjer för jordbrukets miljövardshänsyn i dess produktionsmetoder. Men det brådskar.

Får jag vädja till jordbruksministern att se till att överväganden och riktlinjer får en flygande start och att överläggningar med jordbrukarnas företrädare inte bara blir en förevändning för att avvisa krav och önskemål, baserade på oro från allmänheten.

När det gäller den önskan som jordbruksministern tog upp i sitt anförande om ett folkhälsomål skulle jag vilja säga att då man i Sverige bedömer livsmedelsförsörjningen gör man det ofta utifrån jordbruket och dess förhållanden. I Norge diskuterar man livsmedelsförsörjningen som en fråga om en norsk närings- och matförsörjningspolitik. Det är ett mera riktigt synsätt. Även om olika näringsforskare kan ha vissa diffe-

renser i sina uppfattningar finns det en del klara fakta som borde få bättre genomslag i såväl produktionsinriktningen som prissättningen och subventioneringen.

Vår kost- och motionskampanj har givit goda resultat i Sverige. Bl. a. har vi fått sänkt sockerkonsumtion och en långsamt minskande fettkonsumtion, åtminstone av mera hälsofarliga fetter. Tyvärr lever kostupplysarna under mycket små ekonomiska villkor, och kost- och motionskampanjen har nästan avstannat i brist på medel, trots att allt fler krav på friskvård reses ute i landsting och kommuner. Det är att beklaga att vi inte ansett oss ha råd att stärka folkhälsan mera.

Jag vill nu övergå till att kommentera vad utskottet anfört om jordbrukets inflationsskydd och systemet för inkomstföljsamhet.

I överläggningarna kring avtal om prissättning på våra baslivsmedel spelar inflationsskyddet för jordbrukets kostnader för produktionen den ekonomiskt helt dominerande rollen. Jordbrukarna önskar i prissättningen ersättning för sina ökade kostnader för olika produktionsmedel, exempelvis gödningsmedel, maskiner och redskap samt byggnader och underhåll.

Under de senaste tre åren har kapitalkostnaderna utgjort 44 % av vikten i indexberäkningen för jordbrukarnas produktionsmedel, och däri räknas också avskrivningskostnader för byggnader och maskiner. Man kanske kan förstå vilka stora summor det gäller, när jag säger att den summa som vid senaste regelutlösningen ansågs utgöra jordbrukets produktionskostnader var nära 10 miljarder kronor, och kapitalkostnaderna skulle alltså utgöra nära 4–5 miljarder kronor. En ökning av produktionsmedelindex såsom för innevarande år med över 4 % leder alltså automatiskt till ett krav på kompensation med nära 200 milj. kr. enbart för kapitalkostnader.

Om man då, såsom ofta sker, beräknar avskrivningarna efter återanskaffningsvärdet, så blir det med den snabba prisökningen på fastigheter, mark och maskiner höga belopp som jordbruket kräver, kostnader som egentligen när inköpet gjordes var mycket lägre. En bedömning efter inköpspris eller anskaffningsvärde ger mycket lägre belopp. Ja, skillnaden mellan de två olika sätten att bedöma avskrivningskostnaderna var faktiskt 1976–1977 ca 550 milj. kr. och gav alltså vid en 10-procentig årlig prisökning en ytterligare ersättning – kanske kan man våga kalla det en arbetsfri vinst – på ca 50 milj. kr.

Jordbruksutredningen har påtalat detta problem, och jordbruksministern säger litet lakoniskt att vissa principproblem här är olösta, men han anser att prisöverläggningarna bör ta itu med problemet.

Flera tunga remissinstanser, bl. a. konjunkturinstitutet och statens pris- och kartellnämnd som ju är våra främsta pris- och ekonomiövervakare, har i sina remissyttranden över utredningen ställt sig starkt kritiska mot att avskrivningskostnaderna utan speciell prövning ingår i beräkningen av kompensationen. LRF, jordbrukarnas företrädare, avvisar däremot tanken på en utbrytning och närmare värdering av dessa kostnader, som

till en del härrör från kostnader för lånat kapital.

Det är beklagligt att jordbruksministern i sin proposition inte uttalat sig om kapitalkostnadernas ställning i inflationsskyddet, när stora samhällsekonomiska intressen såsom här bryts mot företagsekonomiska vid bedömningen av en så oerhört tung post i inflationskyddet. Jordbruksministern säger endast att det är angeläget att kostnadsutvecklingen registreras så rättvisande som möjligt och hänvisar liksom utskottet till experterna bakom prisöverläggningarna.

Men när nu experterna är oense – här står ju LRF mot samhällsanställda experter – vem skall då slita tvisten? Kan rättvisa vara förhandlingsbar? Här borde jordbruksministern haft modet att som den käckä riddaren med ett svärdshugg hugga av den svårlösta knuten och göra det utifrån en samhällsekonomisk aspekt.

I den socialdemokratiska reservationen tar vi klart ställning för att avskrivningskostnaderna inte automatiskt och utan speciell prövning skall påverka prissättningen på jordbrukets produkter. Vi önskar också en grundlig analys av de stora och ökande mängder maskiner, gödselmedel och bekämpningsmedel som ingår i beräkningen. Vilka andra företagare kan räkna med att helt automatiskt kunna öka priset på sina varor, oavsett hur mycket hjälpmedel man har i produktionen? Vi vill också att man beaktar vinster på kapital i jordbruksföretaget och på detta sätt avväger avskrivning och vinster.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 7.

Socialdemokraterna har i reservation 8 ställt kravet på en speciell undersökning, som framförts i en motion från folkpartiet. Vi anser att riksdagen bör ge regeringen till känna att en arbetsgrupp bör utreda frågan om konkurrensneutralitet på matfettområdet.

På många områden råder inom framställningen av våra viktigaste livsmedel nära nog monopol för vissa företag och producentsammanslutningar. När vi nu de senaste åren fått margarin baserat på inhemska vegetabiliska oljor som konkurrens till smör, så har mejerierna tillskapat ett margarin, men delvis baserat på smörfett. För detta smörfett undviks vissa avgifter som drabbar andra margarinråvaror. Det är ju inte bara fråga om att mejerierna skall ha ersättning för sina kostnader. Det är ju fråga om samma matfett för konsumenterna, som framställs under olika ekonomiska villkor på grund av en fastställd avgift. Vi har avgifter som skyddar mot import, och det är vi överens om, men behöver vi avgifter som skyddar viss inhemsk industri mot annan som framställer samma sorts produkt? Det blir en sned konkurrenssituation, det har den folkpartistiske motionären helt rätt i.

Jordbruksministern har ansett att konkurrensförhållandena bör uppmärksammas i prisöverläggningarna, men vissa remissinstanser och en motionär anser alltså att frågan speciellt bör lyftas fram och undersökas.

Ur näringsmässig synpunkt kan man också ifrågasätta att ett animaliskt baserat fett favoriseras på bekostnad av ett vegetabiliskt och mera hälsofrämjande matfett.

Jag yrkar bifall till reservationen 8.

Det har i diskussionen uppkommit tal om att reservationen 5 skrivits för att söka förklara en i och för sig helt självklar markering på s. 24 i utskottets betänkande, nämligen att utskottet finner det angeläget att de belopp som tillerkänts jordbrukarna i samband med prisöverläggningarna kommer dessa direkt till godo.

Prisökningen på jordbruksbaserade livsmedel bestäms vid prisöverläggningarna inte endast efter jordbrukets produktionskostnader och önskan att jordbrukarna skall följa med i inkomstutvecklingen för jämförbara grupper, utan kostnadsutvecklingen inom förädlingsindustrin, t. ex. mejerier och slakterier, bedöms också och ingår som en del, ofta en mycket mindre del av prisökningen. Det är alltså angeläget att en större del av prisökningarna slår igenom i avräkningspriserna till jordbrukarna.

Vi har ofta svårt att kolla upp detta, då det fördelas på olika produkter. Det bör vara angeläget att kunna följa upp saken, då många jordbrukare ofta undrat över de skiftande avräkningspriserna.

Förädlingsindustrin skall leva under samma villkor som andra industrier, men inpasset i skrivningen är ingen kritik, utan endast ett konstaterande av hur det bör vara. Därför förvånar det mig att Bertil Jonasson gjort ett ändringsförslag här. Vi räknar ut de ökade priserna med hänsyn till inkomst målet och inflationsskyddet för jordbrukarna. Är det då inte självklart att också de delar av ökningen som kommer på dessa områden bör tillfalla jordbrukarna? Förädlingen fördelar inflationsskyddet genom en speciell beräkning av dess andel, som naturligtvis skall tillfalla industrin.

Vi avser med det konstaterande som jag gjort på denna punkt att man skall kunna i efterhand utvärdera hur inkomstföljsamhet och inflationsskydd utfallit för att tillförsäkra jordbrukarna den del av priset på deras varor som var avsett.

Bertil Jonassons yrkande om en ändring i skrivningen förvånar mig. Vad är orsaken till Bertil Jonassons åsiktsändring? Är han nu mindre angelägen att tillförsäkra jordbrukarna på gårdarna deras del av det som överläggningarna givit eller skämdes han för att ha samma ambition och uppfattning som bl. a. jag när frågan avgjordes? Jag har verkligen anledning att ställa denna fråga.

Det skulle vara frestande att gå in på en del av de andra synpunkter som har framförts i debatten. Jag skulle bl. a. till Einar Larsson vilja säga, när han talar om avbytarverksamhet, att initiativet till den togs ju på sin tid av den socialdemokratiska regeringen, och vid prisöverläggningarna har vi ständigt sett till att pengar överförts till detta.

När Eric Enlund säger att inget av målen för jordbrukspolitiken bör vara under- resp. överordnat det andra målet skulle jag vilja säga: Vill folkpartiet ha den tolkningen, då bör folkpartiet verkligen stödja den socialdemokratiska reservationen I.

Till det som jordbruksministern har anfört skulle jag vilja knyta en bemärkning som kanske också gäller andra talare.

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspolitiken, m. m.

Ofta talar man om att familj jordbruken är den viktigaste företagsformen. Jag tycker man skall framhålla att familj jordbruk inte är ett enhetligt begrepp, åtminstone sett ur inkomst- och bärighetssynpunkt. Det finns mycket stora inkomstskillnader mellan familj jordbruken, beroende på produktval, arealstorlek och mekaniseringsgrad. Det visar inkomststatistiken från jordbruken, och det kan vara väldigt allvarligt ur jämlikhetssynpunkt. Intresset för att framhäva familj jordbruken följer ofta detta förhållande och medverkar kanske till att mer än som redan har skett öka klyftan i inkomsthänsende mellan olika jordbrukarkategorier.

Jag tycker att vi behöver ett nytt mått på detta och ett nytt sätt att beskriva olika jordbrukarkategorier, där flera faktorer än de arbetande familjemedlemmarna räknas in. Då kanske vi kan få en bättre jämlikhet i inkomstförhållanden inom jordbruken, och då kanske det också blir mera samverkan och sambruk mellan olika jordbrukare.

FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! Det har varit rätt mycket av jordbrukspolitisk historia i dagens debatt. Jag skall försöka att inte i alltför stor utsträckning hänge mig åt historiskt resonemang, men jag kan inte underlåta att peka på att jag som praktisk jordbrukare upplevt konsekvenserna av de jordbrukspolitiska målsättningarna både 1947 och 1967. Jag har också i klart minne situationen på 1930-talet, vilken här också omnämnts, och jag vet mer än väl hur den situationen tedde sig för den som var född och uppvuxen i ett fattigt jordbrukarhem.

Låt mig i alla fall slå fast att när det gällde 1947 års jordbrukspolitiska målsättning hade man kommit fram till att man var tvungen att göra någonting åt inkomstsituationen för jordbrukarna, och av den anledningen kom inkomstmålet att sättas i förgrunden den gången – med den verkan det hade, bör också tilläggas.

När det gäller 1967 års målsättning kan ju ingen förneka att produktionsmålet sköts i förgrunden med en utomordentlig styrka. Jag skall inte lasta någon för detta, jag skall inte ta upp en debatt om vad som var orsaken till det och jag skall inte närmare redogöra för konsekvenserna – det har diskuterats alldeles för mycket. Men jag kan inte underlåta att hänvisa till att denna period varit den svåraste som vi jordbrukare i min bygd har upplevt – det gäller om jag ser tillbaka på alla de år jag har verkat som jordbrukare. Man försökte att förverkliga målen i praktisk politik redan innan de var fastlagda i riksdagen. Utredningen pågick ju under praktiskt taget hela 1960-talet, och jordbrukspolitiken hade den här inriktningen.

I dag har det diskuterats om konsekvenserna av denna politik under de tio år som förflutit. Låt mig då bara säga, att om den politiken tillåtit verka fullt ut, skulle vi säkerligen ha varit utan jordbruk i mycket stora delar av vårt land.

Men den här målsättningen blev ju inte särskilt gammal. Drygt ett

år efter det att den trätt i kraft var man villig att tillsätta ett par för mig mycket betydelsefulla utredningar. 1969 års mjölkprisutredning skulle se på mjölkprisutvecklingen, och en Norrlandsutredning skulle studera förutsättningarna för det norrländska jordbruket. Hade inte de två utredningarnas förslag radikalt ändrat förutsättningarna för jordbruket i den landsända jag kommer ifrån, hade inte jordbruket funnits kvar nu. Den saken är helt klar.

Skogs- och mellanbygderna var i slutet av 1960-talet otroligt illa ute. Det var utomordentligt bekymmersamt, och från ansvarigt håll räknades inte med att jordbruket hade någon som helst regionalpolitisk uppgift att fylla. Det var konsekvensen av ställningstagandena då.

Mot denna bakgrund är jag utomordentligt angelägen att betona att det produktionsmål som anges i propositionen gläder mig alldeles otroligt. Det är i första hand detta som utgör en förutsättning för att jordbruket skall kunna leva vidare i mina bygder. Hade det i den här politiska församlingen blivit en uppslutning kring ett par av remissyttrandena över jordbruksutredningen, enligt vilka det skulle vara ofarligt att minska arealen med 10–15 %, skulle det för mig varit helt ointressant att diskutera inkomstmålet. Då hade nämligen vårt jordbruk kommit att bli helt utraderat.

Jag värdesätter därför produktionsmålet mycket högt, och dessutom noterar jag med mycket stor tacksamhet att man i propositionen understrukt jordbrukets betydelse från regionalpolitisk synpunkt. Detta är av synnerligen stor betydelse inte bara för hela Norrland utan också för andra delar av vårt land. Vi avvaktar med stort intresse den proposition som jordbruksministern sagt att han tänker framlägga senare under detta riksmöte.

Då jag i de mål som anges i propositionen ser en förutsättning för att jordbruket i mina bygder skall kunna leva vidare, är det självklart att jag också med mycket stor tillfredsställelse noterar att man i samma proposition starkt betonat inkomstmålet när det gäller dem som skall arbeta inom jordbruket. Det är mot den bakgrunden förvånansvärt att vi skall behöva uppleva en sådan debatt som denna. Det har varit en mycket stor besvikelse för mig att se på vilket sätt den har förts.

Jag var mycket glad över att 1972 års jordbruksutredning kunde komma fram till ett enigt utredningsbetänkande i dessa frågor och över att det i utskottet inte har varit några som helst större motsättningar. De åtta socialdemokratiska reservationerna har jag för min del bedömt som ett slags krusningar på ytan för att i någon mån markera att Svante Lundkvist och hans partibröder inte fullständigt sluter upp bakom utskottets förslag. Men när man nu har börjat värdera de olika jordbrukspolitiska målsättningarna har man vad gäller statsrådets angivande av inkomstmålsättningen som ett huvudsyfte kommit fram till att detta innebär att konsumenter och producenter ställs mot varandra. Det har på olika sätt och med olika tyngd hävdats, att konsumentintressena helt skjutits åt sidan, man har ställt arbetare och bönder mot varandra osv. Jag syftar här främst

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

på Åke Wictorssons anförande, som var en utomordentlig besvikelse. Jag har uppfattat Åke Wictorsson som en rätt stor realist i de politiska debatterna, men hans anförande i denna debatt, där han gjorde sitt allra yttersta för att ställa konsumenter och jordbrukare i motsatsförhållande till varandra, var en utomordentligt stor besvikelse.

Jag har för min del tolkat inkomstmålet så att det är en förutsättning för att de andra målsättningarna över huvud taget skall kunna förverkligas. Inom framför allt mjölkproduktionen är jordbrukarnas åldersfördelning oerhört sned. Lantbruksstyrelsens generaldirektör hävdade för bara några månader sedan bestämt att vi, om det inte med det snaraste sker en radikal förändring i vad gäller rekryteringen av dem som ägnar sig åt mjölkproduktion, om några få år kommer att hamna i en situation där vi har svårigheter att klara mjölkproduktionen i vårt land.

Det är inte alldeles säkert att de unga jordbrukarna, även om vi sätter upp inkomstmålet som ett huvudsyfte, är särskilt intresserade av att ta på sig alla de besvärligheter som det innebär att klara en mjölkproduktion på en gård. Det har tidigare i debatten gjorts jämförelser mellan olika gruppers möjligheter att få ta del av den sociala standard som anses som självklar, och jag skall därför inte gå närmare in på det. Jag vill bara betona att det är förenat med utomordentligt stora problem för en ung jordbrukarfamilj att något så när följa med i den sociala standardutveckling som andra grupper får del av.

Jag skulle framför allt till Åke Wictorsson och även till Svante Lundkvist vilja ställa frågan: Har ni gått ut till andra motsvarande grupper på samma sätt som ni gör på detta område? Det finns ju många olika arbetsgrupper i produktionslivet som medverkar till att konsumenterna får sådana produkter som de behöver. Så är t. ex. fallet med byggnadsarbetarna. Har ni gått ut till byggnadsarbetarna någon gång och sagt att ni måste rimligen ställa hyrornas storlek i första rummet när det gäller att ta ställning till hur stora löner ni skall ha? Det är väl ändå så, att byggnadsarbetarnas löner i rätt hög grad påverkar hyrornas storlek.

Jag skulle kunna räkna upp en mängd andra grupper som producerar saker och ting som konsumenterna måste ha för sin dagliga verksamhet. Vi har från vår sida aldrig gått ut och sagt att byggnadsarbetarna måste sänka lönerna. Men här får man en känsla av att hos er är det främst fråga om konsumentpriserna och att det inte finns något annat som är ungefär lika mycket värt.

En förutsättning för att det över huvud taget skall finnas produkter för konsumenterna är självfallet att vi har en kår av jordbrukare som finner sin standard så pass rimlig att de vill fortsätta produktionen. Jag tycker det är fullständigt onödigt att föra ett resonemang om vilket mål som är mer värt än det andra. Men det är helt självklart att om vi inte har ett inkomstmål som i någon mån tillgodoser producenternas, kommer inte konsumenternas intresse att bli tillgodosett när det gäller att få tillräcklig mängd av högvärdiga livsmedel.

Jag tycker att det vore mera angeläget att herrarna övade upp lika

stor energi och kraft för att tala om vad de ersättningar som jordbrukarna har för sin insats verkligen innebär för konsumenterna.

Åke Wictorsson kastade ut ganska lättvindigt att dagligvarorna hade stigit med 14 %, om jag uppfattade siffran rätt. Under de första 11 månaderna av året har dagligvarorna faktiskt stigit med omkring 17 %, men av dessa 17,2 % är det bara 2,8 % som jordbruksavtalet har bidragit med.

Konsumentprisindex har under samma tid stigit med 11,9 %. Av den höjningen är 4,8 % att hänföra till dagligvarorna, men av dessa 4,8 % är det bara 0,8 % som hänför sig till baslivsmedel.

Det vore välgörande om man i sådana här sammanhang visade större intresse för att verkligen lägga fast vad jordbruksavtalet i grunden betyder för de konsumenter som skall köpa produkterna, i stället för att försöka göra gällande att man nu kommer att få en motsatsställning mellan konsumenter och producenter som är alldeles fruktansvärd och att det inte kommer att kunna bedrivas ett samarbete.

Sedan bara ett par ord om talet att de pengar som jordbrukarna skall få skall komma dessa *direkt* till godo. Jag vill bara notera att den meningen, som Svante Lundkvist lyckades få med i utskottsbetänkandet, var ingenting mer och ingenting mindre än en klackspark mot föreningsrörelsen. Något annat syfte kunde meningen inte ha. De här pengarna går genom förädlingsledet, och förädlingsledet är till stor del föreningsrörelsen. Skulle det vara något intresse, något självändamål hos föreningsrörelsen att låta pengarna stanna hos föreningsrörelsen? Självfallet skall pengarna i den utsträckning det är möjligt ut till jordbrukarna. Men vi har också fått ta konsekvensen av de löneökningar som har skett i mycket hög takt inom förädlingsindustrin. Vi har t. o. m. i ett visst skede varit intresserade av en höjning av lönerna för livsmedelsarbetarna därför att de under en viss tid hade för låga löner, vilket gjorde att vi riskerade att vid våra industrier få en livsmedelsarbetarkår som inte var den bästa eller den som man helst skulle vilja ha. Men att vi skulle ha någon ambition eller något intresse av att behålla pengarna inom föreningsrörelsen tycker jag verkligen inte att det finns någon anledning att lägga fast i ett utskottsbetänkande.

Jag har ytterligare en sak att säga till Grethe Lundblad, som jag f. ö. tyckte höll ett mycket balanserat och fint anförande. Hon sade att PM-index är en rätt invecklad historia – och det är sant – och hon tog fram exempel på vad det innebär för jordbruket i form av prishöjningar. Hon sade att en fyraprocentig utveckling av PM-index kan innebära att man måste höja konsumentpriserna med nära 200 milj. kr., och hon slutade med att göra gällande att det är en i det närmaste arbetsfri vinst och att jordbruksministern borde ha tagit bort de här kapitalkostnaderna från PM-index med ett svärdshugg. Men snälla Grethe Lundblad, det svärdshugget skulle i allra högsta grad ha drabbat framför allt den generation jordbrukare som vi hoppas skall träda till! Jag har tidigare nämnt att vi har en otroligt dålig åldersfördelning. Vi har ett behov av att nya jordbrukare tillkommer, men hur skall de kunna klara sina kapitalkost-

nader, om det inte blir någon kompensation för kapitalkostnader i avtalet? Jag tror inte att Grethe Lundblad menade att man skulle hugga huvudet av dessa unga jordbrukare, men det blir faktiskt konsekvensen av det resonemang hon förde.

ÅKE WICTORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, Filip Johansson, det är inget lösligt resonemang, utan det är ett citat ur pris- och kartellnämndens redovisning av prisutvecklingen den 9 december 1977. Där står det: "På subventionerade baslivsmedel – mjölk, ost, kött, fläsk och chark – har priserna under årets elva första månader stigit med 14,5 procent. Av denna höjning beror 2,7 procentenheter på den höjda mervärdeskatten, 7,4 procentenheter på jordbruksavtalets utlösning den 1 januari och den 1 juli samt 4,4 procentenheter på marginalhöjningar i förädlings- och detaljhandelsleden."

Detta om priserna.

Filip Johansson är högst förvånad över den vinkling debatten i kammarerna har fått. Jag kan på sätt och vis förstå förvåningen. Handlingssättet från den borgerliga majoritetens sida och skrivningarna i utskottets betänkande återspeglar en rörande oskuldskraft när det gäller de konsekvenser som den här typen av skrivning får. Efter fem års arbete i en jordbruksutredning har vi kommit fram till ett enigt betänkande, men sedan bryter man sönder de grundläggande principerna för vad man anser skall vara huvuduppgiften för jordbrukspolitiken. Därav kommer naturligtvis den här debatten.

Det har för mig varit obegripligt varför den borgerliga majoriteten, inkl. jordbruksministern, har drivit fram en sådan utveckling. Det bekräftas också av att Filip Johansson inledningsvis konstaterade att 1947 års jordbrukspolitik utformades för att lyfta jordbrukarna till ett annat inkomstläge. Då satte man inkomstläget först, och nu återvänder man till 1947 års jordbrukspolitik. Min fråga till Filip Johansson är: Vad är det i dagens ekonomiska situation som motiverar att vi skall bryta loss jordbrukarna ur den allmänna bild som vi har av utformningen av den ekonomiska politiken i stort, där också jordbrukspolitiken måste komma in? Jag har redovisat situationen så som den upplevs ute i landet.

Är det så enormt dåliga förhållanden för jordbrukarna att det är nödvändigt att av de orsakerna på nytt ge jordbrukspolitiken samma utformning som den fick omedelbart efter andra världskriget? Jag upplever det inte så, om man tar hänsyn till förhållandena för övriga grupper i samhället och den totala utveckling som har skett för jordbrukskollektivet.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Filip Johansson uppkallade mig i talarstolen. Bl. a. sade han att skrivningen om medel direkt till jordbrukaren var en klackspark mot föreningsrörelsen. I så fall har jordbruksutredningen enhälligt gett

föreningsrörelsen en klackspark. Men jag tror inte att utredningen har avsett det – lika litet som jag.

Det intressanta i Filip Johanssons inlägg är att han frågar varför man inte har samma inställning till byggnadsarbetarna som man har till jordbrukarna när man diskuterar inkomster. Det har aldrig fallit oss in att säga: Huvudsyftet med bostadsproduktionen skall vara inkomstutvecklingen för byggnadsarbetarna. Vi säger naturligtvis att huvudsyftet med bostadsproduktionen skall vara att tillgodose vårt behov av bostäder. På samma sätt säger vi att huvudsyftet med jordbrukspolitiken skall vara att tillgodose vår försörjning med livsmedel. Så enkelt är det, Filip Johansson.

Nu kanske Filip Johansson begriper varför vi inte kan dela den uppfattning utskottsmajoriteten har när den säger: Huvudsyftet med jordbrukspolitiken skall vara inkomstutvecklingen för jordbrukarna.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr taiman! Eftersom Filip Johansson tycks ha fått om bakfoten vad jag sade om avskrivningskostnader vill jag säga: Avskrivningskostnaderna skall naturligtvis vara med vid kostnadsberäkningen, men de skall inte automatiskt vara med efter de beräkningar som gjorts, utan vid förhandlingarna får man lov att bedöma avskrivningskostnaderna. I dag beräknar man avskrivningskostnaderna i många fall efter återanskaffningsvärdet, och då gäller det en kostnad man inte haft. Det är när man köpt maskinen, redskapet, huset eller vad det kan vara som man haft en kostnad. På det här sättet kan det bli en skillnad, vilket inte när avsetts. Och jag tycker inte det skall belasta prissättningen.

Att de pengar som tilldelas jordbrukarna för kostnadsutveckling och inkomstföljsamhet skall komma jordbrukarna direkt till godo tycker jag är en självklarhet. I överläggningarna finns det tre punkter som man tar hänsyn till, dels kostnadsutvecklingen i jordbruket för jordbrukarnas del, dels inkomstföljsamhet i förhållande till jämförbara grupper, dels kostnadsutveckling i förädlingsindustrin. Då är det inte meningen att något av de medel som tillerkänts jordbruket för kostnadsutveckling och inkomstföljsamhet skall hamna någon annanstans än just i jordbrukarens börs – och det är viktigt att få möjlighet att utvärdera att så sker. Blir det inte så, kommer vi hela tiden i fortsättningen att få en snedhet i hela inkomstberäkningen inom jordbruket, och då är dessa förhandlingar meningslösa.

Filip Johansson sade att det är viktigt att konsumenterna tillförsäkras tillgång på livsmedel. Jag vill hålla med honom om det, men i sanningens namn tycker jag man skall säga att detta inte är det stora problemet inom svenskt jordbruk i dag – det är överskottsproblemet. Vi har konstant överskott på fläsk och spannmål och tidvis överskott på ägg och mjölkpulver. Att tillförsäkra konsumenterna tillgång på livsmedel är alltså inte en så allvarlig fråga i dag. Det är lika allvarligt att noggrant se till att konsumenterna inte får betala för stora överskott som är onödiga.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

FILIP JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! För att börja med det senaste så vill jag för Grethe Lundblad påpeka att det var precis vad man sade 1967. Det var just precis det som var avgörande för 1967 års målsättning, att vi hade så stora överskott. Vi skulle kunna klara oss utan de här överskotten, menade man, vi skulle kunna köpa livsmedel utifrån, vi skulle kunna köpa t. ex. socker billigt, vi skulle sänka priset på konsumtionsmjölk, vi skulle sänka priset på margarin och höja priset på smör osv. Så resonerade man mot bakgrund av att vi under en viss tidsperiod hade haft ett överskott på vissa produkter. 1947 hade man bristsituationen närmare inpå sig. I målsättningen den gången sades att vi kunde tolerera ett visst överskott därför att det skulle bidra positivt till samhällsekonomin om vi kunde exportera. Jag tror att vi kan resonera på precis samma sätt nu.

Sedan vill jag till Svante Lundkvist säga när det gäller detta med byggarbetarna, att situationen är ju den att vi jordbrukare har fått lov att skaffa oss underlag för prissättningen på jordbruksprodukter vid överläggningar med ett organ som riksdagen har anvisat. Riksdagen har sedan kontrollerat att man kommit till rätt resultat.

När det gäller byggarbetarna råder inte den förutsättningen. Jag tror inte heller att det finns någon motsvarighet på andra områden. Men jag har framför allt inte menat att man skall sänka bostadskostnaderna och hyreskostnaderna genom att sänka lönerna till byggjobbarna, utan de skall också ha ett inkomstmål – det är alldeles självklart. När de förhandlar är det inte behovet av hyresbostäder som är huvudfrågan, utan det är behovet av en viss inkomstnivå.

När situationen då det gäller livsmedelsförsörjningen dessutom mycket snabbt kan förändras därhän att ytterst få vill ta hand om produktionen av de mest arbetskrävande produkterna, t. ex. mjölk, finns det all anledning för riksdagen, eftersom det är riksdagen som avgör vilken lönsamhet som skall finnas, att sätta inkomstmålet högt för att därmed säkerställa att vi får full produktion.

Till Åke Wictorsson vill jag säga att vi inte på något sätt bryter ut jordbrukarna och ställer dem i en grupp som skall prioriteras framför andra, utan vår målsättning är att de skall kunna följa med i inkomstutvecklingen. För att de skall kunna göra det måste man ha ett inkomstmål.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kunde inte i mina vildaste fantasier föreställa mig att vad vi sysslar med här är förhandlingar om vilka löner jordbrukarna skall ha. Jag trodde att vi höll på med att lägga grunden för en jordbrukspolitik, men jag fick intrycket att det gäller löneförhandlingar när Filip Johansson ville göra en jämförelse mellan byggnadsarbetarnas löner och det som vi sysslar med här. Vi är överens, Filip Johansson, och det har slagits fast att vi eftersträvar en likvärdig standard för dem som är sysselsatta i jordbruket med övriga grupper i samhället. Men jord-

brukspolitik är ett betydligt vidare begrepp. Det övergripande målet för jordbrukspolitiken är att trygga livsmedelsförsörjningen. De andra sakerna är de förutsättningar under vilka vi skall försöka klara det övergripande målet: dels den likvärdiga standarden för dem som jobbar inom jordbruket, dels önskvärheten av att produkterna skall betinga priser som konsumenterna kan betala, dels effektivitet i själva produktionen. Det är, som vi ser det, uppläggningsen av jordbrukspolitiken.

FILIP JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde att Svante Lundkvist kunde förstå med hjälp av sin vildaste fantasi att det nämnda huvudmålet är en del av den totala målsättning som vi i dag diskuterar. Vi för inte en förhandling utan vi har en diskussion om den målsättning vi skall ha för jordbruket under en viss tid framöver. Och det här huvudmålet är en del av denna målsättning. Vad jag inte kan förstå, ens med hjälp av min vildaste fantasi, är att det skall behöva vara en sådan enorm diskussion om vilken av de här målsättningarna – som alla är beroende av varandra – som skall ligga främst. Svante Lundkvist har ju så många gånger varit uppe i talarstolen och hänvisat till socialdemokraternas goda vilja när det gäller att jordbrukarna skall följa med och ha en med andra grupper likvärdig standard, vilket jag också tror att han menar. Jag har väldigt svårt att begripa varför man driver upp en debatt där det görs gällande att vi nu har en enorm motsättning mellan jordbrukare och konsumenter.

Tredje vice talmannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Tredje vice talmannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

TORDEL LINDAHL (fp):

Herr talman! Vi har i vår jordbrukspolitik försökt skydda svenskt jordbruk mot prisrörelser som sker på världsmarknaden. Vi har valt att skapa ett system där vi skyddar jordbrukarna mot alltför låga priser på världsmarknaden. Samtidigt ger detta system också skydd för konsumenterna när det blir mycket höga priser på världsmarknaden. Man kan säga att det är ett ömsesidigt skydd för både producenter och konsumenter. Man måste dock erkänna att den övervägande delen av tiden fungerar det gränsskydd vi har mer som ett producent- än som ett konsumentskydd. Svenska konsumenter måste alltså betala ett något högre pris än de skulle behöva göra om vi hade haft de rena världsmarknadspriserna.

Jag tycker att det system vi har är bra och vi bör bibehålla det. Men villkoret för att detta skall kunna gå är hela tiden att konsumenterna har ett förtroende för att vi försöker ta till vara konsumenternas intressen i största möjliga utsträckning. Om konsumenterna tror att vi bygger upp ett system och försöker använda det för att ensidigt hjälpa jordbrukarna, då kommer det systemet att brytas sönder. Det kommer inte att vara

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspolitiken, m. m.

politiskt möjligt att hålla fast vid det. Därför är det väldigt viktigt att man framhåller de berättigade konsumentintressena i det här sammanhanget.

Jag skulle vilja göra en del av de tidigare talarna uppmärksamma på att det faktiskt inte, i vare sig propositionen eller utskottsmajoritetens betänkande, står talat om huvudmålet för jordbrukspolitiken. Det står talat om ett huvudmål. Därmed antyder man, om än litet försiktigt, att det faktiskt rör sig om fler.

Jag skulle också vilja beröra reservationen 8, som handlar om konkurrensneutralitet på matfettområdet. Efter vad jag förstår är motionärernas och reservanternas krav tillgodosett med vad majoriteten har skrivit. Jag lovar Grethe Lundblad att om hon under prisöverläggningarna vill ha fram speciella undersökningar, som det är möjligt för jordbruksnämnden att dra i gång på det här området, stöder jag henne gärna där. Jag kan inte inse att reservationen över huvud taget är nödvändig.

Herr talman! Det jordbruk som bedrivs i dag är mycket energikrävande och teknologiskt mycket avancerat, ett jordbruk som till stor del blivit beroende av användning av kemiska preparat.

Energin kan bli betydligt dyrare och svårare att komma över i framtiden. Framför allt vet vi att det kan bli stora svårigheter när det gäller oljeprodukter och liknande.

Konstgödningen är kanske den del av jordbruket i dag som kräver mest energi. Vi börjar misstänka att den kan ha allvarliga miljöeffekter i vår natur. Därför anser jag, som jag framhållit i ett särskilt yttrande, att det är viktigt att man verkligen får i gång och stöttar en ordentlig forskning när det gäller den biodynamiska odlingen, där man uteslutande med naturmedel och med alternativa produktionsformer försöker få fram bra livsmedel och goda skördar. Det är viktigt att vi får i gång en forskning runt detta – om vi hamnar i en situation där vi inte längre kan fortsätta med dagens jordbruk måste vi ha en beredskap, vi måste veta att det finns andra fungerande metoder. Jag vill alltså framhålla vikten av att vi inte uteslutande ägnar oss åt det i dag konventionella jordbruket.

Bertil Jonasson har under överläggningen framställt ett särskilt yrkande. Det gäller en mening i betänkandet, som han vill skall utgå. Jag vill yrka bifall till Bertil Jonassons förslag. Inte därför – som kanske någon kan misstänka – att jag tycker illa om vad som står i den meningen, utan därför att den kan misstolkas. Jag vet att det inte är avsikten att den skall tolkas på annat sätt än jag själv gjorde när jag först läste den. Men den kan av andra som inte vet hur vi har resonerat läsas som ett förord för ett annat tekniskt system när det gäller pridförhandlingar och överföring av medel. Och det var inte avsikten med den. Därför, herr talman, tycker jag det är bäst om meningen utgår.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Eric Enlund, som också representerar folkpartiet, säger att han står fast vid utredningsresultatet, där man slog fast att de tre

olika målen skulle bedömas som likvärdiga i förhållande till varandra. Eric Enlund var inte med under utskottsbehandlingen. Torkel Lindahl var däremot med vid utskottsbehandlingen. Torkel Lindahl vet mycket väl att den uppfattningen förfäktades av oss reservanter i utskottet men den kunde icke accepteras av majoriteten. Det var anledningen till den skrivning som nu är majoritetens, där man talar om inkomstmålet som ett huvudsyfte.

Nu försöker Torkel Lindahl klara sig ur denna knipa genom att säga att det i betänkandet talas om att inkomstmålet är *ett* huvudsyfte, vilket skulle innebära att det kan finnas flera huvudsyften. Även på den punkten var vi utomordentligt angelägna att se till att det inte skulle uppstå något missförstånd om vad som verkligen var skrivet. I dag har det klarlagts att det uppenbarligen inte ligger några missförstånd bakom majoritets-skrivningen. Avsikten är att inkomstmålet skall vara ett *huvudsyfte* framför de andra målen.

Det ankommer därför såvitt jag kan förstå på både Torkel Lindahl och Eric Enlund att agera i enlighet med någon av de uppfattningar som de har anfört i denna fråga.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan förstå Torkel Lindahls yttrande angående folkpartimotionen, men det är inte så enkelt som Torkel Lindahl tror att man vid prisöverläggningarna kan bestämma sig för att undersöka margarinindustrin. Det måste en myndighet ta upp, och vi kan inte här i riksdagen ålägga denna myndighet att ta upp frågan. Det enda sättet för riksdagen att påverka frågan är att vi fattar beslut om att en sådan undersökning skall göras. Det är detta vi har velat uppnå med motionen om smörfettet.

Torkel Lindahl anslöt sig till Bertil Jonassons ändringsyrkande. Är det inte farligt att ta bort en mening som säger att de medel som har tillförts jordbrukarna vid prisöverläggningarna skall komma dem direkt till godo? Hur kan ett borttagande av den meningen tolkas av jordbrukarna? Jag tror att många blir fundersamma över en sådan åtgärd.

TORKEL LINDAHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den meningen kan också göra att någon jordbrukare tror att vi vill införa det engelska systemet, Milk Marketing Board, och i princip riva ner stora delar av den nuvarande föreningsrörelsen, och mot det tror jag inte heller att jordbrukarna skulle reagera positivt. Just genom att meningen helt oavsiktligt har blivit olyckligt formulerad tycker jag det vore fördelaktigt om den kunde strykas.

Så till frågan om prisöverläggningar om matfettet. Läs majoritetens skrivning! Det står jordbruksnämnden fritt att sätta i gång en sådan undersökning om den finner det nödvändigt. Den kan initieras vid prisöverläggningarna, genom konsumentdelegationen eller genom någon annan intressent.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

Jag finner alltså att vi kanske är eniga i sak men att vi inte riktigt skriver på samma sätt.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Har man ett gott samvete när det gäller avräkningen till jordbrukarna och vet att alla de medel som tillerkänns jordbrukarna vid prisöverläggningar också tillfaller dem direkt för inkomstföljsamhet och inflationsskydd, behöver man inte vara rädd för att den här meningen står i betänkandet. Men varför vill man ta bort den? Innebär det att man inte är riktigt säker på sin sak?

TORKE LINDAHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde att jag redan hade gjort klart att jag ingenting har emot vad som står. Om vi haft tid på oss skulle vi kanske kunnat formulera en mening som hade täckt vad vi menar men inte hade kunnat tolkas som något annat. Som meningen nu är formulerad har den oavsiktligt blivit dubbeltidig. Därför tycker jag inte det är lämpligt att den står kvar.

Tredje vice talmannen anmälde att Grethe Lundblad anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

ALF LÖVENBORG (-):

Herr talman! Jag skall framföra några synpunkter som kanske inte riktigt faller in i mönstret för den debatt som hittills har förts.

Det här förslaget till nya riktlinjer inom jordbrukspolitiken innehåller, som Svante Lundkvist sade, inte så mycket av nytänkande som man borde ha kunnat hoppas på efter åtskilliga år av utredande. I stort sett plöjer förslaget vidare i gamla fåror, även om det går att spåra några tendenser till ett annat synsätt – men det är inte mycket.

Det finns ett par motioner som jag har varit engagerad i. Det är motionerna 1976/77:974 och 1977/78:63.

I båda fallen vill motionärerna markera vikten av att man utöver det traditionella söker nya jordbrukspolitiska alternativ, att man griper de chanser som finns till ökad samordning och rationalisering på ett sätt som gynnar också de små och medelstora brukarna. Vi vill bl. a. betona vikten av att man finner vägar för att främja kooperativa och andra driftformer på jordbrukets område.

Detta är tankegångar som jag tidigare fört fram i de här sammanhangen. De avvisas ganska lakoniskt genom beskedet att en liknande motion har överlämnats till jordförvärvsutredningen. Jag vill nog betrakta det som en undanmanöver, och jag har heller inte stort hopp om att den utredningen kommer att innebära något fall framåt för dessa tankegångar. Hade man velat pröva våra funderingar – de är ju inte nya – skulle det ha skett när man 1975 lade fram propositionen om en ny lag för sambruksföreningar och fattade beslut därom.

Jag har ofta diskuterat jordbrukspolitik, därför att jag är intresserad av den. Jag har själv en viss bakgrund i jordbruket, och självfallet är jag också intresserad av jordbrukspolitiken därför att den måste vara en viktig del av den politik som ett kommunistiskt parti för. Som kommunist kan man inte ha någon jordbruksromantisk inställning, man kan inte hänge sig åt skönmålade av torparsystem och av småjordbruket i dess extrema former, och man kan inte heller delta i den gröna vågens verklighetsflykt. De mycket små jordbruksenheterens tid är för alltid förbi. De som sysslar med jordbruksnäringen måste garanteras en hygglig inkomst, och stordriftens och teknikens fördelar måste ha sin givna plats också inom denna sektor. Det står fullt klart.

Bortsett från de stora godsens i Syd- och Mellansverige är familjejordbruket den dominerande formen, men också på det området har det skett stora förändringar under de senaste decennierna. Dagens familjejordbruk är av en annan typ och ofta av en annan storlek än förr.

Men då kommer man in på den andra viktiga saken. Kapitalinsatserna är också av andra dimensioner än förr, och det beror inte bara på penningvärdets fall. Dagens jordbruk kräver väldiga investeringar i form av byggnader och väldiga maskiner. Allt detta skapar problem som varken den gamla eller den s. k. nya jordbrukspolitiken har någon riktig lösning på.

Jag känner åtskilliga jordbrukare – några är mina bästa vänner – som upplever de stora kapitalinsatserna som ett stort och växande problem. Det gäller också dem som engagerat sig i SR-jordbruksverksamheten. Det är ju brukare som har fått mycket stora lån och betydande bidrag men som ändå hamnat i den situationen att deras räntor och amorteringar håller på att knäcka deras ekonomi. Ja, det finns också ganska många exempel på att det har blivit så tungt att de tvingats gå ifrån sina med möda uppbyggda SR-jordbruk.

Men det finns också andra orsaker. Det är fråga om att få ungdomen att bli jordbrukare och att stanna kvar i jordbruket. Filip Johansson snudade något vid den saken i sitt anförande när han sade att det inte är säkert att unga människor kan ta på sig uppgiften med alla de problem som exempelvis mjölkproduktionen innebär. Det är därför man måste söka andra former, som kan accepteras också av den unga generationen jordbrukarfamiljer.

Självfallet skall de som arbetar inom jordbruket precis som alla andra vara delaktiga av teknikens landvinningar, men hur det skall ske reser frågor som måste besvaras och som bryter den ram som både den tidigare och den nya jordbrukspolitiken håller sig inom.

I båda de motioner som jag tidigare nämnt aktualiseras frågan om kooperativa driftformer. När man tar upp den frågan med jordbrukare ryggas många, även om jag vill säga att det i dagens läge finns en långt större förståelse och en helt annan resonans för sådana resonemang än tidigare. Men går man vidare i resonemanget på det mera praktiska planet finner man att motståndet närmast är av psykologisk art, dvs. jordbrukarna har inte närmare funderat över vad det handlar om.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

Den svenska jordbruksnäringen har redan gått mycket långt på kooperationens och det kollektiva ägandets väg. Det har man gjort genom upprättandet av slakteriföreningar, mjölkproducentföreningar och andra organ i förädlingsledet. Men där har man stannat. Kooperationens principer har aldrig trängt in på den direkta jordbruksdriftens område.

Däri ligger naturligtvis en del av problematiken inte minst för de små jordbruksenheterna. Man kan ju fråga sig om det är så vettigt och så nödvändigt att var och en äger sin skördetröska som kostar flera hundra tusen kronor, om var och en måste ha sin traktor och många andra kapitalkrävande mekaniska och rationella hjälpmedel. Ja, man kan ju också fråga sig om det är nödvändigt att var och en har sina stora ekonomibyggnader, eller om man kan söka nya vägar också på det området.

Det är här jag anser att man har missat de möjligheter som finns, och det är till skada både för samhället och för jordbrukarna. Nu kan det visserligen sägas, som man gjorde i fjolårets jordbrukspolitiska debatt, att det "finns inget intresse för sådan samverkan".

Men allt handlar ju, som i alla andra sammanhang, om vad man gör för att befrämja ett samarbete. Skulle man inom den statliga jordbrukspolitikkens ram verkligen gå in för att genom ekonomiska stimulansmedel befrämja sambbruk och kooperativa driftformer så skulle man självfallet också kunna skapa ett intresse. Då skulle man kunna utforma jordbrukspolitiken till att bli ett offensivare instrument i regionalpolitiskt syfte. Man skulle kunna göra jordbruket attraktivare för ungdom som i dagens läge kräver hyggliga arbetstider, reglerad semester och villkor som andra arbetande, och allt detta som Filip Johansson nyss var inne på.

Och tanken är inte längre främmande för jordbrukande människor. Också här börjar man fundera på nya metoder. Tanken tränger sig fram, och det är skada att man gång efter gång missar chansen att bana väg för de nya former som förr eller senare måste komma.

Jag har fått mig tillsänt synpunkter från en norrländsk småbrukare som också har funderat över dessa problem. Han skriver så här när det gäller bidragsformerna:

"I dag är ju dessa utformade så, att de tillfaller i huvudsak enskilda storjordbrukare, såväl till jordförvärv, som maskinpark och djurinköp. Detta leder till en ny generation godsägare och miljonärer även i Norrland.

Dessa bidrag måste omformas så, att vad gäller de omfattande markförvärv som lantbruksnämnden gör varje år i vårt land, dessa stannar i samhällets ägo och endast arrenderas ut till oss brukare. Naturligtvis under förutsättning att direktiven till lantbruksnämnderna och deras egen inriktning omarbetas så, att det tjänar arbetare och bondeklassen, och icke som nu bolagen och storjordbrukare.

Detta har två fördelar: dels kommer betydande arealer jord och skog i samhällets ägo, dels blir det billigare för oss brukare att arrendera marken än att äga den.

Vad gäller bidrag till byggnader och maskiner bör dessa utformas så, att lantbruksnämnder eller annat samhälleligt organ uppför såväl lada-

gårdar, maskinstationer som andra byggnader i lämpligt stora geografiska områden och ställer dessa till förfogande på ekonomiskt förmånliga villkor, och därigenom både lockar och skolar jordbrukarna till ett mera kooperativt tänkande.

Ägarfrågan måste vi också aktualisera. Vi måste omgående kräva återinförande av bolagsförbudslagen vad gäller jord och skog. Det finns alltför många skrämmande exempel på hur bolags- och sågägare har köpt in hemman på senare tid och huggit skogen kal och låtit jorden växa igen.

Ett annat problem är alla jordbruk som ägs av sterbhus och som står obrukade." Det kan man verkligen understryka inte minst genom erfarenheter från mitt eget län. "Här måste en lagändring till, så att brukaren är skyldig att avhända sig eller utarrendera fastigheten 5 eller 10 år efter det han slutat bruka densamma, så att marken fortsätter att vara produktiv.

Till sist vill jag naturligtvis understryka, att alla bidragsformer skall utformas så, att de stimulerar till samverkan mellan brukare i alla former."

Den här småbrukaren är säkert inte ensam om sina funderingar och jag vill än en gång säga att det är skada att dessa tankegångar inte får någon plats i den nya jordbrukspolitik som utformas.

Jag vill komplettera de här tankegångarna med följande: Klart är att familj jordbruken i deras varierande former kommer att dominera inom svenskt jordbruk under överskådlig tid och då gäller det att söka och finna former för att hjälpa och utveckla den driftformen. Men det utesluter inte, utan det är ett argument för, ökad samverkan och kooperativa former.

Vi anvisar i dessa motioner ännu en väg som i tillämpliga områden bör vara tänkbar. Vi resonerar därvid så här: Eftersom staten kan gå in och starta företag bör staten också engageras för att starta jordbruk. Detsamma kan prövas på trädgårdsförädlingens område.

För mig har det alltid framstått som sällsynt beklämmande att man kan resa miltals genom goda jordbruksbygder och mest se igenväxande jordbruk. Att restaurera igenväxande jordbruksmark och att nyodla kräver visserligen stora kapitalinsatser, men jag tycker att detta är nödvändigt i en värld som svälter. Låt mig också i det sammanhanget åberopa erfarenheter från mitt eget län.

Där har antalet mjölkleverantörer fortsatt att sjunka. Bara under det här året har antalet kor sjunkit med ytterligare flera hundra och är nu omkring 14 000. För att klara enbart det nordligaste länets behov fordras det över 2 000 mjölkkor. Vi är inte självförsörjande med fläsk, kött och ägg. Bara i år importerar man till Norrbotten ca sju miljoner kilo mjölk.

Men detta beror inte på att det råder brist på odlingsbar mark. Den odlade marken finns redan, men den ligger till stor del för fåfot – och det är beklämmande. Det beror inte heller på brist på arbetskraft eller folk som vill syssla med jordbruk.

I vissa områden skulle man kunna tänka sig att starta statliga jord-

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

bruksföretag och trädgårdsanläggningar. Den tanken faller utanför ramen för det officiella jordbrukspolitiska tänkandet, men det är skada. Jordbrukspolitiken skulle genom komplettering med en del nya former kunna bli ett mycket mera verkningsfullt regionalpolitiskt instrument än vad som nu är fallet.

Svante Lundkvist framhöll i sitt anförande att jordbruket som utkomst-möjlighet inte bara skall vara förbehållet dem som ärver eller har gott om pengar. Det vill jag instämma i, och jag vill också redovisa några funderingar kring det resonemanget.

På det här området behövs snabba insatser – det står alldeles klart. I utskottsbetänkandet hänvisas summariskt till ett kommande förslag till ny jordförvärvslag. Jag vill i sammanhanget betona vikten av att snabbt stoppa den spekulation som pågår på området och som utestänger jordbrukare från möjligheterna att förvärva jord. Vi har under lång tid sett hur folk som inte har det ringaste samband med jordbruk – eller i varje fall är anknutna till det med en mycket tunn tråd – köpt upp fastigheter som de sedan använt i spekulativt syfte. De rika trottoar-böndernas antal ökar. Det finns många exempel på det.

Curt Nicolin är ju inte precis bonde, men 1976 köpte han Mariebergs säteri, som ligger mellan Stockholm och Södertälje, för 2,3 milj. kr. Marcus Wallenberg är ju också en stor trottoarbonde. 1974 köpte han Källberga gård utanför Nynäshamn för 1,9 milj. kr. Listan kunde göras mycket, mycket lång på folk som i rent spekulativt syfte har skaffat sig stora jordbruksfastigheter, som trissar upp priserna och omöjliggör för seriöst intresserade jordbrukare att förvärva fastigheterna. Gårdar i Sydsverige har tredubblats i pris.

Detta kan ju inte vara i samhällets intresse. På ett eller annat sätt är det dessutom alltid folket som får betala. Man kan ju hoppas, fast mitt hopp är inte alltför stort, att den nya lag som förbereds effektivt kommer att sätta stopp för sådant.

Jag vill avslutningsvis upprepa vad som sagts av Sven Linderot och som också citeras i vår motion:

”-- -- arbetarrörelsen måste sätta in all sin kraft för att i samverkan med småböndernas egna organisationer skydda dessa och deras familjer mot den kapitalistiska rationaliseringens hänsynslösa krafter. På vilket sätt och med vilka metoder detta skall ske avgöres av omständigheterna och av den allmänna utvecklingen i övrigt. Huvudsaken är att klarhet finnes i problemens grundelement och att en målsättning finns som ska-par garantier mot opportunistiskt kvacksalveri.”

Det finns ingen anledning för arbetarrörelsens folk att låta sig dras med i kampanjer med kortsiktiga politiska syften. Det finns heller ingen anledning att spela ut arbetar- och bondeklass mot varandra. Här har vi gemensamma intressen i kampen mot storkapitalet, och utifrån detta måste arbetarrörelsen också utforma sin jordbrukspolitik.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till motionen 974 som väcktes under

den allmänna motionstiden och motionen 63 som väcktes i anledning av propositionen.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Ett gemensamt drag hos Oswald Söderqvist och Alf Lövenborg är att båda intresserat och på ett intressant sätt talar om jordförvärvslagstiftningen. Jag beklagar bara att vi inte har den frågan på dagordningen.

HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Som här har framförts i tidigare inlägg från flera håll så råder det på de flesta punkterna i det betänkande som nu är föremål för kammarens behandling en mycket stor enighet.

Det är, med tanke på den mycket starka kritik som framförts mot socialdemokraterna för den nuvarande jordbrukspolitiken som lades fast i 1967 års riksdagsbeslut, glädjande för oss socialdemokrater att konstatera denna enighet och att riktlinjerna i 1967 års jordbrukspolitik ligger fast även i det betänkande som nu föreligger och som vi här i dag kommer att fatta beslut om.

Visst finns det vissa skillnader mellan oss socialdemokrater och de borgerliga när det gäller synen på hur vi på bästa sätt skall forma en jordbrukspolitik som gagnar såväl konsumenter som producenter. Från socialdemokraterna i utskottet kommer detta till uttryck i de reservationer och det särskilda yttrande som vi fogat till jordbruksutskottets betänkande.

Den mycket beska och onyanserade kritik som i många tal framförts mot den socialdemokratiska jordbrukspolitiken av framför allt företrädare för centerpartiet har till stor del gällt rationaliseringspolitiken. Där har framhållits att den socialdemokratiska jordbrukspolitiken skulle utarma det svenska jordbruket, att stora delar av vårt land skulle ödeläggas och buskas igen.

Det är därför med mycket stort intresse man kan konstatera att utredningen, departementschefen och utskottet ansluter sig till tidigare grundprinciper när det gäller en fortsatt rationalisering och uttalar sig för att statliga insatser främst bör inriktas på att främja jordbrukets utveckling i de bygder och företag där de kan väntas få största effekten.

Det är ingen tvekan om att den rationaliseringspolitik som bedrivits har haft mycket stor betydelse för att i jordbruksnäringen verksamma fått en standardutveckling som är jämförbar med den som andra grupper haft i vårt samhälle.

Genom denna positiva syn och genom det stöd som jordbruksnäringen erhållit från samhället har också jordbrukarna själva kunnat ta initiativ till rationaliseringar och investeringar som inte bara inneburit en standardhöjning utan också en rationellare brukning, lättare hantering och inte minst viktigt: en förbättrad arbetsmiljö och en bättre djurhygien.

Jag tycker det är angeläget att framhålla att ett rationellt bedrivet jord-

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspolitiken, m. m.

bruk inte betyder en öde landsbygd. Det är tvärtom genom ett rationellt bedrivit jordbruk som vi kan bibehålla en levande landsbygd i stora delar av vårt land.

Från socialdemokratiskt håll anser vi att en fortsatt rationalisering av jordbruksnäringen är nödvändig och att rationaliseringspolitiken som hittills bör främja uppbyggande och vidmakthållande av effektiva jordbruksföretag. Det finns trots den rationalisering som ägt rum inom jordbruksnäringen de senaste åren fortfarande ett stort behov av fortsatt rationalisering. Vad som det senaste året har hämmat rationaliseringssamarbetet är den snabba och stora prisökningen och bristen på tillgängligt kapital. Och här bör regeringen verkligen gå in och klara problemen, så att denna rationalisering kan fortsätta.

Departementschefen framhåller i propositionen, och utskottsmajoriteten ansluter sig till detta, att rationaliseringspolitiken i första hand bör främja uppbyggande och vidmakthållande av effektiva familjeföretag. Även om vi socialdemokrater inte delar jordbruksministerns och utskottsmajoritetens uppfattning anser vi att familjeföretagen i många fall är en lämplig företagsform när det gäller att bedriva jordbruk. Därför har socialdemokraterna aldrig ställt sig negativa till familj jordbruket. Redan i 1967 års beslut angående jordbrukspolitiken gavs uttryck för att familj jordbruket under överskådlig tid skulle vara den dominerande företagsformen inom det svenska jordbruket. Vi har heller ingen anledning att ändra uppfattning i dag. När Einar Larsson nu påstår att vi inte helhjärtat skulle acceptera familjeföretagsprincipen är det alltså helt felaktigt, och jag vill härmed dementera det. Jag hoppas att vi inte i referat i centerpartistiska tidningar skall få läsa att vi socialdemokrater inte helhjärtat skulle acceptera familjeföretagen som ägandeform, när Einar Larsson varit ute och pratat om regeringens jordbrukspolitik.

Men vi anser att när det gäller stöd till rationalisering inom jordbruket, så är det inte formen för ägande som skall vara avgörande för erhållande av stöd. Det måste vara de bedömningar som finns inom olika stödformer som måste få vara avgörande, de förutsättningar som finns för företagens möjligheter till utveckling eller önskvärheten av att bibehålla jordbruksföretag i ett socialt eller regionalpolitiskt sammanhang. Vi menar att det kan finnas andra ägandeformer än familjeföretag som kan ha samma förutsättningar för att framställa jordbruksprodukter till lägsta möjliga produktionskostnader. Det måste då finnas möjligheter att utnyttja de stödformer som står till förfogande.

Till utskottets betänkande har vi socialdemokrater i utskottet förutom de åtta reservationerna även fogat ett särskilt yttrande beträffande styrning av animalieproduktionens utbyggnad.

Vi accepterar förslaget om ett differentierat avgiftssystem där det gäller att i vissa avseenden styra animalieproduktionen, därför att det många gånger kan vara nödvändigt att effektivt utnyttja de resurser som finns inom jordbruksföretagen genom att kombinera vegetabilisk produktion och animalieproduktion. För att förhindra en alltför stor överproduktion

av vissa animalieprodukter kan ett differentierat avgiftssystem därmed förhindra en utveckling mot allt större animalieföretag.

Men i vårt särskilda yttrande vill vi peka på att ett avgiftssystem icke får utformas så, att de redan befintliga animalieföretagen ställs i en situation där risken finns att den nuvarande produktionen inte kan bibehållas och sysselsättningsmöjligheterna därmed hotas. Vi anser också att avgiftssystemet inte får utformas på sådant sätt, att konkurrensen mellan animalieföretagen och andra jordbruksföretag står i motsättning till vare sig jordbruksnäringen eller samhällsekonomiska intressen.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till de åtta socialdemokratiska reservationerna och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att när utskottsmajoriteten skriver att "rationaliseringspolitiken i första hand bör främja uppbyggandet och vidmakthållandet av effektiva familjeföretag", så finner socialdemokraterna anledning att avge en reservation som innebär att man ändrar detta till uppbyggandet och vidmakthållandet av effektiva jordbruksföretag, inte familjeföretag. Jag har tillåtit mig att peka på det här tidigare, och det står alltså fast, även om Håkan Strömberg nu försöker komma undan det.

Risken att Håkan Strömberg också i fortsättningen får se i tidningen att jag har hållit föredrag i jordbruksfrågor står nog kvar.

HÅKAN STRÖMBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi är helt medvetna om att familjeföretagen i många fall är en lämplig form för att bedriva jordbruk, och den brukningsformen kommer självfallet att dominera under överskådlig tid. Men det är som vi säger, att när det gäller stödet till jordbruket är det inte ägandeformen som måste vara avgörande, utan det är de förutsättningar för utveckling som finns inom företaget. Det är detta vi vill betona.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Om detta är vi helt eniga, och därmed bortfaller grunden för reservationen 9.

HÅKAN STRÖMBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har glädjen konstatera att Einar Larsson har ändrat sig och att vi är eniga på den här punkten, att det är brukandet och inte ägandet som skall vara avgörande för rationaliseringsstöd. Därför hoppas jag att det inte kommer in några referat i tidningarna om att Einar Larsson har påstått att vi inte skulle acceptera familjeföretagen.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Efter att vi har lyssnat på debatten är det väl främst två frågor som det vore bra att få litet större klarhet i, inkomst målet

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspolitiken, m. m.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

och spannmålsöverskotten.

Många talare har framställt det i propositionen omnämnda inkomstmålet som nästan ett uttalat hot mot konsumenterna på så sätt att det skulle komma att innebära onormalt höga livsmedelspriser och att lantbruket skulle få oförtjänt höga inkomster för sitt arbete. Men det förhåller sig ju inte så. Om jag nu inte kunnat förklara mig riktigt i den föregående debatten, skall jag be att få citera ur propositionen på s. 179:

”Den utformning av inkomstmålet som jag förordar innebär att de som är sysselsatta inom jordbruket skall kunna följa med i den allmänna standardökning som kan uppnås i vårt land. Detta bör verka stimulerande och utvecklingsbefrämjande. Det är dock inte fråga om en lönsamhetsgaranti för varje enskilt företag. Även i fortsättningen måste man räkna med betydande variationer mellan olika brukningsenheter och mellan enskilda år beroende på bl. a. skördeutfallet och svängningar i prisnivån.”

Detta har många talare inom den socialdemokratiska oppositionen försökt framställa som ett uttalat hot mot konsumenterna och som en favör för jordbrukarna. Jag tycker att det är synd att man gör detta. Det vore intressant att få veta av Svante Lundkvist varför den här gruppen inte skall få del av den allmänna standardökning som kan uppnås i vårt land.

Detta är vad jag har sagt, och varför skulle man inte få göra ett sådant uttalande i en proposition och markera det i ett inkomstmål?

Den andra frågan gäller det i den socialdemokratiska reservationen berörda spörsmålet om hur finansieringen av spannmålsöverskottet skall kunna klaras. Jag har fattat reservationen på det sättet att exempelvis SIDA i fortsättningen inte skall köpa svenskt vete till världsmarknadspriser, som SIDA tidigare alltid har gjort, utan man skall tydligen betala vanligt inlösenpris. Det är mycket intressant. Jag vill bara veta om den socialdemokratiska reservationen innebär detta. Om det sedan är så – jag har fattat reservationen på det sättet – att jordbruket självt skall lyfta ut det här överskottet, vill jag fråga vad socialdemokraterna anser att man skall göra med Svensk spannmålshandel. Den organisationen blir ju då överflödig. Är avsikten att den skall försvinna?

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Propositionens avsnitt beträffande inkomstmål, som jordbruksministern nu citerade, är vi helt eniga om. Vi har beskrivit saken precis så vi också. Men när vi diskuterar hur målen skall uppnås gäller det ju i vilken takt och på vilket sätt det skall ske. Hitintills har det ju gällt att de tre mål vi diskuterar skall vara likvärdiga i förhållande till varandra, eftersom vi har att bedöma såväl inkomstutveckling och effektivitetsutveckling som konsumenternas förmåga att bära kostnaderna för livsmedlen.

Det är på den punkten som jordbruksministern enligt min uppfattning har gjort sig skyldig till en felbedömning. Han frångår jordbruksutredningens enhälliga förslag och säger i stället att vi nu skall markera inkomstmålet kraftigare och göra det till ett huvudsyfte för jordbrukspo-

litiken. Det är hans misstag, och det är därigenom som han skapar den situation som förelegat under hela denna debatt i dag. Det har också skapat förvirring i jordbruksutskottet, som först tyckte att vi skulle ha en likvärdig bedömning av de olika målen men sedan av någon anledning – jag vet inte vilken – ändrade sig och uttalade att en sådan likvärdighet inte kunde behållas. I stället skulle det markeras att inkomstmålet skall vara huvudsyftet. Där skiljer sig våra uppfattningar.

När det sedan gäller frågan om hur finansieringen av överskottsproduktionen skall klaras har vi i reservationen sagt, att det är rimligt att den prisgaranti som samhället står för skall gälla den kvantitet som man vid förhandlingarna fastställer som den landet behöver för att klara sin egen konsumtion, de utfästelser det gjort i olika riktningar i fråga om katastrofhjälp, biståndsverksamhet och liknande samt dess beredskapsplanering. Självfallet blir priset för den spannmål som skall betalas på detta sätt summan av det som man får in för den prisgaranterade kvantiteten och det som kan tas ut vid export av resten av spannmålen.

Med denna ordning får vi i förhållande till tidigare den situationen att man vid förhandlingarna lättare kan få till stånd en rättvisare fördelning mellan olika grupper inom jordbrukarleden av den totala inkomstsomma som kommer att stå till jordbrukarnas förfogande. Vi är ju överens om att det finns ett totalt inkomstutrymme, som inte heller vi vill pruta på. Dessutom får vi ett företagaransvar vid själva produktuppläggningsen, så att vi inte bara automatiskt får en prisgaranti vid produktion av en viss mängd av en vara och betalning för hela denna varumängd. Det kommer också in en företagarbedömning i sammanhanget, om huruvida man skall gå in för en annan produktionsinriktning osv. Vi får, om jag får uttrycka det så, en sundare diskussion om dessa problem.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Svante Lundkvist började sin replik med att säga att vi är eniga om vad som står i propositionen. Då var den naturliga frågan: Vad bråkar ni då om – det är ju det som står i propositionen som vi diskuterar? Men det dröjde inte länge förrän Svante Lundkvist kom tillbaka och sade att vi inte var så eniga, eftersom jag hade gått ifrån det som utredningen uttalat.

Men nu är det så att utredningen inte har behandlat inkomstmålet, och därför kan jag inte heller gå ifrån dess uppfattning på den punkten. Däremot har jag markerat inkomstmålet därför att vi i dag säger – och det är både regering och opposition överens om – att vi skall bibehålla den odlade areal vi har i vårt land, och då uppstår med nödvändighet exempelvis ett spannmålsöverskott. Vi tar därmed på oss ett ansvar för de människor som skall arbeta i överskottsningarna. Då är det rimligt att man markerar inkomstmålet på det sätt som jag har gjort.

Det är också intressant att följa tankegången om hur spannmålsöverskottet skall disponeras. Vart leder den konstruktion som man anvisar?

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

Om man, som Svante Lundkvist säger, skall kunna göra rättvisa avvägningar mellan olika grupper av producenter, blir naturligtvis följden att de som av olika anledningar har en mycket hög spannmålsproduktion får ta ett större ansvar. Men vad gör de då som företagare? Jo, de söker sig naturligtvis över till andra produktionsinriktningar, och då får vi kanske överskotten på smör- eller på mjölkområdet, och det ville vi ju inte ha.

Jag tycker, Svante Lundkvist, att detta är en dålig konstruktion.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Enligt jordbruksministerns resonemang skall vi fortsätta att generellt säga att oberoende av hur mycket det produceras inom denna sektor skall vi alltså täcka överskottet via stöd från statens sida i den ena eller andra formen eller genom konsumentpriset. Vi får alltså en indirekt stimulans till en produktionsökning i det här sammanhanget. Jag trodde att vi var ganska överens om att vi inte behöver den stimulansen till produktionsökning i den här delen. Däremot behöver vi få möjlighet att i förhandlingar diskutera hur vi skall lägga ut det samlade löneutrymme, som kan komma jordbruket till godo, mellan olika kategorier av jordbrukare. Vi kan den vägen kanske också få in ett sådant företagaransvar när det gäller hur man skall inrikta sin produktion att vi kan få en mera gynnsam avvägning mellan olika produktionsgrenar. Jag tror det finns anledning, herr jordbruksminister, att se litet längre framåt.

Det är ändå så att det finns en tendens att öka spannmålsodlingen därför att det är en bekvämare form för jordbrukaren än att driva exempelvis mjölkproduktion. Här finns det anledning att fundera litet grand över vad som kan hända i framtiden och hur vi skall sätta in åtgärder från samhällets sida för att skapa möjligheter att balansera dessa produktionsgrenar.

Beträffande målsättningen så har man ett mål att uppnå en standard för jordbrukarna som är likvärdig den som andra grupper har. Man har ett mål att försöka hålla rimliga konsumentpriser. Man har ett mål att ha effektivitet i hela hanteringen, så att vi får hjälp i de övriga syftena. Då kan man inte göra det så enkelt för sig som jordbruksministern gör – jag märker att han inte riktigt förstår det här – att man plötsligt säger: Inkomst målet skall vara överordnat alla andra mål. Oberoende av effektivitetsmålet och oberoende av konsumenternas möjligheter att betala skall inkomst målet vara huvudsyftet med jordbrukspolitiken.

Vi menar att de tre syftena skall behandlas på likvärdigt sätt vid de förhandlingar som skall gälla avvägningen mellan olika intressen i samhället. Det är ju det som hela tiden är den springande punkten. Där har jordbruksministern förorsakat hela denna debatt och skapat den risk som jag bedömer föreligger att vi får en konsument sida, där man kommer att fundera över vad jordbruksministern egentligen i fortsättningen avser i tillämpningen av den nya jordbrukspolitik som han har varit så an-

gelägen att tala om. Är det att på detta sätt mer än tidigare gynna producenterna på konsumenternas bekostnad?

Där sitter ju hela problemet.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! I propositionen står det, Svante Lundkvist, att staten skall ta ansvaret för det överskott av spannmål som uppstår i vårt land. Det är fastlagt. Det är nämligen bästa sättet att lyfta ut det.

Det står också i propositionen – det är generande att behöva påpeka det – i fråga om finansieringen att i fall av låga världsmarknadspriser bör förhandlingar kunna tas upp med jordbruksnämnden om hur underskottet skall regleras.

Jag utgick ifrån att Svante Lundkvist hade läst propositionen, men jag konstaterar att så inte var fallet. Men nu kanske vi är överens.

Sedan måste jag säga att jag blir litet skrämmd när det står klart att Svante Lundkvist i fråga om inkomstmålsättningen fortfarande hela tiden är kvar i 1967 års tankegång. Den väsentliga skillnaden mellan då och nu är att nu fastlägger vi den areal som finns att odla i vårt land. Därmed har vi bestämt oss för en viss produktionsomfattning, och då är det rimligt att se till att de här människorna följer med i den stegring som andra grupper kan tillkämpa sig. Kortfattat uttryckt innebär det detta.

Sedan till den allra sista punkten, att jag skulle vara så angelägen att tala om en ny jordbrukspolitik. Jag har minsann upplevt andra som är lika intresserade av att tala om att det inte är någon ny jordbrukspolitik. I det nummer av tidningen Land som utkommer i dag har förre statssekreteraren en mycket stor artikel om produktionen med rubriksättningen Socialdemokratisk jordbrukspolitik. Jag har visserligen ingenting emot att ni tycker att det här är en socialdemokratisk jordbrukspolitik – men reservera er då inte, och för då inte den här diskussionen!

Tredje vice talmannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

TAGE ADOLFSSON (m):

Herr talman! Det är inte utan att man får en känsla av att den här debatten börjar bli litet förvirrad.

Vi har från början fått uppleva att en enig utredning har lagt fram ett betänkande i den här frågan. Vi har vidare fått uppleva att socialdemokraternas främste företrädare, herr Lundkvist, har uttalat sig och sagt att han i princip står helt bakom den proposition som jordbruksministern har lagt fram. Likväl får vi i dag här i kammaren vara med om att nio reservationer presenteras, och herr Lundkvists första inlägg svepte genom kammaren som en isande vind eller som ett eko från 1967.

Jag tycker det är tråkigt att en sådan polarisering skall behöva komma till stånd; den är helt onödig. I grund och botten finns det bara synnerligen

små åsiktsskillnader i den här frågan, och de små skillnader som man på detta sätt försöker förstora upp gagnar definitivt inte den fråga som vi skall avgöra i kammaren i dag.

Herr talman! Det är nog i realiteten så, att det sedan lång tid tillbaka lyckligtvis råder stor enighet om den jordbrukspolitik, eller kanske man borde säga den försörjningspolitik, som vi skall föra här i landet.

Man kan ge olika målsättningar olika prioritering och tillmäta olika termer skiftande valör. Men mot bakgrund av dessa nyansskillnader är det viktigt att notera att propositionen och majoriteten i jordbruksutskottet slår fast värderingar som skall ligga till grund för den kommande politiken.

Propositionen anger i likhet med tidigare beslut tre målsättningar: inkomstmålet, produktionsmålet och effektivitetsmålet. Det är värdefullt att jordbruksministern i propositionen understryker att inkomstmålet bör sättas främst. – Och nu vänder jag mig direkt till herr Lundkvist.

Att inkomstmålet sätts främst är värdefullt och nödvändigt, om vi i framtiden skall kunna upprätthålla en tillräckligt stor produktion av livsmedel. Om den unga generationen skall våga satsa på allt det risktagande ett jordbruksföretag i dag innebär, så är klara uttalanden nödvändiga vad gäller framtida målsättningar. Med allt högre jordvärden, med mycket stora maskinkostnader och med mycket starka krav på den egna arbetsinsatsen från brukarens sida är det en nödvändighet att politikens målsättning är stabil.

Och det viktigaste: med ett klart understrykande av inkomstmålet har man också skapat förutsättningar för de två andra målsättningar som propositionen uttrycker, nämligen att fullgöra produktionsmålet och effektivitetsmålet. Man skapar på den vägen förutsättningar för en säker och tillräckligt stor produktion av livsmedel inom landet till för konsumenten rimliga priser.

I den värld där vi lever i dag, där bristen på livsmedel är det allt överskuggande problemet, är det av vitalt intresse för landets konsumenter att en tillräckligt stor produktion upprätthålls inom landet. Kan vi dessutom medverka till att svälten på andra håll i världen i någon ringa mån lindras, har vi använt våra produktionsmedel rätt.

Det är mot den bakgrunden angeläget att propositionen fastslår att jordbruksmarken skall bevaras för odlingsändamål.

Det råder stor enighet om politikens utformning. Trots detta finns det nio reservationer fogade till utskottets betänkande. Det är ingen överdrift att påstå att reservationerna endast markerar nyansskillnader.

Jag vill göra några kommentarer till reservationerna. Reservationerna 1 och 2 ger uttryck för en annan syn på inkomstmålet än vad som uttrycks i propositionen. Jag har redan sagt att utskottsmajoriteten ej kan dela ett sådant synsätt.

Reservationen 3, som berör produktionsmål och livsmedelsberedskap, vill tydligen inte ge jordbruksmarken det skydd som utskottsmajoriteten finner angeläget. Likaså motsätter sig reservanterna ställningstagandet

att nedlagd åkerjord åter kan tas i bruk. Det sista kan i många sammanhang vara aktuellt i storleksrationaliseringssyfte.

Vad gäller reservationen 4 och prisregleringens administration m. m. har propositionen understrukt att nuvarande system och uppläggning fungerar så väl att någon förändring inte är motiverad.

Den borgerliga reservationen 5, som avser prisreglering, uttrycker en självklarhet och borde vara överflödig. Men det bör kanske sägas att prisregleringen inte berör bara råvaruproducenter och att vi, för att undvika missförstånd bland våra medarbetare i förädlingsledet, bör uttrycka oss mer nyanserat än vad som nu blivit fallet.

Reservationen 6 behandlar marknadsreglerande åtgärder. Kravet i reservationen, att samhällets ansvar för spannmålsöverskott skall avse endast den del av spannmålsskörden som behövs för konsumtion inom landet, omkullkastar helt både inkomstmålsättning och beredskapsmål, och kravet faller på sin egen orimlighet.

I det sammanhanget är det i stället viktigt att fästa uppmärksamheten på möjligheten att i framtiden utöka oljeväxtarealen. Genom sortförädling, som i sin tur kan ge olja av bättre kvalitet, kan vi öka vår export av vegetabilisk olja och därmed minska våra spannmålsarealer och vårt spannmålsöverskott.

Reservationen 7 angriper bl. a. förhållandet att avskrivningskostnaderna inräknas i inflationsskyddet.

Avskrivning av byggnadsinventarier och maskiner blir för varje år en allt dyrare post. Hur skall man då kunna locka till nyinvesteringar och rationalisering med de tankegångar som återfinns i reservationen?

Här vill jag vända mig till Grethe Lundblad. Hon har berört frågan i ett tidigare inlägg och redovisar att det inflationsskydd som jordbruket har skulle ha uppgått till 44 %, under den senaste regleringsperioden. Jag har siffror som beskriver hur delposterna fördelar sig inom totalsiffran 44,2 %. Räntekostnaderna utgör 11 % och kostnaderna för ekonomibyggnader m. m. – och i begreppet "m. m." vill jag lägga in byggnadsinventarier av ganska kort varaktighet – 13,7 %, och kostnaderna för maskiner och redskap utgör resten, 19,5 %.

Jag har svårt att förstå Grethe Lundblads resonemang, som går ut på att jordbruket skulle göra kapitalvinster kring dessa tre kostnadsposter. Om jag hörde rätt skulle man få göra uppräknings för dessa inventarier och byggnader enligt återanskaffningsprincipen. Det skulle i så fall vara helt unikt – det brukar vara den verkliga kostnaden man i andra sammanhang får göra beräkningarna på. Är det verkligen möjligt, fru Lundblad, att man ur ett sådant här inflationsskydd kan räkna bort sådana poster som kostnader för maskiner, inventarier och räntor på nedlagt kapital? Jag finner det helt orimligt. Då skulle vi helt enkelt inte bara ta bort stimulansen utan också göra det ekonomiskt omöjligt att företa ytterligare investeringar.

Vad gäller reservationen 8 har jordbruksministern anfört att konkurrensförhållandena inom matfetsbranschen beaktas vid prisöverläggning-

ar. Det torde också vara den väg som på sikt åstadkommer den bästa anpassningen och avvägningen mellan produkterna.

Reservationen 9 behandlar rationaliseringsverksamheten, och där är det verkligen fråga om nyansskillnader mellan reservationen och utskotts-majoriteten. Det behöver väl endast sägas att jordbruket, och framför allt det kombinerade jord- och skogsbruket, har sin självklara betydelse i regionalpolitiska sammanhang.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att Tage Adolfsson i likhet med andra talare i viss mån har missförstått vad jag har sagt. Men om de hade läst den socialdemokratiska reservationen hade de förstått det. I reservationen yrkas inte att man inte skall ta hänsyn till avskrivningskostnaderna, utan det hävdas bara att man inte automatiskt skall godta de belopp som anges såsom avskrivningskostnader. Orsaken härtill är, som också både konjunkturinstitutet och statens pris- och kartellnämnd har sagt, att man för dessa avskrivningskostnader vid den nu använda metoden anger återanskaffningsvärdet och alltså inte inköps- eller anskaffningsvärdet. Just skillnaden mellan dessa två värden var förra året ca 500 milj. kr. Vid en 10-procentig prisökning får man på detta sätt en vinst, som egentligen inte har något underlag i verkliga kostnader. Det är mot detta vi vänder oss, alltså inte mot att avskrivningskostnaderna skall ingå utan mot det sätt på vilket de skall ingå.

När det gäller den del av produktionsmedelsindex som herr Adolfsson nämnde sade jag att kapitalkostnaden var 44 %. Det är rätt att avskrivningskostnaderna inte är så stora, men de uppgår ändå till ca 27 % av produktionsmedelsindex. Eftersom de är den tyngsta posten i prisöverläggningarna, har dessa beräkningsgrunder mycket stor betydelse. Man måste förstå att när så tunga organ som konjunkturinstitutet och SPK verkligen anklagar detta system, måste det finnas en bakgrund. Jag tycker att det hade varit riktigare om också majoriteten i utskottet ställt sig positiv på detta område. Det är inte fråga om att förminska möjligheterna för jordbruket att få ersättning för sina kostnader. Meningen är bara att de verkliga kostnaderna skall ligga till grund för bedömningen.

TAGE ADOLFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Nu har vi verkligen fått ned denna fråga på jorden. Skall vi bara diskutera den lilla nyansen huruvida avskrivningskostnaden skall beräknas på återanskaffningsvärdet eller på den verkliga kostnaden, då är det en utomordentligt blygsam detalj vi diskuterar. Men frågan har ju hela tiden av fru Lundblad och andra företrädare för hennes parti framställts så, att det gällde hela kapitalkostnadssidan. Det är verkligen poster som man inte skall röra i.

Dessutom har man vid flera tillfällen i denna debatt givit sken av att jordbrukarna skulle få tillgodoräkna sig något slags jordvärdesstegring

och kapitalvinst som självfallet var oförtjänt. Några sådana jordvärdestegringar inräknas ju inte i detta sammanhang. De har inte ett dugg med detta att göra. Förlåt att jag säger det, fru Lundblad, men insinuationer har tyvärr använts alltför många gånger från oppositionens sida i dag, och de leder till de onödiga missförstånd vi borde undvika.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan bara uppmana herr Adolfsson att läsa reservationen. Om han läser den så förstår han att meningen inte har varit att ta bort avskrivningskostnaderna utan att bedöma dem på ett annat sätt.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! I samband med nu behandlad proposition om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken har Tore Nilsson och jag i en motion begärt att prisstödet till jordbruk i norra Sverige skall årligen omprövas, dvs. inflationsskyddas för att ge följsamhet med inkomstutvecklingen för andra jordbrukare.

I propositionen och även i utskottsbetänkandet framhålls att syftet med prisstödet till jordbruket i norra Sverige är att höja lönsamheten hos detta jordbruk till en nivå som är jämförbar med den för det mellansvenska jordbruket. Tydligt anser utskottet att de nordsvenska jordbrukarna skall vara nöjda med att få inkomstlikställighet vart tredje år, eftersom utskottet med en förunderlig argumentering försöker påstå att en översyn vart tredje år är mer flexibel än den av oss föreslagna årliga översynen.

Av utskottsbetänkandet framgår att senaste treårsöversyn innebär att prisstödet höjdes med ca 30 %. Detta visar att syftet om inkomstlikställighet med det mellansvenska jordbruket tydligt bara uppnås vart tredje år. Det visar också att det är stora belopp som norra Sveriges jordbrukare går miste om genom att översynen sker i treårsintervaller.

Bl. a. genom mitt arbete i Norrbottensdelegationen är jag starkt medveten om det känsliga utvecklingsläget för det nordsvenska jordbruket. Lönsamheten är svag, och framtidstro bland jordbrukarna sviktar. Jordbrukarna är klart medvetna om att det är statens jordbrukspolitik men även annan politik, t. ex. den som reglerar avståndskostnader och inskränkningar i rätten till markanvändning, som formar betingelserna för deras framtid. Utan ett levande jordbruk får andra regionalpolitiska satsningar en lägre effekt. Beredskaps- och försvarspolitiska synpunkter fordrar en regional livsmedelsförsörjning, främst av färskvaror. Ifrågavarande prisstöd utgår ju i huvudsak just till färskvaror.

Det är ett allmänt intresse att framtidstro och utvecklingsvilja består hos den som bedriver jordbruk i norr. När jordbruket viker förändras landskapsbilden snabbt. Igenbuskade åkrar, förfallna hus och en allmän känsla av armod och övergivenhet präglar alltför stora delar av den nordsvenska bygden.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

Herr talman! Norrbotten är ett stort underskottsområde i fråga om ägg och fjäderfä. I en annan motion har Tore Nilsson och jag föreslagit att även merkostnaderna vid fjäderfä- och äggproduktion skall beaktas genom ett "Norrlandsstöd". Denna fråga föreslås nu bli prövad av jordbruksnämnden. Jag hoppas att den prövningen sker snabbt och ger ett positivt resultat.

Jag är övertygad om att det finns mycket förnuft i att ge prisstödet till norra Sverige en årlig anpassning liksom fallet är med jordbrukarnas övriga inkomster som är föremål för statlig prisreglering. Jag är därför, herr talman, övertygad om att årlig anpassning av prisstödet till jordbruket i norra Sverige kommer med tiden, även om det avvisas i jordbruksutskottets nu föreliggande betänkande nr 10.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Den proposition som ligger till grund för dagens riksdagsbeslut har två markerade särdrag. Det ena är den betydande enighet om det framtida svenska jordbruket som jordbruksutskottet ändå manifesterar genom sitt betänkande. Det andra är den tyngdpunktsförskjutning som har ägt rum från 1950- och 1960-talens alltför ensidiga filosofi till dagens mer samlade och differentierade grepp på jordbrukspolitiken.

I 1960 års jordbruksutredning markerades mycket starkt att det var de stora arealerna, sammanläggningarna, det missbrukade ordet "bärkraft" samt ambitioner att minska jordbruksarealen och kraftigt satsa på import av livsmedel som då dominerade. Det är inte mycket mer än tio år sedan man såg det som naturligt att med statsanslag stimulera plantering av skog på åker i avsikt att definitivt ta sådan mark ur jordbruksdrift.

De här tankegångarna synes i dag ganska främmande, men de var förhärskande när det gällde den socialdemokratiska jordbrukspolitiken under 1950- och 1960-talen. Därför finns det anledning att ha det perspektivet när socialdemokraternas talesman i dagens debattinledning varnade för att profilera motsättningar och uppfordrade till enighet kring jordbrukspolitiken.

Herr talman! I dag är enigheten mer påfallande än kanske på mången god dag, men det vore fel att hävda att en sådan samstämmighet skulle ha vuxit fram ur en socialdemokratiskt förd jordbrukspolitik. Den syn som förslaget till ny jordbrukspolitik bygger på kan man fastmer hämta från t. ex. reservationerna från dagens regeringspartier – då i opposition – när 1967 års jordbruksbeslut klubbades.

Man kan ta ytterligare ett steg tillbaka och hämta mycken god kunskap ur Waldemar Svenssons i Ljungskile särskilda yttrande och reservation i anledning av 1960 års jordbruksutredning. Mycket av vad som står att läsa i den 15 sidor långa reservationen återfinns i dagens förslag till ny jordbrukspolitik. Det som Waldemar Svensson då ensam fick slåss för som en särmening har i dag blivit hög visdom.

Där fanns t. ex. kravet att man skall bevara åkerjorden. Där fanns

synpunkten att utöver ren livsmedelsproduktion låta odlingsmarkerna och småjordbruken bli ett led i naturvården.

Där fanns invändningar mot den nedgång i självförsörjningsgraden som majoriteten då hävdade.

Lika klart som de stora jordbruksenheterna hävdades av utredningen, lika kategoriskt underkändes deltidjordbruken. Deltidjordbruken representerade ändå en form av flexibilitet hos näringslivet och rörlighet hos arbetskraften som för samhället är gynnsam från så många andra synpunkter.

Familjejordbruken med kombinationen jord och skog var en annan bärande tankegång i den enskilda reservationen. Intressant är också att notera den bohuslänske odalmannens resonemang kring u-ländernas försörjningsproblem. Han hävdar där att utöver det globala jordbrukets utveckling måste industriländerna skapa beredskap mot hungerkatastrofer och integrera en viss livsmedelshjälp i det utvecklingsarbete som krävs. Då måste vi i Sverige också bevara produktionsresurser som på längre sikt kan behövas för försörjning av en avsevärt större befolkning än vårt land nu har. Vi måste också fylla rimliga krav på internationell solidaritet i ett läge där de globala försörjningsproblemen blir allt större.

Vårt lands jordbruk befinner sig i ett relativt gynnsamt läge. Däremot måste det sägas att framtidsutsikterna för världen i stort, med världssvält och industriproduktionens rovdrift på naturtillgångar som nu dominerande inslag, är oroväckande. Utvecklingen måste ledas i andra banor än vad som tidigare varit fallet.

Den framtida jordbrukspolitiken måste ta större hänsyn till följdverkningar på längre sikt inom övriga samhällsområden, och det är därför som vi också måste beakta jordbrukspolitikens sidoeffekter mycket starkare än vad vi gjort under tidigare år. Därvid spelar de olika företagsformerna en stor roll. Vi har familjejordbruken av olika storlekar som hjälper oss att klara en levande landsbygd. Det är därför viktigt att rationaliseringsivern inte får drivas så långt att endast storbruk i praktiken tillåts existera. Därtill kommer att de stora enheterna ofta kombineras med produktionsmetoder av mindre tilltalande slag. Våra fläsk- och hönsfabriker är sådana exempel. Det finns också fördelningspolitiska skäl för familje- och deltidjordbruken. Fler delar på marken, spridningen av ägandet ökar. Det blir fler människor som bor i skogs- och jordbruksområdena. Därtill är det en boendemiljö som många har eftersträvat.

Håkan Strömberg sade i sitt inlägg att dagens förslag till ny jordbrukspolitik var en fortsättning av 1967 års beslut. Det var verkligen att ta till! Håkan Strömberg finner om han läser 1967 års beslut att kollisionerna var många och i sak betydande.

I dag har det skett en förskjutning som lett fram till en större samstämmighet än tidigare. Det upplever jag som mycket positivt. Jag har redan poängterat det i mitt anförande här. Skillnaderna mellan 1967 års beslut och dagens förslag till ny jordbrukspolitik är icke föraktliga, och de utfaller klart till det senares fördel.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspoliti-
ken, m. m.*

Förutsättningarna är som sagt olika i skilda delar av landet. Skogsbruket är ofta en viktig komplettering sysselsättningsmässigt och inkomstmässigt för småjordbrukaren. Jord- och skogsbruket kompletterar varandra väl genom att de har i stort sett skilda arbetssäsonger. En sådan kombination har varit och är av avgörande betydelse för att många småbrukare skall kunna fortsätta.

Resultatet av jordförvärvsutredningens arbete kommer också att ha stor betydelse. Jag upplever det som positivt att man menar att fler förvärv måste prövas. Att koppla brukandet och boendet till ägandet måste vara rätt färdriktning.

Herr talman! För den som under årens lopp i denna kammare föreslagit att statens stöd också skulle kunna komma de små jordbruken till del, att möjlighet skall ges att upprätthålla och även nybilda deltidjordbruk är dagens förväntade beslut att hälsa med tillfredsställelse. Kommer man från ett område i landet där det differentierade jordbruket både när det gäller inriktning och storlek är dominerande känns det riktigt att svensk framtida jordbrukspolitik har inslag som möjliggör olika former av brukande, där glesbygdens övriga näringsliv, miljö- och naturvård samt livsmedelsberedskapen på kort och lång sikt tas i beaktande. Jag tror att det är grunden för en bra jordbrukspolitik – eller för att tala med Waldemar Svensson: "För stora landsbygdsområden är detta ett livsvillkor."

AXEL KRISTIANSSON (c):

Herr talman! Debatten om jordbrukspolitiken har ju varit lång och intensiv. Den har stundom rört sig om historia, den har stundom rört sig i nuet och även i någon mån i framtiden. Ibland har den varit ute i buskarna och ibland har den varit mera seriös.

Det är självfallet mycket intressant att så att säga göra historia i svensk jordbrukspolitik. Både jordbruksministern och Svante Lundkvist var inne på detta. Jag skall naturligtvis inte göra om det. Jag vill i sammanhanget bara uttrycka min förvåning över att Svante Lundkvist, förre jordbruksministern, började sitt anförande med att säga att den jordbrukspolitik som socialdemokraterna övertog efter den förra borgerliga regeringen sannerligen inte var mycket att hurra för. Det var ungefär samma jargong som vi hört många gånger sedan socialdemokraternas långa regeringsinnehav slutade visavi den allmänna politiken i vårt land. Det bör vara Svante Lundkvist bekant att före början av 1930-talet fanns det ingen jordbrukspolitik i det här landet. Det var först då som man fastlade den jordbrukspolitik som gäller alltjämt i sina huvuddrag.

Eftersom det alltid förs in ett partsresonemang i jordbrukspolitiken skulle jag gärna vilja upprepa vad jag för tio år sedan sade i jordbruksdebatten. Jag sade då att man borde göra en summering av de tre decennier vi då hade bakom oss i jordbrukspolitiken: Först var det 1930-talet med låga priser; sedan kom 1940-talet med alla dess bekymmer och höga världsmarknadspriser – det var faktiskt omöjligt att importera livsmedel – och därefter 1950-talet med mycket låga världsmarknadspri-

ser på nytt. Hade man gjort ett bokslut då, skulle man kunnat säga att den politik som förts varit till gagn för båda parter.

Jag värdesätter socialdemokraternas delaktighet i och ansvar för den förda politiken och deras framsynthet under de år som gått. Jag vill ge uttryck härför vid detta tillfälle. Men jag vill samtidigt säga att jag inte förstår den irritation som i dag har ådagalagts från de främsta talarna för socialdemokratin över att de som 1967 sade att det inte går att leva efter den här politiken nu ånyo tar upp debatten. Jag var själv med den gången. Jag satt i jordbruksutskottet och jag hörde till dem som sade: Detta kommer inte att gå.

Ställer man frågan om det är en ny jordbrukspolitik eller om det är den gamla, så blir svaret naturligtvis beroende av hur man definierar den gamla jordbrukspolitiken. Jag erkänner gärna att jag – när jag varit ute och diskuterat jordbruksutredningens förslag och mötts av talet om att detta inte är någonting nytt – många gånger fått säga: Ni har rätt i att skillnaden inte är så förfärligt stor om man jämför förslaget med den situation på det jordbrukspolitiska området som vi har i dag. Men det är klart att man skall göra jämförelsen med den politik som fastlades 1967 – och då finns det skillnader.

Jag kan inte låta bli att peka på några punkter, där vi sade att det då genomförda förslaget var omöjligt att leva efter. När det gällde mjölkområdet sades klart ifrån att varje produkt som man gör av mjölken skall betalas efter vad det kostar att producera den. Jag sade redan den gången att det under de förutsättningarna var fullständigt omöjligt att konstituera ett mjölkpris som det gick att producera till. Modellen var den gången att man skulle ta bort 4 öre per liter och då av priset på konsumtionsmjölk under sju år i följd. Man skulle vidare ta bort hela det allmänna mjölkpristillägget på 3 öre per liter med 1 öre varje år. Till modellen hörde också att höja smörpriset till 12–14 kr. per kg. Vi vet nu alla att det var fullständigt orealistiskt. Det gick heller inte att följa. Man sade vidare att kött och mjölk inte skulle få ses sammantagna. Man skulle räkna på varje gren för sig. Detsamma gällde också skog och jord.

Det gick inte i utskottet att på mer än en enda punkt få majoriteten att ändra sig. Man sade: Det tjänar ingenting till att diskutera. Det kan vi votera om med detsamma. Detta är korrekt återgivet och jag kan ange personen som sade det om så önskas.

Den enda kompromiss vi då lyckades göra gällde det i propositionen föreslagna bidraget till dem som ville bygga stora ladugårdar och svinstallar där propositionen föreslagit bidrag upp till 100 000 kr. 100 000 kr. i 1967 års penningvärde var inte litet. Vidare sade man att den lägsta gränsen för bidraget skulle vara 5 000 kr. Detta samtidigt som man tog bort småbruksstödet. I slutomgången blev den summan justerad ner till en betydligt lägre nivå; jag tror att det blev 50 000 kr., samtidigt som den lägsta bidragsgränsen sänktes 1967.

Sedan skall villigt erkännas att det undan för undan gjorts förbättringar,

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspolitiken, m. m.

och det har skett med den socialdemokratiska regeringens goda minne – jag skall inte påstå annat. Tidigare talare har refererat dem – först gjorde man en förändring när det gällde mjölken och sedan i viss mån också när det gällde rationaliseringspolitiken.

Om detta är en ny jordbrukspolitik eller inte är en definitionsfråga. Vilken är den gamla jordbrukspolitiken? Är det den som gäller i dag eller är det den som beslutades 1967?

Om man nu vill hårdra detta kan jag inte finna annat än att vi fattade beslut på detta område 1947 och 1967. Om man vid dessa tillfällen kallat det för en ny jordbrukspolitik eller inte vet jag inte. Jag tror att man hade en annan benämning. Men det spelar mindre roll. Det finns ingen anledning att riva upp en stor debatt kring rubriceringsfrågan, för det är ju närmast den det gäller.

En annan punkt som försakat debatt här är skrivningen att inkomstmålet är ett huvudsyfte. Det verkar närmast som om det vore ett huvudsyfte att få en debatt på den punkten. Jag skall citera vad som står i propositionen. Där sägs:

”Förslagen innebär att ett huvudsyfte för jordbrukspolitiken skall vara att tillförsäkra dem som är sysselsatta inom jordbruket i alla delar av landet en ekonomisk och social standard som är likvärdig med den som jämförbara grupper uppnår. Vidare bör jordbrukspolitiken ha till mål att tillgodose konsumenternas berättigade krav på säker tillgång till livsmedel av hög kvalitet ---.”

Går man vidare i texten finner man att jordbruksministern inte har hårt preciserat inkomstmålet. Det tycker jag också man skall beakta i sammanhanget.

De här målsättningarna står rimligen inte i strid med varandra. Den ena går att förena med den andra. Det här liknar tvisten om vem som kom först – hönan eller ägget. Utan att göra det till någon prestigesak för mig skulle jag dock vilja påstå att om man inte kan tillförsäkra de människor som arbetar i jordbruket en inkomst som ligger i nivå med andra grupper, kommer det inte heller att gå att tillförsäkra medborgarna i det här landet tillräckligt med livsmedel till rimliga priser. Från den utgångspunkten förstår jag inte att jordbruksministerns skrivning kan vara så upprörande.

Jag är den förste att erkänna – så mycket har jag sysslat med hithörande frågor – att huvudsyftet är att tillförsäkra jordbrukarna rimliga inkomster. Detta kommer aldrig att gå om inte konsumenterna här i landet har en god köpkraft. Til syvende og sidst är detta alltså det avgörande i sammanhanget.

Jag har svårt att förstå varför man vill göra jordbrukspolitiken till en partsdiskussion i så stor utsträckning som man gör.

Socialdemokraterna resonerar som om de vore det enda parti som representerar konsumenterna. Det är lika orimligt som när de säger att de är de enda som representerar löntagarna – vilket de påstår också när de har obetydligt över 40 % av väljarunderlaget. Jag blir faktiskt irriterad

över den debatten, för det finns inget underlag för den. Alla är vi i någon mån producenter och alla är vi också konsumenter. Detta gäller inte bara livsmedelsområdet, egentligen betjänar vi ju varandra på olika sätt och vi köper tjänster av varandra.

Vi diskuterar i detta sammanhang inkomsterna för 4 à 5 % av människorna i detta land. Som Filip Johansson var inne på finns det ändå inget annat område i detta land där konsumenterna så direkt sitter med i förhandlingar där det avgörs hur mycket man skall betala för tjänsterna. Det tycker jag är värt att hålla i minnet. Vi hjälps alla åt att betala alla de andra människorna också, endera genom att köpa deras tjänster eller via skattsedeln.

Man får en dimension på detta också om man betänker att de livsmedel som vi totalt förbrukar i våra hushåll kostar i runt tal 50 miljarder kronor över disk. De livsmedel som är direkt jordbruksbaserade kostar i runt tal 30 miljarder kronor över disk. Den summa som jordbrukarna får exkl. subventionerna – och det är riktigt att räkna så i detta sammanhang – är ungefär 10 miljarder kronor. Det är ganska märkvärdigt att man, trots det inflytande man har från konsumentensida, ändå menar att det inte är tillräckligt med inflytande. Varför begär man inte att få inflytande upp till 30 miljarder kronor? Varför begär man inte inflytande upp till 50 miljarder? Och varför går man inte ännu längre?

Jag har velat säga detta för att ge den rätta dimensionen åt frågan om livsmedelsprisernas inverkan på hushållsbudgeten.

Jag har snuddat litet vid konsumentinflytandet, och därmed kommer jag in på frågan om konsumentdelegationen och jordbruksnämndens sammansättning. Jag är själv ledamot av jordbruksnämnden, och jag kan inte underlåta att säga att jag tycker att jordbruksministerns inställning i fråga om jordbruksnämndens sammansättning är riktig. Jag betraktar inte hans besked i propositionen som en partsinlaga – det är en rent praktisk syn på frågan. Det innebär kort sagt att man inte skall göra nämnden till en större apparat än att den är hanterlig. Det är en viktig förutsättning för att den skall kunna fungera. Det är också självklart att det i detta organ måste råda balans mellan företrädarna för dem som producerar och dem som konsumerar livsmedel. Den sammansättning som nämnden har i dag med två representanter för jordbruket, en representant för KF, en för LO och en för den privata handeln samt en generaldirektör, som väl kan sägas representera samhällsintresset, tycker jag är bra. Om vi därutöver satte in vad man kallar för samhällsrepresentanter – vad som nu menas med det – skulle detta organ bli alldeles för stort.

Konsumentdelegationen skall jag inte säga så mycket om. Till konsumentdelegationens förfogande står jordbruksnämndens hela kansli och expertis. Delegationens eget kansli är ju också förstärkt med en alldeles utomordentlig personlig kraft. Jag tror alltså att vi i detta avseende har förhållanden som vi i fortsättningen kan leva med. Mitt intryck är att denna konsumentdelegation, som vi möter vid jordbruksförhandlingarna,

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspolitiken, m. m.

har mycket god inblick i och ett dokumenterat stort kunnande i dessa frågor.

Mycket kort några ord om inflationsregeln, som också varit uppe till debatt. Det är väl alldeles klart att man utan en sådan regel inte kan träffa några långsiktiga jordbruksavtal. Och det måste ju ändå vara en fördel om man kan få sådana till stånd. Frågan är bara hur denna regel skall utformas. Den modell som här har föreslagits – jag tycker därtill att jordbruksministerns skrivning på den punkten är nyanserad – är sådan att den, eventuellt med några modifieringar, mycket väl kan vara användbar för tid framöver.

Herr talman! Det har i dag liksom för tio år sedan skiftats en del hugg om jordbrukspolitiken. Det är väl kanske i och för sig inte märkvärdigt att så sker. Vi fastlägger här i princip vad som skall gälla för tid framöver. Som jag ser det är dock skillnaderna den här gången inte större än att det skall vara möjligt att leva efter detta beslut, även om vi inte kan uppnå fullständig enighet. Principerna är naturligtvis viktiga, men ännu viktigare är den praktiska handläggningen och utformningen av politiken under de år som dessa principer skall gälla.

Jag vill, herr talman, sluta med att uttala den förhoppningen att det skall vara möjligt också under de kommande åren att i gott samförstånd mellan de berörda parterna handlägga jordbrukspolitiken.

Andre vice talmannen, som under detta anförande övertog ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Axel Kristiansson förklarade att socialdemokraterna haft en viss delaktighet i den utveckling som vi noterat under 1970-talet. Uppenbarligen är det på det sättet, eftersom vi hade regeringsansvaret under de sex första åren på 1970-talet. Jag fattade det så att Axel Kristiansson ansåg att utvecklingen hade varit gynnsam ur jordbruksnäringens synvinkel.

Sedan försökte sig Axel Kristiansson på en ny variant av den följetong som vi i dag har diskuterat, nämligen detta med huvudsyftet. Axel Kristiansson säger att det står *ett* huvudsyfte och då kanske det är meningen att det skall finnas andra huvudsyften. Men det står inte talat om några andra huvudsyften i propositionen. Det var på den punkten vi tyckte det fanns anledning att skapa klarhet om vad propositionen egentligen menade.

Nu har Axel Kristiansson varit med i utredningen och varit ense med de övriga ledamöterna i jordbruksutredningen om att de målen han nu har diskuterat skulle bedömas likvärdiga i förhållande till varandra. Därför vill jag ställa den raka frågan till honom: Hade det ändå inte varit klokt och rimligt att man i skrivningen i propositionen tagit fasta på den enighet som rådde i jordbruksutredningen på den här punkten? Hade

det inte varit klokt, när man inte gjorde det så klart i propositionen, att i utskottet försöka vidhålla det som hittills har gällt och det som utredningen uttalade sig för, nämligen att de olika faktorerna borde ha varit likställda i förhållande till varandra? Tycker inte t. o. m. Axel Kristiansson att det var tämligen onödigt att vi skulle vara tvungna att reservera oss i utskottet för att över huvud taget få gehör för den ståndpunkt som Axel Kristiansson, Eric Enlund och andra intog i utredningen?

ÅKE WICTORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Axel Kristiansson ställde frågan: Varför kräver ni inte inflytande utöver det som gäller livsmedel som inte omfattas av jordbruksprisregleringen? Varför kräver ni inte inflytande för de 30 och de 50 miljarderna?

Det är exakt det vi håller på att göra, i hela den debatt som pågår om hur vi skall kunna utveckla den ekonomiska demokratin i det här landet. Där handlar just diskussionen om hur man skall utveckla konsumenternas, löntagarnas, inflytande på alla dessa områden – där de områdena självfallet ingår som en integrerad del.

Sedan konstaterar Axel Kristiansson att debatten om konsumentinflytande är något av en partsdiskussion. Jag vill påstå att det också gäller för det konstaterande Axel Kristiansson gör, att det är bra med balansen i jordbruksnämndens styrelse. Axel Kristiansson representerar ju ett av förhandlingsintressena i sammanhanget och har naturligtvis tagit ställning från den utgångspunkten – ett ställningstagande som man f. ö. också har gjort i de diskussioner vi hade i utredningen på den här punkten.

Jag ställde en konkret fråga till Axel Kristiansson som jag inte har fått ett konkret besked på: Står ni kvar vid det ställningstagande som vi gjorde i utredningen om konsumentdelegationens framtida sammansättning och betydelse, förstärkning av kansliresurser och annat? Eller skall jag tolka ert inlägg som att ni nu har frångått det ställningstagandet?

AXEL KRISTIANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Svante Lundkvist frågade mig om jag förmenade att det var klokt att göra den här avvikelser från en enig utredning till propositionens innehåll, vidare om det var klokt av utskottet att inte bli ense på den punkten. Jag vill på den första frågan svara, vilket jag försökte säga i talarstolen, att jag förmenar att avsteget inte är större än att jag kan acceptera det, även från de utgångspunkter vi diskuterade i jordbruksutredningen.

Vad sedan gäller hur det har gått till i utskottet kan jag inte uttala mig – jag har ju inte varit närvarande där. Det är möjligt att det inte hade behövts några reservationer, jag vill inte uttala mig om det. Jag hade gärna sett att det inte hade varit några reservationer. Det är vad jag vill säga på den punkten.

Herr Wictorsson säger att "det är just vad vi håller på med, att skaffa oss inflytande över de 30 och de 50 miljarderna", och jag har naturligtvis

ingenting att invända däremot. Jag tror emellertid att det kan komma att bli ganska svårt att få det inflytandet. Vad jag ville säga tidigare var att ni i dag inte har något sådant inflytande – inte någonstans har konsumenterna ett sådant inflytande som de enligt förslaget får över jordbrukets 10 miljarder.

Vad sedan gäller frågan om en utredning beträffande konsumentdelegationens framtid och hur den skall utformas vill jag framhålla att det ju redan har skett en förstärkning av konsumentdelegationen sedan vi diskuterade densamma i jordbruksutredningen. Den förstärkningen borde kunna vara till fyllest i varje fall under ett övergångsskede så mycket mer som det inte är så länge sedan jordbruksnämnden och konsumentdelegationen var föremål för en utredning.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fråga Axel Kristiansson om han vidhåller sin tolkning av det som står i utskottets utlåtande sedan han fått klart för sig att avsikten med utlåtandet är att markera en annan inställning än den man gav uttryck för i utredningen. Det är det som här är det intressanta.

ÅKE WICTORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att Axel Kristiansson gått ifrån det krav vi hade i jordbruksutredningen och att han nöjer sig med den förstärkning av konsumentdelegationens kansliresurser som har skett. Det är således ett ställningstagande som avviker från det han gjorde i jordbruksutredningen.

Sedan vill jag också slå fast att orsakerna till att konsumenterna har detta inflytande över jordbrukspolitiken i första hand är att vi varit överens om att vi skall ge jordbrukarna ett stöd. Det måste vi om vi skall kunna klara livsmedelsförsörjningen här i landet, och det är detta som är utgångspunkten. Om det har ju konsumenter, producenter, socialdemokrater, bondeförbundare, centerpartister och många andra varit ense. Enigheten om detta har ursprungligen skapat detta inflytande.

AXEL KRISTIANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Vad gäller Svante Lundkvists fråga vill jag först och främst hänvisa till vad jag sade om hur jag ser på dessa målsättningar och om huruvida den ena eller den andra av dem är möjlig att infria utan att man tillgodoser båda. Jag tycker att mitt resonemang på den punkten håller. På frågan om jag står för min tolkning av utskottsutlåtandet vill jag svara att jag i det här avscendet utgår från jordbruksutredningen. Där har visserligen sagts att dessa målsättningar skall vara likvärdiga, men de kan mycket väl betraktas så också med denna skrivning. I utredningen sades ingenting om inkomstmålsättningen, och det är det väsentliga i sammanhanget.

SVEN ERIC LORENTZON (m):

Herr talman! Jag konstaterar att bland det mest positiva i denna proposition vi nu har att ta ställning till är en ändring av de allmänna villkoren för erhållande av statligt stöd för rationaliseringsändamål. Möjligheterna vidgas nu för kombinationsjordbruken att tillgodoräkna även skogsdelen som underlag för erhållande av statligt stöd. Äntligen har den för många fastigheter betydelsefulla kombinationen jord-skog fått sin rättmätiga ställning erkänd. Jag tänker då närmast på dessa fastigheters fördelar ur sysselsättningssynpunkt, deras styrka ur ekonomisk och likviditetsmässig synpunkt samt inte minst av hänsyn till trivsel och naturvård.

Därmed, herr talman, noteras nu med tillfredsställelse att dessa jordbruks möjligheter att fortleva och utvecklas förbättras. Detta innebär därför också möjligheter för stora delar av vår landsbygd att överleva. För skogs- och mellanbygderna är kombinationen ofta en förutsättning för att leva vidare.

Herr talman! Jag skall litet beröra kapitalfrågorna. I jordbruksutredningens kap. 22 berörs jordbrukets kapitalfrågor. Utredningen, liksom departementschefen i propositionen, konstaterar att nystartande och expanderande lantbrukare oftast drivit sina företag kapitalintensivt samt med hög skuldsättning och relativt litet eget kapital. Det stora problemet är att anskaffa kapital på sådana villkor att inte återbetalningsskyldigheten leder till likviditetssvårigheter.

I propositionen framläggs nya förslag till riktlinjer för jordbrukspolitiken bl. a. avseende statliga insatser för jordbrukets rationalisering och villkor för statligt stöd i olika former för jordbruksnäringen – förslag som säkerligen kommer att förbättra strukturförhållandena inom jordbruket.

Emellertid löper de framlagda förslagen stor risk att urholkas, och i många fall kan angelägen såväl yttre som inre rationalisering omintetgöras, om inte en tillräcklig mängd långfristigt kapital kanaliseras till jordbrukssektorn. En ovillkorlig förutsättning för att de nya riktlinjerna skall kunna förverkligas är sålunda att jordbrukarna får tillgång till långsiktigt kapital i större utsträckning än vad som nu är fallet. I en tid av svårigheter för näringslivet och ekonomisk oro i samhället är det angeläget att alla krafter samverkar för att nå ekonomisk stabilitet och sund ekonomisk samhällsutveckling. Emellertid får inte detta innebära att lantbrukets rimliga andel av kapitalmarknaden inte tillgodoses.

Lantbruksnäringen delar problemet rörande begränsad kapitaltillgång med andra delar av näringslivet, men en väsentlig skillnad är att lantbruket i högre grad än andra näringar har mycket kapital bundet i fastigheter.

I propositionen anfördes följande: "Investeringsviljan kan inte upprätthållas om det råder brist på kapital. Uppenbart är att den statliga lånegarantivningen fungerar som ett stöd bara om kreditinstitutet kan bevilja lånen." Detta är helt säkert riktigt samtidigt som det för flera

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspolitiken,
m. m.

lantbrukare är en bister verklighet och realitet. Obligationsutgivningsrätten för landshypoteken har under senare år varit helt otillräcklig för att finansiera nödvändiga investeringar. Hypoteksföreningarnas lånekö beräknas f. n. till ca 3,7 miljarder kronor, och den genomsnittliga väntetiden för de senast avlämnade låneansökningarna är mer än fyra år.

Fastighetsöverlåtelser, som är angelägna från såväl enskild som allmän synpunkt, försvaras av nu rådande förhållanden liksom att vissa särskilt kapitalkrävande produktionsgrenar inom jordbruket inte bibehålles på en rationell nivå på grund av uteblivna eller försenade investeringar. Möjligheter att nå önskade produktivitetsförbättringar påverkas likaså i negativ riktning av en knapp tillgång på kapital. Då frågan om vad som är en rimlig andel av den långa kapitalmarknaden för lantbruksnäringen behandlas bör flera faktorer beaktas. Det gäller exempelvis lånekö, väntetid, efterfrågat och tillgängligt kapital liksom förhållandet att en icke oväsentlig del av lantbrukets kapital genom fastighetsöverlåtelser – såsom arvsskiften och försäljningar – lämnar näringen och nyttiggörs inom andra delar av näringslivet. Otivelaktigt förhåller det sig så, att en kontinuerlig kapitalström finns från i lantbruksnäringen bundet kapital till bankinlåning, bostadsfastighetsinköp, obligations- och aktiesparande m. m.

F. n. finns en limit om 675 milj. kr. per år avseende obligationsutgivningsrätt för landshypoteken, vilket skall sättas i relation till det belopp som jag tidigare nämnde, alltså summan av nu inlämnade låneansökningar – ca 3,7 miljarder kronor. En avvägning av ökade taxeringsvärden, fortgående inflation och påtalad avtappning av kapital från lantbruksnäringen bör också göras för att man skall kunna rätt bedöma vad som kan anses vara en för lantbruket rimlig del av kapitalmarknaden.

Bedömningen av dessa förhållanden måste leda till slutsatsen att kapitalfrågan är en av de allra viktigaste och mest akuta frågorna att lösa på lantbrukets område.

En sund jordbrukspolitik måste även innefatta att kapitaltillskott tillförs landshypoteken genom ökade emissionsrätter.

Utskottet liksom jordbruksministern framhåller att kapitalfrågorna måste lösas i annat sammanhang. Detta är möjligen riktigt, men jag vill konstatera att om de inte snarast löses kommer de målsättningar vartill propositionen syftar inte att kunna uppnås.

Jag tycker mig finna att dagens debatt visar på enighet om målsättningen och om de riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken som propositionen anger. Detta, herr talman, bör utgöra en god grund även för kapitalfrågornas lösning.

Jag har med detta inlägg velat markera den vikt moderata samlingspartiet lägger vid dessa frågor.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Vi har nu snart i sex och en halv timme talat jordbrukspolitik, och jag skall inte gå in på så mycket i vare sig propositionen eller betänkandet, utan jag skall stanna vid den punkt som jag tycker är en för konsumenterna väldigt viktig fråga.

Med anledning av min motion 1977/78:93, som behandlats i jordbruksutskottets betänkande, vill jag anföra följande:

Syftet med motionen, säger utskottet, är i princip tillgodosett i propositionen, men jag anser att skrivningen kunde ha varit väsentligt klarare. När det gäller konkurrensneutralitet på fettvaruområdet, så syftar denna till att medföra att konsumenterna skall få ett så billigt och bra matfett som möjligt.

Förutsättningarna för nuvarande regleringar på matfettområdet har ändrats väsentligt sedan de tillkom, vilket motiverar en omprövning av regeringarnas utformning.

Det föreligger inte längre en klar gränsdragning mellan smör och margarin. Marknads- och konkurrenssituationen har ändrats genom att mejeriindustrin har lanserat egna smörfettsbaserade margarintyper.

Under perioden 1973–1977 har Svenska mejeriernas riksförbunds andel av margarinmarknaden ökat från 6 % till 27 %. Detta beror delvis på att mejeriindustrin kunnat utnyttja sin tillgång till smörfett på ett icke konkurrensneutralt sätt. Smöret har fått en minskad betydelse i mjölkökonomi för mejerinäringen, och sedan 1950-talet har smörproduktionen halverats.

Av mjölkinvägningens värde på ca 3 100 milj. kr. utgör mjölksubventionerna ca 2 100 milj. kr., eller omkring två tredjedelar.

Motiven för en omprövning av regeringarna på matfettområdet är sålunda främst den nya marknadssituationen, smörets minskade betydelse och de statliga subventionernas stora betydelse för mejerinäringen. Eftersom de statliga subventionerna spelar en så stor roll för mejeriindustrins produkter, finns det en särskild anledning att granska de statliga regeringarna och subventionernas effekt på konkurrenssituationen på matfettområdet.

Jag anser det orimligt att man med hänvisning till mjölkproducenternas behov av ekonomiskt stöd på ett extremt sätt utnyttjar de möjligheter som regleringssystemet ger till att favorisera smörfett på bekostnad av vegetabiliskt fett, t. ex. genom att lämna extra smörfettsrabatter till mejeriindustrins egna nya smörfettsbaserade produkter.

Ett rättvisekrav är att ge margarinindustrin tillgång till mjölkfett som råvara till sina matfettsprodukter på samma villkor som gäller för den föreningsägda mejeriindustrin.

I konsumenternas intresse måste statsmakterna finna rättvisare former för avsättningen av smörberget, dvs. smörfettsöverskottet.

Den nuvarande principen att belasta alla fettråvaror utom smörfett med en fettvaravgift kan i framtiden medföra att det företagsckonomiskt sett ställer sig billigare att använda smörfett i stället för avgiftsbelagda

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

vegetabiliska råvaror.

Enligt Kungl. Maj:ts förordning av den 9 juni 1967 är fettvaruregleringens ändamål att bereda inhemska oljevaxter samma skydd som övriga jordbruksprodukter. I detta syfte beläggs alla oljehaltiga margarinråvaror, med undantag av mjölkfett, med en fettvaruavgift. Fettvaruavgiften är densamma för alla slag av margarinråvaror, alltså marina oljor, sojaolja, rapsolja m. fl., vare sig oljorna är producerade i Sverige eller är importerade. År 1967 var fettvaruavgiften 1:00 kr. och i år, 1977, är den 2:28 kr.

Jordbruksministern anför i propositionen att konkurrensförhållandena skall beaktas vid den avvägning mellan priserna på olika matfetter som sker vid prisöverläggningarna, och i detta instämmer utskottet. En tillsättning av en arbetsgrupp med alla berörda parter för att utreda frågan om konkurrensneutralitet på matfettområdet anser utskottet ej behövlig. Utskottet hänvisar till jordbruksnämndens möjligheter att föreslå åtgärder. Inom parentes sagt, herr talman, anser jag att det hade varit alldeles utmärkt, om utskottsmajoriteten hade beslutat sig för en partssammansatt arbetsgrupp och därmed gjort reservationen onödig.

Mitt motionsyrkande har upptagits i reservationen 8, och jag kommer därför, herr talman, att vid omröstningen stödja denna.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! I syfte att få till stånd rättvisare former skulle det behövas ytterligare en utredning, sade Margot Håkansson. När utskottet hade att ta ställning gick vi tillbaka och såg vad jordbruksutredningen anför i sammanhanget. Det visade sig då att jordbruksutredningen hade utrett fettvaruregleringen mycket noggrant med anlitande av alla tillgängliga experter. Man kan rent av våga påstå att få områden är så noggrant utredda.

Man fann att den kritik som framförts i allt väsentligt berodde på missförstånd och oklarhet om hur regleringen fungerar. Utredningen var enig om att det inte fanns skäl att gå vidare med undersökningarna av förhållandena. De problem som påstods föreligga saknade aktualitet, och man var övertygad om att konkurrensen, om den på något sätt var snedvriden, borde kunna tas upp till behandling i samband med prisöverläggningarna.

Jag kunde i och för sig, om jag ville agera partiskt i egenskap av oljeväxtodlare, anlägga vissa subjektiva synpunkter på fördelningen av regleringskassan på detta område, men jag nöjer mig med att peka på att vi inte har funnit objektiva skäl för att nu tillsätta någon ytterligare utredning.

MARGOT HÅKANSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till den senaste talaren, Einar Larsson, säga att jag tycker att det finns all anledning att tillsätta denna utredning nu, eftersom det inte råder någon riktig konkurrensneutralitet på detta om-

råde. Det är inte önskvärt att man favoriserar en fettprodukt på andras bekostnad. Utskottet hade vunnit på att tillsätta en arbetsgrupp som hade kunnat se över dessa förhållanden. Det kan förhoppningsvis lösa sig i alla fall som en följd av debatten i kammaren i dag, om den leder till att man verkligen ser över förhållandena och skapar en konkurrens på lika villkor.

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

HANS PETTERSSON i Helsingborg (s):

Herr talman! Efter den här långa debatten är det kanske inte så mycket mer att säga i denna fråga. Jag hade tänkt att något beröra problemen kring inkomstmålet, men efter Åke Wictorssons och Svante Lundkvists anföranden skall jag avstå från det och nöja mig med att instämma i vad de båda har sagt. Men jag skulle ändå vilja rekommendera Anders Dahlgren och några andra ledamöter att stämma ner tonen en aning när det gäller solidariteten mellan grupperna. Vi får dagligen rapporter om att stora löntagargrupper måste ändra sina köpvanor och sänka kvaliteten på sina livsförnödenheter som en följd av den borgerliga regeringens ekonomiska politik.

Herr talman! Jag skall också kommentera behandlingen av motionen 523, som jag och ett par partikamrater från Skåne väckte under den allmänna motionstiden. Den handlar om halmbränning på åkrarna. Jag skall inte ta kammarledamöternas tid i anspråk med en närmare redogörelse för motionens innehåll utan skall bara kort nämna, att vi där tar upp den miljöstörning, den jordförstöring och det slöseri med resurser som halmbränningen innebär. Vi talar i motionen inledningsvis om att Lantbrukarnas provinsförbund, lantbruksnämnderna och länsstyrelserna – liksom kommunerna – har försökt motverka olägenheterna med halmbränningen men trots en massiv insats inte lyckats uppnå det önskade resultatet, nämligen att halmbränningen skulle upphöra.

Utskottet behandlar i sitt betänkande nr 10 motionen på några rader, enligt min mening med en intetsägande skrivning. Man upplyser om att det är länsstyrelserna, lantbruksnämnderna och kommunerna som skall handlägga dessa frågor. Det har vi också redovisat i motionen, så det är inget nytt. Jag tycker att miljöfrågorna över huvud taget fått en styvmoderlig behandling både i propositionen 19 och i utskottets betänkande. Man borde ha tagit upp en hel del miljöfrågor som sammanhänger med jordbruksnäringen, såsom giftbesprutning, övergödning m. m.

Om utskottet hade skrivit någonting om de olägenheter som faktiskt sammanhänger med halmbränningen och gjort myndigheterna uppmärksamma på dessa problem, hade man kanske kunnat förvänta sig en ändring. De riktlinjer för hur jordbruket skall bedrivas från miljösynpunkt som naturvårdsverket skall utarbeta skall givetvis omfatta också halmbränningen. Det hade därför varit bra, om utskottet hade givit ifrån sig någon viljeyttring.

Herr talman! Då utskottet avgivit ett enhälligt betänkande, är det väl

meningslöst att ställa något särskilt yrkande i denna fråga. Jag avstår därför från det.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Debatten här i dag har i huvudsak handlat om olika ekonomiska aspekter på jordbruket. Det är ingenting konstigt i det, för det här är väldigt viktiga saker för vårt lands ekonomi liksom för konsumenternas och producenternas situation. Men jag tänkte i debattens sista minuter litet grand ta upp de ekologiska aspekterna, något som f. ö. också föregående talare var inne på.

I dagens tidningar förekommer larmrapporter om den ökade cancerfrekvensen i landet. Man anser att den beror på den ständigt ökande förekomsten av kemikalier i vårt samhälle. Det är helt klart att de stora bovorna i det dramat lär få sökas hos industrin och kanske inte minst hos bilismen, men samtidigt är det väl uppenbart att jordbruket inte får undantas från miljödebatten. De allmänna strävandena att anpassa vår mänskliga verksamhet till ekologins krav måste också gälla jordbruket.

Dessa frågor har tagits upp i två motioner väckta under den allmänna motionstiden. Den ena motionen är 1976/77:839 med Björn Eliasson som första namn. Där pekas på de olika ekologiska problem som är förenade med användning av bekämpningsmedel i jordbruket, de störningar i den naturliga ekologiska balansen som kan bli följderna och också de risker som naturligtvis finns för olika kemikalierester i livsmedlen. Vi pekar på vikten av att utveckla mer ekologiskt inriktade metoder för att bekämpa skadeinsekter och hålla olika sjukdomar tillbaka.

I motionen tas också upp energiaspekten. Framför allt produktionen av konstgödsel är som vi vet förenad med kraftigt ökande energikostnader. Mot denna bakgrund, som redovisas i motionen, hemställs att riksdagen hos regeringen skall begära initiativ till en utveckling mot resurssnåla och biologiskt riktiga odlingsmetoder i enlighet med vad vi sagt i motionen.

Den andra motionen är 1976/77:1220. Den bygger på samma tema men tar upp ett konkret exempel på försök att finna jordbruksmetoder som inte förutsätter användning av olika kemikalier. Det gäller framför allt den biodynamiska metoden, som man väl får anse vara det mest utarbetade försöket att finna odlingsmetoder där man kan avstå från användning av kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel utan att det skall få för allvarliga konsekvenser för produktionsresultatet.

Den biodynamiska odlingsmetoden utgör onekligen ett intressant alternativ till de vanliga odlingsmetoderna. De undersökningar som har genomförts i samarbete med lantbruksuniversitetet i Ultuna pekar också på att ur produktionssynpunkt kan det biodynamiska jordbruket hävda sig ganska väl i förhållande till de vanliga metoderna.

Det finns kring den biodynamiska odlingen uppbyggda en rad verksamheter av ett slag som påminner om dem som finns kring jordbruket

i övrigt. Det finns forskningsverksamhet där man försöker att ständigt förbättra odlingsmetoderna, rådgivningsverksamhet, med anställda konsulenter för de enskilda lantbrukarna, det finns utbildningsverksamhet och det finns en organisation för kvalitetskontroll. Men dessa verksamheter finansieras helt och hållet med enskilda medel; det är de enskilda lantbrukarna, de enskilda konsumenterna och eleverna i den utbildning som vi har som får svara för kostnaderna. Samhället ger alltså inget som helst stöd.

Vi som står bakom den här motionen har sett det som naturligt att samhället skall stödja forsknings-, rådgivnings- och utbildningsverksamhet samt kvalitetskontroll i samband med biodynamisk odling.

Man kan bland konsumenterna konstatera ett växande intresse för ekologiskt inriktade jordbruksmetoder, vilket kommer till uttryck i en ökande efterfrågan av naturenligt eller biodynamiskt odlade produkter som i hög grad överstiger tillgången. Också bland producenterna kan ett sådant intresse konstateras. I motionen 1220 hänvisas bl. a. till att en Sifundersökning i tidningen Land för ett par år sedan visade att en mycket stor del av Sveriges jordbrukare gärna skulle vilja använda s. k. naturenliga metoder, om förutsättningar för sådan odling kunde skapas.

Även myndigheterna är intresserade av dessa odlingsmetoder. Statens naturvårdsverk har i olika sammanhang pekat på de bekymmer som förorsakas av användningen av kemiska bekämpningsmedel och alltför mycket konstgödsel, och verket har också framhållit vikten av att stödja utvecklandet av sådana jordbruksmetoder som innebär alternativ till bekämpningsmedelsanvändningen. Föredragande statsrådet framhåller också i propositionen vikten av en utveckling av det svenska jordbruket i en mer ekologisk riktning, och samma tankegångar kommer igen i utskottets betänkande.

Den allmänna inriktningen är alltså klar på det här området. Men utskottet är föga konkret när det gäller att ta ställning till vilka åtgärder som skall vidtas för att åstadkomma den önskvärda utvecklingen, utan nöjer sig i stor utsträckning med att hänvisa till verksamhet som redan pågår. Det är anmärkningsvärt, tycker jag, att Torkel Lindahl skulle behöva skriva ett särskilt yttrande för att klargöra sin uppfattning, att den verksamhet som bedrivs kring alternativa jordbruksmetoder bör få större samhälleligt stöd.

Jag hoppas ändå att den principiellt positiva inställning som såväl jordbruksministern som jordbruksutskottet har gett uttryck för skall leda till mer av konkret handling för framtiden, så att vi får ett arbete för utveckling av nya jordbruksmetoder, som kan innebära minskat behov av kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel.

Jag har därför inget annat yrkande än utskottets, men jag skall återkomma i den här frågan i framtiden.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Det var intressant att lyssna till Pär Granstedts anförande angående jordbrukets miljöeffekter. Vad jag konstaterar med förvåning är emellertid att vi inte har sett herr Granstedt ställa upp när vi här i riksdagen har tagit upp dessa frågor rent praktiskt.

Man kan naturligtvis tala om ekologisk balans, men ekologisk balans är ju en samlingsbeteckning för metoder som innebär att man inte stör det naturliga kretsloppet. När vi har gått ut med motioner och gjort framstötter i interpellationer angående begränsad gödselmedelsanvändning, försök att förbättra vattenvården i jordbruket osv., har vi inte mött något gensvar från herr Granstedt. Jag måste beklaga detta. Men jag kanske kan hoppas att herr Granstedt i fortsättningen ställer upp när sådana frågor tas upp i riksdagen?

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det senaste inlägget kan jag bara tolka som ett uttryck för bristande uppmärksamhet på vad som händer i den här kammaren. Så länge jag varit ledamot av Sveriges riksdag har jag tagit upp de här frågorna i olika sammanhang. Det kanske bara är så att vi diskuterat dessa frågor i kammaren vid litet skilda tillfällen.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Miljövården gäller mänskliga frågor. Och jag trodde inte att det skulle betyda någonting vilket parti som tog upp dessa frågor. Men tydligen betyder det mycket för Pär Granstedt.

För oss socialdemokrater är det fråga om att skapa vettigare villkor för människor att leva under och se till att den jordbruksteknik som används fyller de anspråk vi har på god miljövård.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är inte jag som försökt ta upp något slags strid om vem som är bäst på det här området, Grethe Lundblad. Jag tror att vi har rätt likartade utgångspunkter. Jag kan bara konstatera att när jag i olika sammanhang aktualiserat dessa frågor har inte Grethe Lundblad varit på plats och gett mig stöd. Vi behöver kanske mer av samarbete i framtiden och mindre av att man skyller på varandra.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! För utskottets del vill jag säga att det inte har varit brist på initiativ och framstötter i miljöfrågor här i riksdagen. Snarare kan man säga att det har varit väldigt mycket åsikter och kanske inte alltid så mycket insikter.

Utskottet har inte undervärderat de aspekter som framkommit utan haft inne på hearing olika grupper som engagerat sig i ämnet.

Jag tror att enda möjligheten att komma till rätta med dessa viktiga

problem på sikt är att vi skaffar oss mer insikt och skapar underlag för fortsatt försöksverksamhet och forskning.

Överläggningen var härmed slutad.

ANDRE VICE TALMANNEN: Utskottets hemställan och därtill hörande motivering företas till avgörande momentvis. Propositioner beträffande utskottets motivering till den del den berörs i reservationerna nr 2 och 7 ställs omedelbart efter mom. 4 resp. 13.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 139
Avstår - 11

Mom. 2-4 a

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4 b och d

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna 1976/77:974 av Lars Werner m. fl. och 1977/78:98 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 4 b och d röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna 1976/77:974 av Lars Werner m. fl. och 1977/78:98 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299

Nej – 13

Mom. 4 c

Utskottets hemställan bifölls.

Utskottets motivering till den del den berördes i reservationen nr 2 av Svante Lundkvist m. fl.

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner jordbruksutskottets motivering i betänkandet nr 10 till den del den berörs i reservationen nr 2 av Svante Lundkvist m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 162

Nej – 141

Avstår – 9

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 3 av Svante Lundkvist m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande nr 10 mom. 5 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 3 av Svante Lundkvist m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 139
Avstår - 11

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 7, 8 och 12

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 7, 8 och 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 150

Mom. 9 a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 9 b

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 98 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 9 b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 98 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299

Nej - 13

Mom. 10

ANDRE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till hemställan i motionen nr 98 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till hemställan i motionen nr 98 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299

Nej - 13

Motiveringen

ANDRE VICE TALMANNEN: I fråga om motiveringen ställs först propositioner beträffande det av Bertil Jonasson under överläggningen framställda yrkandet. Detta yrkande har i stencil utdelats till kammarens ledamöter. Om Bertil Jonassons yrkande bifalles kvarstår endast yrkandet om godkännande av den av utskottsmajoriteten anförda motiveringen i övrigt. Skulle Jonassons yrkande däremot avslås upptas även det av Hans Wachtmeister i andra hand framställda yrkandet om bifall till reservationen nr 5 av Einar Larsson m. fl.

Det av Bertil Jonasson under överläggningen framställda yrkandet att en mening på s. 24 i utskottsbetänkandet skulle utgå

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

Propositioner gavs på dels bifall till, dels avslag på detta yrkande, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren beträffande motiveringen till mom. 10 i jordbruksutskottets betänkande nr 10 bifaller det av Bertil Jonasson under överläggningen framställda yrkandet röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren avslagit detta yrkande.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 145
Avstår - 4

Utskottets motivering i övrigt
Godkändes.

Mom. 11

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 149

Fredagen den
16 december 1977

Jordbrukspolitiken.
m. m.

Utskottets motivering till den del den berördes i reservationen nr 7 av Svante Lundkvist m. fl.

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner jordbruksutskottets motivering i betänkandet nr 10 till den del den berörs i reservationen nr 7 av Svante Lundkvist m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 149

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 150

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 98 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 98 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 14

Mom. 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 139
Avstår - 11

Mom. 17 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 974 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 17 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 974 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Fredagen den
16 december 1977

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298
Nej - 13
Avstår - 1

Mom. 17 b och c

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna 1976/77:974 av Lars Werner m. fl. samt 1977/78:63 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna 1976/77:974 av Lars Werner m. fl. samt 1977/78:63 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295
Nej - 13

Mom. 19-23

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 63 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg samt nr 98 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 63 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg samt nr 98 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293
Nej - 13
Avstår - 1

Mom. 25-28

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 8 Skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:21 med anledning av propositionen 1977/78:48 om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun jämte motioner.

I propositionen 1977/78:48 hade regeringen (kommundepartementet) föreslagit riksdagen att anta förslag till lag om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås en särskild lag om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun. Genom denna lag får landstingskommunen befogenhet att lämna bidrag och lån till kommun inom lands- tingsområdet, i den mån det behövs för att främja skatteutjämning mellan kommunerna. Denna möjlighet till inomregional skatteutjämning blir ett komplement till det statliga skatteutjämningsystemet. Landstingskommunen bestämmer själv om ett inomregionalt skatteutjämnings- system skall införas och hur det skall utformas. Landstingskom- munens möjlighet att befatta sig med skatteutjämning blir provisorisk och begränsad till fyra år. Den nya lagen avses träda i kraft den 1 januari 1978 och gälla till utgången av år 1981.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propo- sitionen väckta motionerna

1977/78:134 av Hilding Johansson (s) och Hans Gustafsson (s), vari yrkats att riksdagen skulle ge regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande riskerna för en landstingskommunal styrning av den primärkommunala verksamheten,

1977/78:179 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen skulle besluta att i avvaktan på förslagen från kommunalekonomiska

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

utredningen uppskjuta behandlingen av propositionen 1977/78:48, och 1977/78:193 av Alf Wennerfors m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade att lagen om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att landstinget skulle kunna ge lån men inte bidrag.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1977/78:179,
2. a. med bifall till propositionen 1977/78:48 och med avslag på motionen 1977/78:193 anta i propositionen framlagt förslag till lag om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun,
b. förklara motionen 1977/78:134 besvarad med vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av Hilding Johansson, Holger Mossberg, Olle Svensson, Ove Karlsson, Yngve Nyquist, Kerstin Nilsson och Gusti Gustavsson (s) samtliga som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1977/78:179,
2. med anledning av propositionen 1977/78:48 och motionen 1977/78:134 samt med avslag på motionen 1977/78:193 anta i propositionen framlagt förslag till lag om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Med vår reservation har vi velat markera att det system för skatteutjämning som kommer att beslutas för Stockholms läns landstingskommun bör vara en engångsföreteelse. Liksom finansutskottet har vi funnit att det föreligger ett dokumenterat djupt behov av en utjämning av de ekonomiska resurserna mellan kommunerna i Stockholms län. På grund av detta och lagens provisoriska karaktär har vi inte motsatt oss att propositionens lagförslag bifalles. Men vi vill på ett annat sätt än som sker i propositionen och i konstitutionsutskottets betänkande göra klart att det här är fråga om en engångsföreteelse.

Ansvar för den kommunala skatteutjämningen får inte flyttas från staten till landstingen. Därför vill vi i motsats till kommunministern inte betrakta skatteutjämningsystemet för Stockholms läns landstingskommun som en försöksverksamhet som kan ligga till grund för överväganden att permanenta denna ordning inom Stockholmsregionen och skapa motsvarigheter inom andra regioner. Det får inte tjäna som en modell. I stället bör det avlösas av andra åtgärder inom ramen för det statliga skatteutjämningsystemet.

Det skulle få mycket olyckliga konsekvenser att låta landstingen svara för skatteutjämningen. Den ekonomiska styrkan varierar i mycket hög grad mellan olika landsting. Vissa landsting skulle relativt lätt kunna klara uppgiften, därför att de har en god ekonomi och ett bra skatteunderlag. Andra landsting saknar förutsättningar för en sådan uppgift.

En annan konsekvens skulle vara att landstingen blev överkommuner.

Därmed skulle det nuvarande kommunala systemet rascras. I propositionen framhålls att kommun och landstingskommun är två likställda kommuntyper. Om detta är vi överens, och jag hoppas uppriktigt att kommunministern och andra inom de borgerliga partierna som har denna uppfattning skall slåss tillsammans med oss socialdemokrater för denna uppfattning, mot de borgerliga som vill göra landstingskommunen till en överkommun.

Jag anser dock att kommunministern liksom hans meningsfränder inom konstitutionsutskottet underskattar de risker som finns med det system för skatteutjämning som nu införs i Stockholms län. Jag läser nämligen vidare i propositionen: "Ett skatteutjämningsystem som innebär endast att landstingskommunen skjuter till skatteunderlag för att kommun skall kunna uppnå en viss garanterad skattekraft eller lämnar lån med fördelaktiga lånevillkor till kommun med särskilda ekonomiska problem medför enligt min mening inga risker i detta sammanhang."

För min del tar jag allvarligare på dessa risker. De blir särskilt stora om man utifrån vad kommunministern kallar försöksverksamhet i Stockholms läns landsting inför en liknande ordning för alla landsting i Sverige. För att förebygga dessa risker vill vi från reservanternas sida, som jag redan nämnt, framhålla att det speciella skatteutjämningsystemet i Stockholms län inte får betraktas som en försöksverksamhet som kan tjäna som ett mönster för framtida inomregional skatteutjämning. Den ordning som nu kommer att införas i Stockholms län får inte bli inkörsporten till en liknande ordning för samtliga Sveriges landsting. Vi vill vidare slå fast att reglerna för skatteutjämningsystemet för Stockholms län bör utformas så att relationerna mellan landstingskommunen och kommunerna i övrigt inte påverkas. Som en konsekvens härav måste generella regler utformas för skatteutjämningsbidragen så att dessa fördelas mellan kommunerna efter på förhand fastställda objektiva grunder.

I detta sammanhang är det särskilt angeläget att betona att landstinget inte får lämna några föreskrifter om hur skatteutjämningsmedlen skall användas. Det ligger en uppenbar fara i att landstinget styr den kommunala verksamheten genom bidragen. Det är lätt att se hur ett landsting kan påverka utformningen av den kommunala verksamheten genom skatteutjämningsmedel och sålunda begränsa den kommunala självstyrelsen. Men ett landsting får exempelvis inte sätta ett tak för utbyggnaden av barnomsorg eller äldreomsorg eller föreskriva en standard för någon kommunal verksamhet. Skall det uppställas villkor av denna typ måste det ske genom beslut i riksdagen, eftersom de bör gälla för hela landet. Jag vill alltså framhålla vikten av att det från landstingens sida inte utfärdas några föreskrifter om hur skatteutjämningsmedlen skall användas.

Riskerna blir särskilt stora när landstingen ger sig in i långivning. Genom den kan de outtalat eller uttalat styra den primärkommunala verksamheten. De kan därvid använda en rad medel. Det räcker med att ett landsting resonemangsvis låter förstå att den kommun som skall

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

ha ett lån måste uppfylla vissa villkor, exempelvis att reducera vissa utgifter. Därför har vi reservanter inom utskottet velat att riksdagen stryker under att långivningen bör utformas så, att varje möjlighet till styrning av den primärkommunala verksamheten utesluts.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Vi har vid flera tillfällen under den senaste tiden haft anledning att beröra den ekonomiska situationen för kommuner och landsting. Detta är ganska naturligt med tanke på att ett stort antal kommuner nu passerat 30-kronorsgränsen i utdebitering och att vissa kommuner uppnått 32 kronor.

Sedan några år tillbaka har förändringar i fråga om kommunernas ekonomi avfärdats med hänvisning till pågående utredningsarbete. Sedan den kommunalekonomiska utredningen nyligen framlagt sina förslag är väl inte detta gångbart.

Det ärende vi nu behandlar rörande skatteutjämning i Stockholms läns landsting har kommit fram på ett annorlunda sätt. Utan att invänta resultatet från kommunalekonomiska utredningen kom regeringen med förslag om speciallagstiftning för Stockholms län. Trots att kommunministern i propositionen fastslår att den föreslagna inomregionala skatteutjämningen inte bör ersätta den statliga skatteutjämningen utan utgöra ett komplement till denna, framlades förslaget omedelbart innan kommunalekonomiska utredningen kom med sina förslag. Man kan säga att komplementet kom före huvudförslaget.

Vi har från vänsterpartiet kommunisterna funnit det omotiverat och olämpligt att frågan om inomregional skatteutjämning behandlas avskild från och före det statliga skatteutjämningsystemet. Därför har vi yrkat att riksdagen i avvaktan på förslagen från kommunalekonomiska utredningen uppskjuter behandlingen av proposition 48.

Enligt vår mening måste nämligen den avgörande frågan vara vilka resurser som regering och riksdag är beredda att satsa på det statliga skatteutjämningsystemet. En rejäl satsning på detta system utjämnar skillnaderna såväl inom enskilda regioner som mellan kommuner i olika delar av landet. En inomregional skatteutjämning kan endast minska spännvidden mellan kommunerna inom en region, inte påverka skillnaderna mellan kommuner i olika delar av landet. Det kan som exempel anges att man genom det föreslagna systemet inte kommer till rätta med den skillnad på 7 kr. som föreligger mellan Lysekil och Danderyd.

Det är helt klart att det är otillfredsställande med utdebiteringsskillnader på 5-6 kronor och mer mellan olika kommuner för samma service. Det är naturligtvis särskilt framträdande om dessa olikheter råder inom en region, som Stockholmsregionen. Men för den skull kan man inte anse att detta är ett problem som endast de boende inom regionen skall lösa.

Svagheten med det system som skisseras i propositionen är att inga

särskilda statliga resurser tillförs Stockholmsregionen för att utjämna skillnaderna. Det blir en fråga för skattebetalarna inom regionen. Detta innebär att även låginkomsttagare i kommuner med redan hög utdebitering tvingas bidra till utjämningen. Till saken hör också att Stockholms läns landsting redan har den näst högsta skatten i landet. Den utjämning mellan kommunerna som kan uppnås med det framlagda förslaget skall alltså finansieras via landstingsskatten, som drabbar låginkomsttagarna särskilt hårt. Det är nämligen inte särskilt sannolikt att de kommuner som man räknar med skall få del av utjämningen får möjligheter att sänka utdebiteringen till primärkommunal verksamhet.

Vi är alltså kritiska till den föreslagna metoden att minska klyftorna mellan kommunerna i Stockholmsregionen. Den avgörande invändningen i nuläget är att man bryter ut denna fråga ur den totala skatteutjämningen och söker på ett konstlat sätt lösa den oberoende av andra åtgärder.

Övriga motionärer har godtagit propositionens förslag med olika modifieringar. En enskild moderatmotion vill att endast lån och inte bidrag skall förekomma. En socialdemokratisk motion uttrycker farhågor för att landstinget kan komma att styra den primärkommunala verksamheten. Huvudfrågan undvikes dock i motionerna, nämligen att det framför allt måste vara över det statliga skatteutjämningssystemet och särskilda statsbidrag som problemen skall angripas. Detta motsäges inte av att problemen är särskilt framträdande i en region, nämligen Stockholmsregionen. Vi vidhåller därför uppfattningen att frågan om särskilda åtgärder för Stockholmsregionen bör tas upp i samband med behandlingen av skatteutjämningssystemet i dess helhet.

Med hänvisning härtill ber jag att få yrka bifall till motion nr 179 som innebär uppskov med behandlingen av frågan om inomregional skatteutjämning i avvaktan på behandlingen av det statliga skatteutjämningssystemet.

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Frågan om inomregional skatteutjämning har tidigare väckts av centerpartiet här i riksdagen. Under våren 1976 ställde sig riksdagsmajoriteten bakom kravet i en centermotion från Karin Söder m. fl. att skyndsamt pröva möjligheten att lagstiftningssvägen skapa möjligheter för en inomregional skatteutjämning. Jag skall inte närmare uppehålla mig vid motionen och motiven bakom den, eftersom Pär Granstedt, en av motionärerna, senare kommer att ta till orda här i kammaren.

I propositionen redogörs utförligt för den kommunalekonomiska situationen i Stockholms län. Den kännetecknas av betydande skillnader mellan kommunerna, skillnader som blivit större än när de först aktualiserades i den av mig inledningsvis nämnda motionen.

Man kan konstatera att i Stockholms län är skillnaden mellan de kommunala skattesatserna störst i landet. Det statliga utjämningssystemet bidrar endast i ringa mån till att utjämna dessa skillnader. Det har in-

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

neburit att särskilda insatser krävs. Man kan nämna att hälften av det extra statliga skatteutjämningsbidraget går till kommuner i Stockholms län. Det gäller för 1978 likaväl som för 1977, och det är väl också ett svar till vad Nils Berndtson anförde, att man måste vidta åtgärder. Han frågade varför man inte gör det. Men man har faktiskt via dessa extra statliga skatteutjämningsbidrag fått hjälpa till.

Kommunalekonomiska utredningen, som i förra veckan lämnade sitt betänkande, har också utförligt redovisat den ekonomiska situationen i Stockholms län, och där föreligger en samstämmighet mellan de redovisningar som gjorts av utredningen och de redovisningar som lämnats i propositionen. Man har också inledningsvis resonerat om på vilket sätt man skall angripa problemet, och även där råder en samstämmighet. Man har avvisat tanken att göra hela länet till en kommun – en tanke som finns i propositionen – eller att ändra uppgiftsfördelningen mellan landsting och kommun. Kvar står då att omfördela ekonomiska resurser inom regionen till stöd för de kommuner som har låg skattekraft och hög utdebitering.

Utskottet delar uppfattningen att de ekonomiska problem som finns i Stockholmsområdet är av så speciell akut karaktär att frågan om inomregional skatteutjämning bör prövas utan att man avvaktar utredningsförslaget. Det är alltså enhälligt som man står bakom detta krav, och det är därför man också avvisar vpk-motionen.

Beträffande vpk-motionen kan jag väl inflika att låginkomsttagarna skulle kanske drabbas ändå hårdare, i varje fall i de utsatta kommunerna, om man inte vidtog särskilda åtgärder.

Landstinget föreslås alltså få en vidgad kompetens genom denna lag. Utskottet accepterar också det förhållandet, och jag finner det naturligt att lösa de aktuella problemen den vägen. Landstinget ges emellertid ingen skyldighet, utan det blir en prövning inom landstinget.

En fråga som är av stor principiell betydelse är då relationerna mellan primärkommuner och landstingskommuner. Farhågor har uttalats – det hörde vi Hilding Johansson här också nämna – att det skulle bli fråga om styrning från landstinget gentemot kommunerna, att man skulle villkora bidrags- och långivningen på ett sådant sätt att man inkräktar på den primärkommunala kompetensen. Kommunministern har i propositionen framhållit att en möjlighet för landstinget att lämna lån eller bidrag får inte rubba den gällande ordningen mellan landsting och primärkommun som två likställda kommuntyper. Vidare sägs att villkor som inkräktar på den kommunala självstyrelsen får inte ställas upp, och det har utskottet understrukit. Vi instämmer i vad föredragande statsrådet anför, och därmed har vi också avvisat kravet i den socialdemokratiska motionen, att riksdagen skulle ge regeringen detta till känna, eftersom regeringen enligt vår uppfattning i propositionen utförligt gjort de här uttalandena.

Ser vi på den socialdemokratiska reservationen finner vi att där framförs kravet att reglerna skall vara klarare – de är för vaga för att kunna ac-

cepteras. En frågeställning som jag skulle vilja resa – eftersom vi i övrigt är så samstämmiga i fråga om att behovet finns – är: Hur skall reglerna se ut? Jag finner inte ut av reservationen att de är på närmare sätt preciserade. Skulle de ha den precision som Hilding Johansson efterlyste borde de också ha formulerats i lag. Det har emellertid inte skett. Därför har vi också funnit skäl att betrakta motionen som besvarad med vad utskottet anfört.

Provisoriet och huruvida detta skulle kunna bli en modell för framtiden är en fråga som också tagits upp. Propositionen säger att lagen skall vara provisorisk men talar inte om fortsättningen, och därför finns det kanske inte så stor anledning att diskutera det i dag. Tiden för den här lagen går ut 1981. Det är alltså en begränsad tidsperiod.

Huruvida man via det statliga skattesystemet skall reglera den här frågan får bli föremål för senare bedömning.

Alf Wennerfors frångår emellertid propositionen och vill endast acceptera långivningen. Analyserar man situationen, finner man att i varje fall i vissa av de kommuner som berörs finns tre saker som hör ihop: låg skattekraft, hög utdebitering och en stor låneskuld. Att enbart anvisa lån löser inga problem, eftersom låneskulden ytterligare skulle belasta de kommuner som är i den sämsta situationen. Vi har alltså accepterat propositionen och därför också avstyrkt motionen.

Det finns emellertid ett par påståenden i Alf Wennerfors motion som jag gärna skulle vilja ta upp. Det står att det redan i dag finns möjligheter att ge stöd och att landstinget förmedlar och lämnar lån. För min del undrar jag på vilket sätt det sker. Sedan säger man också att den kommunala självstyrelsen allvarligt ifrågasätts, men jag har snarast uppfattat saken så, att riksdagen vill slå vakt om den kommunala demokratin och självstyrelsen.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

NILS BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Bengt Kindbom sade att man genom särskilda statsbidrag försökt motverka den stora spännvidden inom Stockholmsregionen. Men det är väl uppenbart att bidragen har varit helt otillräckliga, eftersom vi inom regionen har en utdebiteringsskillnad på 5:40 kr. Det logiska borde väl vara att gå vidare på statsbidragsvägen, om nu inte det statliga skatteutjämningssystemet räcker till.

Jag vill också säga att brådskan med framläggandet av förslaget inte har övertygat.

Nu föreslår man alltså att lagen skall träda i kraft den 1 januari 1978, men ett faktum är ju att Stockholms läns landstings budget för nästa år redan är fastställd. Några resurser som gör att man kan lämna bidrag till länets kommuner finns uppenbarligen inte, och det talar ju inte för den brådskande behandlingen. Det är väl uppenbart att sättet att behandla detta ärende har vållat påtaglig irritation även i det borgerliga lägret.

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

Här ger man alltså den kommunalekonomiska utredningen i uppdrag att pröva frågan om inomregional skatteutjämning, men så kommer man med ett utspel, innan utredningen har hunnit pröva frågan. Är detta ett tecken på att man inte är beredd att göra en ordentlig satsning på det statliga skatteutjämningsystemet utan försöker överlämna åt skattebetalarna i varje region att klara utjämningsfrågorna? I så fall är det illavarslande inte bara för Stockholmsregionen utan för hela riket.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var med tillfredsställelse jag konstaterade att Bengt Kindbom starkt strök under att landstinget inte får vara någon överkommun och styra den primärkommunala verksamheten. Från den utgångspunkten tycker jag emellertid att han snarare hade bort yrka bifall till reservationen, eftersom den betydligt klarare markerar att landstinget inte får upphöjas till en överkommun.

Det finns vissa skillnader mellan reservationen å ena sidan och propositionen och utskottsbetänkandet å den andra. Låt mig snabbt peka på sex punkter.

För det första talas det i propositionen om försöksverksamhet. I reservationen pekar vi på att det måste röra sig om en engångsföreteelse. Med försöksverksamhet menar man ju ofta någonting som man vill börja för att sedan permanenta.

För det andra talar vi i reservationen om att de provisoriska åtgärderna bör avlösas av former för skatteutjämning inom ramen för det statliga skatteutjämningsystemet. Om det sägs ingenting i propositionen.

För det tredje betonar vi på ett helt annat sätt riskerna för att landstinget kommer att etablera sig som en överkommun.

För det fjärde finns det i reservationen, men inte i utskottsbetänkandet, ett klart uttalat krav på generella regler, så att fördelningen kommer att ske efter på förhand fastställda objektiva grunder. Nu frågade Bengt Kindbom varför vi under sådana förhållanden inte ändrat lagtexten. Jag vill på det svara att det enligt vår mening är landstinget som skall genomföra dessa preciseringar, inte riksdagen.

För det femte gör vi en klarare markering av att landstinget inte får föreskriva hur utjämningsmedlen skall användas.

För det sjätte utfärdar vi en särskild varning för låneverksamheten. Inte heller den är behandlad i propositionen och i utskottsbetänkandet.

Vår uppfattning skiljer sig alltså på vissa punkter från utskottsmajoritetens, och vi har med vår reservation velat markera dessa skillnader för att slå vakt om den kommunala självstyrelsen och för att förhindra att det föreslagna systemet blir permanent.

BENGT KINDBOM (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Berndtson talar om de tidsregler som gäller i detta sammanhang. Jag vill erinra om att vpk i en reservation vid finansutskottets betänkande 1975/76:39 framhöll att omfördelningen borde

genomföras snabbare än vad utskottet förutsatte. Nu vill man skjuta frågan på framtiden.

Herr Berndtson säger vidare att det nu aktuella förslaget visar att medlen i det statliga utjämningsystemet är otillräckliga. Jag vill då peka på att den kommunalekonomiska utredningen ändå har avgivit ett betänkande, som skall ut på remiss. Det är i varje fall ett steg i rätt riktning. I vad mån man där inte har kunnat tillgodose herr Berndtsons och vpk:s krav låter jag vara osagt. Det blir kommunernas sak att reagera när de får tillfälle att studera betänkandet i dess helhet.

Till Hilding Johansson vill jag säga att vi utgick från det socialdemokratiska motionskravet att riksdagen skulle göra ett uttalande till regeringen. Vi har i utskottsmajoriteten understrukt vad som anförts i propositionen på dessa punkter och icke ansett oss kunna besvara motionen på annat sätt än vad vi gjort.

NILS BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ja visst, Bengt Kindbom, borde frågan om utjämning av de stora skatteskillnaderna mellan kommunerna ha lösts snabbare. Den spännvidd som förekommit under en rad av år har hela tiden varit otillfredsställande. Men frågan är hur man skall kunna förbättra situationen.

Kommunalekonomiska utredningens betänkande om det statliga skatteutjämningsystemet är nu offentliggjort. Vi menar att det är i det sammanhanget man bör ta upp frågan om särskilda åtgärder inom Stockholmsregionen om inte det statliga skatteutjämningsystemet räcker till, t. ex. särskilda statsbidrag med hänsyn till vissa kommuners problem. Men Bengt Kindbom har lika litet som statsrådet i propositionen förmått klargöra vitsen med att ett system som man kallar ett komplement till det statliga skatteutjämningsystemet genomförs innan ett övergripande förslag kommer upp till behandling.

BENGT KINDBOM (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att det om man följer vpk:s krav tar ännu längre tid innan man kan komma fram till någon konkret åtgärd, för den händelse att landstinget, som har beslutanderätten, väljer att införa någon form av skatteutjämning mellan kommunerna. Egentligen har ju kravet i motionen redan fallit, eftersom kommunalekonomiska utredningen säger att den mot bakgrund av att ett förslag till provisorium framlagts inte utarbetat något förslag till inomregional skatteutjämning. Vi har alltså inget att vänta på.

Andre vice talmannen anmälde att Nils Berndtson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! "Nå, Sven Johansson, kan kommunalmännen nu lugnt luta sig tillbaka i sina sammanträdesstolar och vänta på att 'Din' kommunalekonomiska utredning löst alla problem åt dem?"

Detta är, som ni förstår, ett citat ur en färsk intervju i senaste numret av Kommunal Revy med landstingsrådet Sven Johansson, som lett utredningsarbetet i kommunalekonomiska utredningen. Svaret på frågan blev naturligtvis nej. Att lösa kommunernas aktuella ekonomiska problem är sannerligen inte lätt, och det understryker Sven Johansson i intervjun. I utredningens nästan 500 sidor tjocka slutbetänkande beskrivs detta utförligt och detaljerat.

Var och en av denna kammars ledamöter är klart medveten om att om bruttonationalprodukten i år sjunker med 2 %, går det inte att få rätsida på ekonomin, om kommunerna i Sverige samtidigt ökar sin verksamhetsvolym med 5–6 %. Var och en inser att kommunalmännen själva måste lösa problemen. Här gäller i hög grad talesättet att vi där hemma i kommunen har den kommunalekonomi som vi förtjänar.

Låt oss slippa skattetak och andra statliga ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Hur uppfattar vi en sådan vädjan? Är det numera bara en from önskan? Är den kommunala självstyrelsen mogen för avveckling? Ja, inte kunde jag för några månader sedan ana att vi trots allt var på väg mot att begränsa den kommunala självstyrelsen. Plötsligt en dag låg förslaget på min bänk. Att detta upplevdes alldeles extra överraskande beror som vi vet på att den kommunalekonomiska utredningen då stod inför sitt slutsammanträde.

Förslaget gällde t. o. m. min egen valkrets, Stockholms läns landstingskommun, där vi har en rejäl borgerlig majoritet och där den moderata landstingsgruppen är nästan lika stor som centerparti- och folkpartigrupperna ihop. Jag och några moderata kolleger på de båda Stockholmslänsbänkarna har genom motionen 193 markerat vår stora principiella tvekan när det gäller förslaget. Motionsyrkandet innebär att vi tar avstånd från tanken att även Stockholms läns landstingskommun skall lämna bidrag till kommuner i skatteutjämnande syfte. Men yrkandet innebär att långivning kan ske.

Det är helt klart att vissa primärkommuner i Stockholms läns landstingskommun har stora ekonomiska problem, framför allt Botkyrka, Tyresö och Haninge söder om Slussen samt Vaxholm och Upplands Bro norr om Slussen.

En av orsakerna synes vara de orimligt höga kapitaltjänstkostnaderna. Botkyrka har f. n. en låneskuld på ca 630 milj. kr. Om man slår ut låneskulden per skattekrona, får man för Botkyrka ett jämförelsetal på 60,7. Upplands Bro, som dels har låg skattekraft, dels en stor låneskuld, får jämförelsetalet 45,5. Dessa båda höga tal skall jämföras med 4,8 för Lidingö och 5,3 för Danderyd. De senare kommunernas skattekraft är mycket stor i jämförelse med de andra mer fattiga kommunerna. Låneskulden i respektive kommun är mycket låg, dvs. omkring 40 milj. kr.

Andra kommuner i regionen med hög skattekraft och låg låneskuld per skattekrona är Solna, Sundbyberg och Stockholms kommun. Av detta förstås att ränte- och amorteringskostnaderna är mycket olika i nämnda kommuner.

En annan orsak till problemen är de stora kostnaderna för de många tomma lägenheterna i vissa kommuner. Haninge och Upplands Bro är exempel på kommuner med många outhyrda lägenheter.

En tredje orsak som har samband med tomma-lägenheter-problemet är orimligt höga socialhjälpkostnader.

Jag har pekat på de stora skillnader som råder mellan kommunernas låneskulder. Botkyrka kommun har fått svara för en stor del av det snabba bostadsbyggandet i regionen, och självfallet har det medverkat till extra påfrestningar. F. n. åtgår 7:20 kr. eller 45 % av kommunens utdebitering till räntor och amorteringar.

Jag vill även peka på att skattekraften är olika stor och att också skillnaderna mellan lägsta och högsta skattesats är stor. Den lägsta – i Danderyd – är 10:60 och den högsta – i Botkyrka – är 16:00.

Även om vissa kommuner har problem innebär regeringsförslaget en förändring i den principiella inställningen till den kommunala självstyrelsen. Visst finns det orsaker, som kan ha varit svåra att påverka, till en kommuns ekonomiska problem, men var går gränsen mellan dessa orsaker – dessa *utomstående* orsaker – och de orsaker som utgörs av kommunalmäns felaktiga bedömningar och felaktiga beslut?

Nu vet var och en att det i varje kommunalmans hjärta finns ett särskilt utrymme för vällovliga ambitioner att bygga ut och förbättra sin kommun och sin kommuns service, att bygga simhallar och ishockeyrinkar osv., men det är inte alltid som en kommunalmans ambitioner tar tillräcklig hänsyn till de tillgängliga resurserna. Visst är det bra att man i en kommun har tillgång till en sporthall och en simhall och att man exempelvis bara behöver betala 5 kr. för ett bad och möjligheten att simma i bassängen. Men vad innebär det? Det där badet kostar egentligen 63 kr., dvs. badet betalas till största delen av skattebetalare som inte alls utnyttjar simhallen eller sporthallen. När man sedan vet att det egentligen bara är ett fåtal som över huvud taget utnyttjar simhallen, kan man ju också ha anledning att vara litet betänksam.

Skall nu simhalls- och annat liknande byggande, som *kanske* skapar ekonomiska kriser, betalas av skattebetalare i *andra* kommuner, som har varit försiktigare och som förvisso också hade velat bygga simhallar men som inte ansett sig ha råd med det ännu, utan velat skjuta på det?

Jag förstår att kommunalmän som verkligen försöker hushålla med skattebetalarnas pengar blir irriterade när de får höra att de måste avstå från resurser till andra kommuner, där man t. ex. har byggt för många lägenheter och nu har stora hyresförluster.

I en artikel i tidningen *Vår bostad* påpekas att invånarna i den mest utpräglade flerfamiljshuskommunen, Sundbyberg, med ett inkomstläge

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

under genomsnittets och en boendestandard om ca två rum och kök, till invånarna i den mest utpräglade småhuskommunen, Ekerö, med ett högre inkomstläge och med ca fyra rum och kök som boendestandard, skall betala 262:22 kr. per år. Kan det vara vettigt? Kan det vara en riktig princip att i det här fallet sundbybergaren skall betala till ekeröbon?

Jag vill som moderat understryka principen att vi skall ge den enskilde medlemmen av kommunen ökade möjligheter att påverka utvecklingen där hemma i kvarteret, i byn, i kommunen. Detta sker ju främst genom den representativa demokratin. Vi väljer politiska förtroendemän som får förtroende att fatta de kommunalpolitiska besluten. Men en lika viktig grundprincip är att jag av en förtroendeman kan utkräva ansvar. Det kan ske på många sätt, bl. a. genom möjligheten att inte välja om henne eller honom om hon eller han inte motsvarat mitt förtroende. Men hur skall jag bära mig åt när jag skall utkräva ansvar av kommunalmän i andra kommuner som gjort felbedömningar? Jag vill starkt ifrågasätta en utveckling i den här riktningen.

Jag är vidare oroad över vad det kan innebära att en landstingskommun styr pengar till olika kommuner inom regionen. Det är principiellt tveksamt att en landstingskommun i rollen av överkommun, som det har nämnts här, skall överta ansvaret för finansieringen av de enskilda primärkommunernas verksamhet.

Vi har i motionen 193 – med tanke på de svårigheter som vissa kommuner har – framfört tanken på långivning i stället för bidragsgivning.

Innan jag framför mitt yrkande skall jag så svara på en fråga av Bengt Kindbom. Han undrar över en formulering i vår motion som anger att det redan skulle finnas möjlighet i vår landstingskommun till någon form av bidragsgivning. Han undrar vad det egentligen innebär. Då vill jag meddela att för en hel del år sedan bildade Stockholms stad och Stockholms läns landsting ett kommunalförbund under namnet Kommunalförbundet för Stockholms stads och läns regionala frågor med förkortningen KSL. Förbundet har haft till uppgift att hjälpa till med bostadsbyggandet i regionen. Det är genom detta kommunalförbund som landstingskommunen haft möjlighet att bistå när det uppstått speciella problem vid den snabba utbyggnaden av bostäder inom regionen.

Herr talman! Till sist vill jag yrka bifall till propositionen med den ändring som föranleds av bifall till motionen 193.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag antar att talmannen håller mig räkning för att jag inte i anslutning till Alf Wennerfors anförande tar upp en stor debatt om det kommunala självstyret i Sverige och de speciella förhållandena i Stockholms län utan nöjer mig med några reflexioner som direkt hör samman med det ärende som vi nu behandlar.

Alf Wennerfors förklarade i början av sitt anförande att han hade funnit att propositionen begränsade det kommunala självstyret. Han slutade med att yrka bifall till denna proposition med tillägget att man endast

får använda låneformen. Däremellan hade han framfört kritik mot hur man i vissa fall sköter kommunerna inom Stockholmsområdet. Han tyckte att man satsat för hårt på den kommunala servicen. Men han talade väldigt litet om den skillnad i skattekraft som finns och som är huvudanledningen till den situation som föreligger i Stockholms län.

Vad Alf Wennerfors yttrade stryker ytterligare under de risker som det här systemet för med sig om man inte iakttar vad vi utvecklat i reservationen.

Litet i förbigående nämnde Alf Wennerfors att moderaterna har en stark ställning inom landstinget. Är Alf Wennerfors tankegångar representativa för moderaterna inom landstinget finns det uppenbara risker för att de kommer att bryta igenom den kommunala självstyrelsen och försöka ge direktiv åt kommunerna som just rubbar den primärkommunala självstyrelsen.

Däremot tänker sig Alf Wennerfors att landstinget skall tjänstgöra som en bank. Det innebär ännu större risker för den primärkommunala självstyrelsen, därför att om landstinget skall tjänstgöra som en sådan bank är det risk för att det prövar hur medlen används. Vi har sagt i reservationen att någon sådan prövning inte får ske. Efter Alf Wennerfors inlägg tycker jag att riskerna är väldigt stora för att det blir en sådan prövning av vad de enskilda kommunerna gör. Men jag hoppas att Alf Wennerfors inte är representativ för majoriteten inom Stockholms läns landsting.

BENGT KINDBOM (c) kort genmäle:

Herr talman! Att det står i Alf Wennerfors motion att han ifrågasätter den kommunala självstyrelsen kan jag förstå efter hans inlägg här. Det verkar också som om detta hade varit i säck innan det kom i påse, som vi skulle säga hemma i Västergötland. Jag tyckte att Sven Johanssons ande – hans namn nämndes ju inledningsvis – svävade över de här synpunkterna. En del känner jag också igen från den kommunalekonomiska utredningens material.

Låt oss se på den situation som råder. En fråga som jag vill ställa är varför Alf Wennerfors accepterar den statliga skatteutjämningen, som på precis samma grunder kan överföras på hans resonemang i det här avseendet.

Andra kommuner får vara med och betala, säger Alf Wennerfors. Det är att förenkla resonemanget väldigt mycket. Det finns väl ändå en skattekraft i botten. För att hålla precis samma grundläggande service åt invånarna måste det med nödvändighet bli skillnad i utdebitering om man tar hänsyn till skattekraften i Danderyd, som är 323:17 kr., och den i Botkyrka på 186:77 kr. Att det måste bli skillnad går aldrig att komma ifrån. Då håller jag mig bara till det grundläggande serviceansvar som kommunerna har – det är det vi kan ha som utgångspunkt. På utbildningsområdet och på det sociala området har kommunerna väldigt stora åtaganden, för att inte tala om det som varit särskilt påtagligt i

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

Stockholmsområdet: ansvaret för expansionen och exploateringen i nya områden.

Alf Wennerfors betonade svårigheterna att utkräva politiskt ansvar när det gäller kommunerna. Men det gäller väl även i fråga om landstinget i det här avseendet, eftersom det är landstinget som har att avgöra om man över huvud taget skall gå in med någon skatteutjämning inom regionen i enlighet med det provisoriska förslag som här är lagt.

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde, Hilding Johansson, att det framgick av mitt anförande att jag är tveksam till båda dessa former – både lån och bidrag – när det gäller regional skatteutjämning. Jag är som alla andra klar över att det finns problem i en del kommuner – jag nämnde det i mitt anförande. Vi kan inte bara vifta bort de problemen, utan något måste göras. Det är därför vi har framfört tanken på ett slags långivning.

På Bengt Kindboms fråga varför vi kan acceptera statlig skatteutjämning vill jag svara att ett sådant system inte heller är riktigt, om man skall vara verkligt, genuint principiell i sin uppfattning. Men snälla nån – det är någonting som vi har utvecklat under åren och funnit att vi tvingas ha. Varför skall vi av den anledningen behöva gå vidare och införa ett liknande system inom en landstingskommun – och inte riktigt veta om vi tänker fortsätta på den vägen och införa det över hela landet?

Jag skulle vilja ställa en fråga till Bengt Kindbom, som tillsammans med sina kolleger i centerpartiet har talat så oerhört mycket om decentralisering och sagt att vi skall decentralisera beslut och ansvar. Det är ju detta vi vill göra genom den kommunala självstyrelsen. Vi vill inte avveckla den, vi vill utveckla den och förbättra den, så att kommunmedlemmarna så mycket som möjligt kan påverka utvecklingen i sin egen kommun genom sina förtroendemän. Hur ser Bengt Kindbom på det? Skall ni införa den här utjämningen i flera landstingskommuner? På det sättet avvecklar ni den kommunala självstyrelsen. Hur ser Bengt Kindbom på den frågan?

BENGT KINDBOM (c) kort genmäle:

Herr talman! Innan man över huvud taget kan diskutera begränsningar i den kommunala självstyrelsen, vilket ett kommunalt skattetak skulle vara, måste man ha fått en jämnare nivå, så att man har något att bygga vidare på. Därhän har vi inte kommit än. Jag nämnde förut att kommunalekonomiska utredningen är på väg – oaktat resurserna ännu inte räcker dithän att vi får en fullständig utjämning.

På Alf Wennerfors direkta fråga om vi skall utveckla den kommunala demokratin eller om vi inte skall göra det vill jag svara: Jo, det skall vi göra. Men för att kunna göra det måste man ha resurser. Annars sitter man där man sitter. Jag upprepar att det finns stora skillnader i skattekraft mellan kommunerna i Stockholmsregionen. Har man inga resurser är inte den kommunala självstyrelsen mycket värd, och lägger

man på ett skattetak blir den kommunala självstyrelsen heller ingenting värd.

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få ställa frågan direkt till Bengt Kindbom: Tycker Bengt Kindbom att det är kommunal demokrati att en person i Sollentuna kommun, Danderyds kommun, Järfälla kommun – eller vilken kommun som helst – skall vara med och betala felbedömningar och felaktiga beslut som gjorts i en annan kommun, exempelvis Upplands Bro? Hur skall ansvar utkrävas för det sätt på vilket den kommunala förtroendemannen i den andra kommunen fattat ett felaktigt beslut vid ett tillfälle, vid två tillfällen, under en följd av år? Menar verkligen Bengt Kindbom att ett införande av den regionala skatteutjämningen är en utveckling av kommunal demokrati?

ROLF HAGEL (-):

Herr talman! Propositionen – och hela den skattepolitiska debatt som föregått densamma – är egentligen ett skolexempel på att alla hittills gjorda försök att skapa regional jämlikhet med bibehållande av det kapitalistiska ekonomiska systemet har varit totalt misslyckade. Härmed inte sagt att Sverige uppvisar de djupaste samhällsklyftorna – det finns som bekant väldigt många graderingar på den kapitalistiska världsskalan. Handlingarna i ärendet visar också hur kommunalpolitiker i "mittfältet" – i detta sammanhang är förre statsministerns terminologi relevant – griper efter halmstrån för att få debet och kredit att gå ihop och för att klara de skyldigheter mot medborgarna som lagstiftningen ålägger kommunerna. Dessa människor är uppenbarligen utrustade med ett tålmod utöver det normalt mänskliga. Annars hade de gjort revolt för länge sedan.

För de kan inte – åtminstone inte alla – ha varit okunniga om det som skett på skattepolitikens område under de senaste årtiondena. Vad som skett kan i korthet beskrivas så att vi har fått varken mer eller mindre än ett nytt skattefrälse i Sverige, nämligen bolagen. Bolagens och de ekonomiska föreningarnas andel av den statliga inkomstbeskattningen har minskat från 27 % 1956 till 9 % 1976. Även om inga direkta jämförelser kan göras mellan statligt och kommunalt skatteuttag så finns det tydliga politiska likheter.

Men även bland fysiska personer finns det ett skattefrälse. Företagare och högavlönade kan tillgodogöra sig alla de generösa avdragsregler som är utmärkande för skattelagstiftningen. Till detta kommer att hermelinerna bor i särskilda revir.

Det är dessa samhälleliga förhållanden som har drivit fram kravet på provisoriska lösningar i Stockholmsregionen. Sedan är det väl närmast att betrakta som en kuriositet att det var riksdagsledamoten Karin Söder från Täby som var huvudmotionär i denna fråga, som hennes partikamrat

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

nuvarande kommunministern nu serverar riksdagen i form av en proposition.

Att propositionen tillkommit med mycken möda och stort besvär framgår med all önskvärd tydlighet. Och det är inte bara moderaternas konstitutionella egoism som har vållat kommunministern besvär. Han har även haft att brottas med sin egen decentraliseringsfilosofi. Men även om propositionen har karaktären – och det har den – av "Brokiga Blad" är den inte helt ointressant. På s. 10–11 går nämligen kommunministern in på mer långsiktiga lösningar för att åstadkomma en inomregional skatteutjämning. Bl. a. säger han att *ett* sätt skulle vara att göra en enda kommun av Stockholms län. Men han framhåller i nästa mening "att en sådan utväg självfallet endast har teoretiskt intresse" – vad han nu kan mena med en sådan formulering. Kvar står emellertid det faktum att det är kommunminister Johannes Antonsson som har satt den utvägen på pränt.

Kommunministern skriver vidare att en annan lösning skulle vara att överföra en del kostnadskrävande uppgifter från primärkommunerna till landstingskommunen. Han nämner därvidlag bostadsförsörjningen, gatu- och parkförvaltning m. m. Men så kommer åter en reservation: "de nämnda verksamhetsområdena har en lång kommunal tradition". Jag måste fråga: Vem är det som profiterar på denna "tradition"? Jo, det är de rika, borgerligt styrda kommunerna. Traditioner som konserverar uppenbara samhällseliga orättvisor har vi för vår del ingenting till övers för.

Vi har också svårt att förstå socialdemokraternas ängslan för vad de kallar en "överkommun". Handen på hjärtat: Det är inte mycket kvar av reellt innehåll i begreppet "kommunal självstyrelse". Det mesta av det kommunerna har att befatta sig med regleras genom lagstiftning. Erfarenheterna ger vid handen att den "kommunala självstyrelsen" mer används för att bromsa utvecklingen än för att driva på den.

Det provisorium som regeringen nu föreslår – för det är just ett provisorium – är inget bra sådant. Men för att klara akuta problem tvingas man ibland acceptera förslag som är otillräckliga. Detta är ett sådant fall.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Den fråga som kammaren nu behandlar blev aktuell i riksdagen första gången med anledning av en centerpartimotion 1976. Eftersom den som stod som första namn på den motionen sedermera har blivit utrikesminister, vill i stället jag uttrycka motionärernas glädje över och tillfredsställelse med att initiativet nu har lett till praktiska åtgärder och förhoppningsvis snart leder till ett riksdagsbeslut.

Bakgrunden till förslaget är att Stockholms län är en region med mycket utpräglad boendesegregation. Den snabba expansionen av Stockholmsregionen framför allt under 1960-talet men också tidigare ledde till en mycket markerad uppdelning på det sättet att vissa kommuner i hög grad kom att präglas av höginkomsttagare. Danderyd är naturligtvis det

mest markanta exemplet, men det finns fler. Andra kommuner tog på sig bördan och ansvaret att skapa husrum för de stora mängder människor som flyttade in, av vilka många hade och fortfarande har relativt låga inkomster.

Vi fick en social skiktning som också hade ekonomiska konsekvenser. Detta kan uttryckas på det sättet att den bäst ställda kommunen i Stockholms län har en skattekraft som är dubbelt så stor som den man har i kommunen med lägsta skattekraften. Det innebär att när man i Danderyd höjer skatten med 1 kr. får man in dubbelt så mycket pengar per invånare som när man höjer skatten lika mycket i Botkyrka. Samtidigt är naturligtvis behovet av kommunala insatser av olika slag det precis omvända: de kommuner som har de flesta låginkomsttagarna, de flesta barnfamiljerna, de största sociala problemen har också störst behov av kommunala insatser.

Skillnaderna i skattekraft beror också till dels på en koncentration av juridiska personer i vissa områden. Det gäller framför allt kommunerna Stockholm, Solna och Sundbyberg, där en relativt stor del av de kommunala skatteintäkterna kommer från juridiska personer, och de vanliga löntagarna belastas då inte med så höga skatter.

Det är den här allvarliga ekonomiska obalansen som vi vill rätta till genom en inomregional skatteutjämning.

Jag vill slå fast att det system för inomregional skatteutjämning som vi har förordat bygger på samma uppläggning som det statliga skatteutjämningsystemet har. Det är alltså tänkt så att landstinget skall tillskjuta skattekraft. Det är ett automatiskt verkande system, där landstinget inte får några som helst möjligheter att ställa villkor för hur pengarna skall användas. Det enda som bestämmer omfattningen av skattekraftstillskottet blir inkomstläget och skattekraftsläget i den enskilda kommunen.

Det har framförts många egendomliga argument i debatten. Ett av dem är att en sådan här skattekraftsutjämnning skulle leda till något slags kommunalt slöseri av våldsamma mått i de kommuner som på detta sätt får sin ekonomi stärkt. Man har begagnat uttryck som "fest i Kapernaum". Var och en som vet något om under vilka villkor kommunalpolitiker i kommuner som Botkyrka, Haninge och Tyresö lever inser naturligtvis det fullständigt orimliga i tanken att ens en sådan här reform skulle leda till någon kommunal expansion där. Följden skulle i stället bli att kommunalpolitikerna skulle få något bättre möjligheter att tillfredsställa sina kommuninvånarens grundläggande behov utan våldsamt ökad skuldbörda eller orimliga nya skattehöjningar.

Det har vidare anförts att ett sådant här system skulle premiera kommunalt slöseri. Det är också orimligt, eftersom skatteutjämnningen inte är relaterad till den kommunala utgiftsnivån utan helt och hållet siktar in sig på den kommunala skattekraften. Ger man sig in på stora investeringar får de konsekvenser för skatten i den kommun som har satsat på dem.

I den här debatten har inte minst herr Wennerfors påpekat att den kommunala ekonomin beror på kommunalpolitiken. Det är naturligtvis riktigt, men jag påminner återigen om att vad vi nu diskuterar är den kommunala skattekraften. Det är inte så, herr Wennerfors, att den kommunala skattekraften påverkas av att man bygger isbanor, ishockeyrinkar eller någonting annat av det som herr Wennerfors räknade upp. Det är andra kommunala åtgärder som påverkar skattekraften. Om man inriktar sig på att nästan bara bygga lyxvillor – det finns exempel på det i en del kommuner – och undviker att bygga flerfamiljshus för låginkomsttagare, så påverkar man skattekraften. Men den typen av sållning av invånarna tror jag inte att vi har anledning att betrakta som god kommunalpolitik.

Det har i debatten framhållits – det sägs också i den socialdemokratiska reservationen – att risken är att landstinget blir en överkommun. Jag medger att den risken kan föreligga om man inför ett lånesystem. Därför är det desto mera förvånande att moderaterna, som talar så varmt för den kommunala självstyrelsen, ändå förordar det system som leder till den största risken för landstingsstyrning. Det system som vi förordar – ett automatiskt verkande skatteutjämningssystem av samma typ som man redan har på det statliga planet – ger inte landstinget några styrningsmöjligheter, och det medför följaktligen inte någon risk för att vi skall få en landstingsöverkommun.

Att lösa de här problemen med hjälp av den statliga skatteutjämningen är tyvärr ganska svårt, eftersom även de fattigare kommunerna i Stockholms län redan har en skattekraft som ligger i närheten av riksgenomsnittet. Det är alltså en utjämning inom regionen som är det angelägna.

Att lösa problemen genom att gå vidare med statliga bidrag – något som herr Berndtson förordade – är detsamma som att säga att kommuner, t. ex. i Värmland, som är betydligt fattigare än Botkyrka skall finansiera underskotten i den rikare Stockholmsregionen, allt för att skydda plånböckerna för de rikare invånarna i de rikaste kommunerna i Stockholmsregionen. Att man skall ta från de fattigaste för att ge åt de relativt fattiga tycker jag är ganska egendomligt, i synnerhet med tanke på den utgångspunkt som herr Berndtson bör ha när det gäller solidariteten.

Herr talman! Detta är en viktig solidaritetsreform. Den löser inte de ojämlikhetsproblem och obalansproblem som vi har i Stockholmsregionen, men den ger åtminstone politiker i olika kommuner likvärdiga förutsättningar när det gäller att tillförsäkra invånarna en god standard och en god kommunal service.

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! En del av det som Pär Granstedt sade vill jag inte helt kategoriskt avvisa. Vissa av hans synpunkter kan jag ha förståelse för. Det framgick också av mitt inlägg när jag pekade på de kommuner som har alldeles speciella svårigheter. Jag framhöll särskilt de kommuner som har problem vars orsaker ligger utanför kommunens kontroll. Sådant

måste vi självfallet ta hänsyn till – det är jag helt medveten om.

Men, Pär Granstedt, den här reformen innebär ju ändå att vi påskyndar ökningen av den offentliga konsumtionen: vi tvingas höja skatten, vi tvingas fördela pengar till kommuner som inte har bett att få några pengar och som inte har planerat in några åtgärder. På det sättet ökar vi den kommunala expansionen, trots att vi i detta läge då landet i dess helhet har stora ekonomiska svårigheter varit överens om att hålla igen den kommunala expansionen.

Det är det som gör att vi bör gå försiktigt fram. Genom motionen har vi visat förståelse för några av kommunernas problem. Vi tror att vi kan hjälpa dem. Vi har också anvisat ett sätt. Men att gå så långt som man gör i propositionen ställer vi oss mycket tveksamma till.

PÄR GRANSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Alf Wennerfors medger att kommuner kan ha problem som beror på utomkommunala faktorer. Jag vill bara påminna om att vad vi nu försöker lösa är just sådana problem, nämligen skattekraftsproblem som inte beror av den kommunala budgeten utan på vilka invånare och företagare man har i sin kommun.

Alf Wennerfors säger att det här förslaget skulle leda till en ökning av den kommunala konsumtionen. Detta är inte alls självklart. Det kan leda till ökning av den kommunala konsumtionen i högskattekommunerna, men det kan lika väl innebära att man genom landstingsskattehöjningen slipper primärkommunala skattehöjningar, som i vissa kommuner skulle ha blivit betydligt större, för att finansiera en nödvändig verksamhet.

Om några kommuner får mer pengar än de har bruk för går naturligtvis också det att lösa. En sådan kommun kan sänka sin primärkommunala skatt och på det sättet göra sig av med överflödiga inkomster. En annan metod som man kan tillgripa är att öka skattefinansieringen av investeringarna och på det sättet minska sitt upplåningsbehov, vilket också begränsar den kommunala konsumtionen och ger en välkommen förbättring på vår lånemarknad.

Det allra egendomligaste i herr Wennerfors argumentation är att han, efter att väldigt ha pekat dels på att ett av kommunernas huvudproblem är den stora skuldbördan, dels på faran av landstingens styrning av kommunerna, visar på låneutvägen som den enda möjligheten att lösa kommunernas problem – en utväg som innebär en ännu större skuldbörda för kommunerna och en verklig risk för landstingsstyrning.

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan instämma med Pär Granstedt när det gäller skattekraften. Men vad säger Pär Granstedt om kommuner som bygger för många lägenheter? Jag menar inte sådana kommuner som bygger någon procent för mycket. Jag tänker på kommuner som byggt så många lägenheter att fortfarande ett stort antal lägenheter står tomma och out-

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

hyrda. Grundar det sig inte på felaktiga bedömningar? Grundar det sig inte på felaktiga beslut? Det är vad jag menar med orsaker där det är frågan om utomkommunala orsaker.

Jag vill än en gång slå fast att om vi skall få ordning på landets ekonomi måste vi också få ordning på kommunernas ekonomi. Vi måste få ordning på ekonomin i allt det som uppstår vårt samhälle. Alla måste hjälpa till att hushålla med resurserna. Därför är det litet märkligt att vi inför ett system som medverkar till expansion av verksamheten, i det här fallet kommunernas. Det vill jag inte medverka till.

PÄR GRANSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wennerfors håller med mig om skattekraften och det tycker jag är mycket roligt att höra. Det är nämligen skattekraften som det här handlar om och ingenting annat.

Nu undrar herr Wennerfors om det inte är felaktiga beslut som gör att man bygger för många lägenheter. Jo visst är det det. Men, Alf Wennerfors, för många lägenheter leder inte till försämrade skattekraft, påverkar över huvud taget inte skattekraften. Därför är frågan om för många lägenheter ganska irrelevant i det här sammanhanget.

Herr Wennerfors uttalar sig allmänt om att vi måste dra åt svängremmen och hushålla. Det är naturligtvis alldeles riktigt. Men här är det inte fråga om någon allmän expansion av det kommunala utgiftsutrymmet, utan det är en omfördelning från rika kommuner till fattiga kommuner, och det tycker jag är en mycket god åtgärd i snåla tider.

Andre vice talmannen anmälde att Alf Wennerfors anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Vad jag på grund av gällande regler för replikväxling inte kunde säga till Bengt Kindbom tidigare vill jag framföra nu.

Bengt Kindbom trodde tydligen att han kom på en finurlig förklaring beträffande gången av det här ärendet genom att säga att kommunal-ekonomiska utredningen inte har lagt fram något förslag om inomregional skatteutjämning. Men då måste han medvetet förtiga eller låtsas glömma att utredningen blev överkörd av kommunministern, som kom med sitt förslag innan utredningen hade hunnit ta ställning till frågan om inomregional skatteutjämning. Man kan t. o. m. påstå att just det sättet att hantera frågan försvårade en samordning av det statliga skatteutjämningsystemet och andra åtgärder som kan vara motiverade när det gäller Stockholmsregionen.

Det avgörande måste väl ändå vara om man når fram – som det brukar heta på centerpartihåll – med det statliga skatteutjämningsystemet eller om man måste vidta andra åtgärder, och vilka åtgärder man i så fall skall komplettera skatteutjämningsystemet med. Det förslag som nu har lagts fram innebär inte någon bra metod. Jag vill i det sammanhanget

erinra om att hyresgäströrelsen har beskrivit reformen så att de som bor sämst och tjänar minst får betala den. Det ligger kanske en hel del sanning i den värderingen.

Den bästa metoden borde vara att få en utjämning till stånd via det statliga skatteutjämningssystemet, och framför allt att ta upp frågorna i ett sammanhang – det måste vara riktigare. Men för Bengt Kindbom spelar det tydligen ingen roll om skatteskillnaden mellan två kommuner är 6–7 kr., inte heller om det gäller Lysekil och Danderyd eller Norrköping och Danderyd, bara det är tillräckligt många mil mellan kommunkontoren. Jag tycker det är viktigt att skatteutjämningssystemet utjämnar skillnaderna mellan kommuner i olika delar av landet. Då når man ett riktigt resultat.

Jag vill slutligen vända mig till Pär Granstedt. Han lyckades röra till det för sig när han påstod att ökad statsbidragsgivning till de fattiga kommunerna skulle drabba andra fattiga kommuner. Det resonemanget får Pär Granstedt försöka klara ut i första hand för sig själv. Kan resonemanget möjligen vara en ny sorts argumentation från centerpartiet för att också svika de många gånger uttalade vallöftena att man skall öka statsbidragsgivningen till kommunerna och ändra kostnadsfördelningen?

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Till herr Berndtson vill jag säga att vi självfallet skall gå vidare på den statliga vägen. Men det behövdes ju nu särskilda åtgärder, eftersom man i utredningsförslaget inte uppnått den fullständiga utjämning som jag tidigare sade att man måste komma fram till innan man kan diskutera begränsningen. Utskottet har därför föreslagit åtgärder för att lösa även det akuta problemet inom Stockholms län. Det jag sade om att utredningen inte lagt fram något förslag får ses mot den bakgrunden att med det yrkande som vpk hade i sin motion skulle ingenting hända på det här området.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det här förslaget innebär att kostnaderna för att lösa t. ex. Botkyrkas problem i huvudsak åvilar Stockholms län, som totalt sett har den högsta skattekraften av alla län i landet. Men herr Berndtson vill absolut att även exempelvis Värmlandskommuner med en betydligt lägre skattekraft än Botkyrkas skall via statsskatten vara med och klara Botkyrkas problem.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Då återstår det för Pär Granstedt att klara ut hur han anser att statens finanser skall ordnas för att effekten skall kunna bli sådan. Den frågan är obesvarad.

Överläggningen var härmed slutad.

Fredagen den
16 december 1977

*Skatteutjämning i
Stockholms läns
landstingskommun*

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 179 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 179 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297
Nej - 13
Avstår - 2

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av Hilding Johansson m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 193 av Alf Wennerfors m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Hilding Johansson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Alf Wennerfors begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 2 antar reservationen av Hilding Johansson m. fl. i motsvarande del röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 193 av Alf Wennerfors m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Wennerfors begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 139
Nej - 52
Avstår - 121

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Hilding Johansson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hilding Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 136
Avstår - 16

På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 9 Anmäldes och bordlades

Proposition

1977/78:78 om försäljningsskatt på motorfordon, m. m.

§ 10 Anmäldes och bordlades

Motion

1977/78:213 av *Hans Lindblad* med anledning av propositionen 1977/78:71 om kvinnlig tronföljd

§ 11 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 15 december

1977/78:101 av *Bernt Nilsson* (s) till industriministern om åtgärder för att trygga sysselsättningen i företag som tillverkar elvärmeprodukter, m. m.:

Roshamn Industri AB, Målilla, är en av de ledande tillverkarna av elvärmeprodukter i landet. Företaget har under senare år expanderat och sysselsätter ca 65 anställda, varav ett 40-tal kvinnor. Företaget är en typisk småländsk småindustri i ett, speciellt för kvinnor, undersysselsatt område.

Nr 54

Fredagen den
16 december 1977

*Anmälan av
interpellationer*

Under hösten 1974 och våren 1975 gjordes marknadsundersökning och andra bedömningar, bl. a. på grundval av energiprognosutredningen (SOU 1974:64), som entydigt visade att en stark ökning av antalet elvärmepaneler kunde förväntas under de kommande åren. Med detta som underlag beslöts att företagets verksamhet skulle expandera. Investeringarna i byggnader, maskiner, förstärkning av marknadssidan, anställning av personal för uppskolning m. m. har belöpt sig på ca 5 milj. kr.

Under 1977 har emellertid ett par statsråd i den nuvarande regeringen helt plötsligt uttalat sig mot eluppvärmning av bostäder. Bostadsministern har gått så långt att hon är beredd att förbjuda eluppvärmning och att ge nya lånemöjligheter till dem som har eluppvärmning, om de övergår till andra system. Ja, hon har t. o. m. ställt upp i VVS-branschens reklampubliceringar och tagit kategorisk ställning emot elvärme, innan några officiella beslut fattats i frågan.

Helt naturligt har detta och regeringens brist på en klar energipolitik ställt till med mycket stora svårigheter för företag som tillverkar elvärmeprodukter, t. ex. Roshamn Industri AB. Under de senaste månaderna har marknaden för elvärmeprodukter snabbt förändrats i negativ riktning. Det inträffade äventyrar nu företagets existens och därmed sysselsättningen för de anställda. Initiativ till omläggning av produktionen har tagits, men om det lyckas återstår att se. Klart är att företaget måste få ekonomiskt stöd för detta. I annat fall blir det nedläggning.

Detta är ett fall som visar att regeringens brist på konsekvent energipolitik tillsammans med enskilda statsråds uttalanden innebär en uppenbar fara för sysselsättningen i olika företag.

Regeringen borde därför snabbt fatta ett energipolitiskt beslut så att näringslivet får besked. Vidare borde det upprättas en plan över hur direkt berörda företags sysselsättning skall upprätthållas, vare sig ett energipolitiskt beslut fattas eller ej.

Med hänvisning till vad som här anförts anhåller jag att få ställa följande frågor till industriministern:

1. Är industriministern beredd att lämna Roshamn Industri AB erforderligt ekonomiskt stöd för att trygga sysselsättningen?

2. Vill industriministern medverka till att en plan upprättas för hur sysselsättningen skall upprätthållas i företag som är negativt berörda av regeringens energipolitik?

den 16 december

1977/78:102 av *Sune Korpås* (c) till försvarsministern om tilltron till försvaret:

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar har publicerat en opinionsundersökning, Attityder till försvar och samhälle. Undersökningen har gjorts under september-oktober 1977 och har ställts i relation till motsvarande undersökningar tidigare år. Årets resultat tyder på att tilltron

till vårt försvar sjunkit på ett oroande sätt.

En fråga var: "Om Europa skulle dras in i en sådan (europeisk) stor-konflikt, hur stora möjligheter tror ni då att Sverige skulle ha att hålla sig utanför?" Svaren visade att 23 % trodde på "mycket eller ganska stora" möjligheter, medan 68 % trodde på "mycket eller ganska små eller inga". Detta resultat är det mest nedslående sedan dessa under-sökningar började 1952.

Som svar på en fråga om vilken typ av försvar som avskräcker en eventuell angripare mest trodde nu 54 % på militärt försvar och 20 % på gerillaförsvar. Motsvarande tal år 1975 var 64 % resp. 14 %.

På frågan: "Tror ni att vårt försvar ökar våra chanser att hålla oss utanför ett eventuellt krig?" svarade nu 31 % ja och 61 % nej. Mot-svarande tal var 1974 55 % resp. 41 %. Denna förändring i opinionsläget synes vara särskilt allvarlig.

På en fråga om tilltron till försvarets avskräckande förmåga ansåg nu 29 % våra möjligheter vara stora, medan 58 % ansåg dem vara små eller inga. Motsvarande siffror var för ett år sedan 30 % resp. 63 %. Även om det inte har skett någon större förändring under det senaste året, är ju dessa siffror i sig själva oroande. Särskilt anmärkningsvärt är det att tilltron till försvarets avskräckande förmåga är särskilt låg bland kvin-nor och bland ungdom.

Under hänvisning till det anförda anhåller jag om att till försvars-ministern få ställa följande interpellation:

Vill statsrådet mot här refererade bakgrund och mot bakgrund av annan egen erfarenhet inom området så långt det är möjligt ge riksdagen sin syn på konsekvenserna för vår försvarsplanering av en låg folklig tilltro till vårt försvar samt vidare ge riksdagen sin syn på vilka åtgärder som nu kan vidtas för att förbättra opinionsläget, t. ex. genom information och genom en annorlunda handläggning av värnpliktsutbildning och an-nan militär aktivitet?

§ 12 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 16 december

1977/78:220 av *Stig Alftin* (s) till industriministern om åtgärder för att främja sysselsättningen inom Bollnäsregionen:

Arbetslösheten och i synnerhet ungdomsarbetslösheten är hög i Boll-näsregionen.

Sysselsättningen har under senare år varit vikande, bl. a. till följd av att antalet anställda vid SJ under en längre period sjunkit från 1 500 till 500 personer. Måndagen den 12 december 1977 varslades samtliga

Fredagen den
16 december 1977

*Meddelande om
frågor*

30 anställda vid ett sågverk i regionen om uppsägning. Och ytterligare varsel inom regionen har lagts och kan befaras. Ett redan svårt sysselsättningsläge förvärras ytterligare.

Med anledning av detta vill jag fråga industriministern:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att trygga sysselsättningen och förbättra sysselsättningsläget inom Bollnäsregionen?

1977/78:221 av *Birger Olsson* (c) till kommunikationsministern om åtgärder för att säkerställa kommunikationerna på järnvägssträckan Ljusdal–Hudiksvall:

Enligt vad som under hand meddelats överväger SJ att vid tidtabellsändringen våren 1978 på bandelen Ljusdal–Hudiksvall dra in dels all vagnslasttrafik, dels en motorvagnsförbindelse för persontrafik. Dessa indragningar kommer att starkt försämra kommunikationsmöjligheterna för norra Hälsingland och äventyra fortsatt drift av ifrågavarande linje. Särskilt stora olägenheter kommer att drabba bl. a. näringslivet i delar av Ljusdals och Hudiksvalls kommuner.

Neddragningen av persontrafiken, som gäller morgonförbindelser, åstadkommer stora olägenheter för invånarna i Ljusdals- och Delsboområdena. Den begränsar möjligheterna att under dagen nå Hudiksvall för sjukbesök och andra ärenden och ger försämrade förbindelser med stambanetinjerna.

Jag vill fråga kommunikationsministern:

Vilka åtgärder avser kommunikationsministern att vidta för att säkerställa kommunikationerna på ifrågavarande järnvägslinje?

1977/78:222 av *Per-Olof Strindberg* (m) till budgetministern om förlängd remisstid för utredningsbetänkandet Staten som arbetsgivare – principförslag till organisation och arbetsformer:

Betänkandet Staten som arbetsgivare – principförslag till organisation och arbetsformer avlämnades den 28 november. Remisstiden utgår enligt uppgift redan den 1 februari 1978. Mot bakgrund av de betydelsefulla förändringar som föreslås i betänkandet är detta en alltför kort tid.

Jag vill därför fråga om statsrådet är beredd att förlänga remisstiden, så att remissinstanserna får erforderlig tid att noga överväga utredningsförslaget.

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 17.53.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert